

Değerli Kubbealtı Dostları,

Misalli Büyük Türkçe Sözlük (Kubbealtı Lugatı)'na büyük bir alâka gösteriliyor. İkinci baskısı yapılan lugat hakkında bir çok gazete ve dergide yazılar neşredildi, toplantılar, televizyon ve radyo programları yapıldı. Türkiye Yazarlar Birliği, 2005 yılı için lugatın yazarı, vakfımızın başkanı muhterem İlhan Ayverdi Hanımefendi'ye "dil" sahasında "yılın yazarı" unvânını verdi.

Altay Eğitim, Kültür ve Sanat Vakfı'nın Ankara'da düzenlediği "Sâmiha Ayverdi'de Kültür ve Edebiyat" konulu toplantı 25 Şubat 2006 tarihinde TOBB Konferans Salonu'nda yapıldı. Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Prof. Dr. Necat Birinci'nin idâre ettiği toplantının konuşmacıları Prof. Dr. Kâzım Yetiş, Beşir Ayvazoğlu ve İsmet Binark'tı. Dia gösterisinin ardından Tekin Uğurel'in konseri dinlendi.

Aynı gün İzmir Alsancak'da, Türk Kültür ve Sanat Derneği tarafından tertip edilen "Kaybolan Değerlerimiz Türkçemiz" konulu bir açık oturumda da Prof. Dr. Ali Haydar Bayat, Prof. Dr. Rıza Filizok, Prof. Dr. Zeki Kaymaz ve Dr. Fahrünnisa Bilecik birer konuşma yaptılar.

Altay Eğitim, Kültür ve Sanat Vakfı ile Türk Kadınları Kültür Derneği'nin Ankara'da müşterek olarak düzenledikleri "Türk Kültürü ve Türkçe Sözlükler" toplantısı, Milli Kütüphâne Konferans Salonu'nda 12 Mart 2006 pazar günü saat 14.00'de oldu. Açılış konuşmasını Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarı Prof. Dr. Mustafa İsen yaptı. Diğer konuşmacılar Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın ile Dr. Fahrünnisa Bilecik'ti. Bu toplantıya iştirak etmek üzere Manisa'dan Ankara'ya giden Vakfımız mensubu, Aydınlar Ocağı Manisa İl Başkanı, ziraat yüksek mühendisi, kültür adamı, herkesin yardımına koşan ve herkes tarafından sevilen azîz dostumuz Emrehan Küey, Ankara'dan dönerken yolda geçirdiği müessif bir trafik kazası neticesinde vefât etti. Cenâzesi 14 Mart 2006 Salı günü, Manisa Hâtûniye Câmii'nde kılınan öğle namazını müteakip Manisa'da toprağa verildi. Kendisine Allah'tan rahmet, âilesine, yakınlarına, dostlarına ve mesai arkadaşlarına başsağlığı dileriz. Geçen sayımızda rahatsız olduğunu duyurduğumuz vakfi-

mız mensuplarından Prof. Dr. Ali Yardım Bey de hakkın rahmetine kavuştu. Bu sayımızda her ikisi hakkında makâleler okuyacaksınız.

Hollanda'da Avrasya Vakfı'nın "Dünya Kadınlar Günü" dolayısıyla düzenlediği "Sâmiha Ayverdi ve AB'de Modern Türk ve Müslüman Kadının Kimliği" başlıklı toplantı 3 Mart 2006 tarihinde Lahey'de yapıldı. Avrupa Parlementosu Salonu'nda gerçekleştirilen toplantıda Avrasya Vakfı Başkanı Fatma Aktaş, Avrupa Parlemlenterisi Anna Sophia ile vakfımız adına Aysel Yüksel ve Zeynep Uluant birer konuşma yaptılar. 15 Mart 2006 Çarşamba akşamı saat 18.30'da TRT-int.de "Memleketten Haber Var" adlı programda, "Kubbealtı Lugatı" konulu bir sohbet vardı.

Prof. Dr. Muhittin Serin'in üzerinde yıllardır çalıştığı "Kemal Batanay" kitabı Kubbealtı Neşriyatı yayınları arasında çıktı. Baskısı ve muhtevâsı ile göz dolduran eser, sanat çevrelerinden büyük takdir gördü. Safiye Erol'un sevilen romanlarından "Ülker Fırtınası"nın üçüncü baskısı yapıldı. Ekrem Hakkı Ayverdi'nin "18. Asırda Lâle" kitabı Türkçe-İngilizce olarak neşredildi.

Fâtih Belediyesi'nin düzenlediği Hikaye ve Makale Yarışması'nda Sâmiha Ayverdi Anadolu Lisesi'nden Yelda İbadi, "Fevzipaşa'nın Ağaçları" adlı eseriyle birinciliği, aynı okuldan Zübeyde Öksüz "Asırlardır Adı Var" adlı eseriyle ikinci oldular. Yeldâ İbadi'nin hikâyesini bu sayımızda neşrediyoruz.

Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı'mızın ikinci dönem kültür ve sanat kursları 11 Şubat 2006'da başladı.

Vakfın "istişare toplantısı" 18 Mart'taydı. Toplantıda vakıf çalışmalarıyla alakalı değerlendirmelerde bulunuldu. Ananevî olarak tertip edilen "Vâkıfları Anma Günü" ise 1 Nisan 2006 tarihinde Köprülü Medresesi'nde yapıldı. Toplantıda Prof. Dr. Mehmet Demirci, "Vâkıflar"la alakalı olarak dinleyicilere hitap etti.

Yeni sayımızda buluşmak üzere...

KUBBEALTI

Hep Tek Başına

Sâmiha AYVERDİ

Sene 1396... Osmanlı tahtında, Yıldırım Bâyezid denen kahraman hükümdar vardı. Macar tahtında ise Sigismund isminde bir kral bulunuyordu. Türklerin, batılı insanında olmayan derûnî asâleti, hak ve hakîkate sırtını dayamış, inançları ile kuvvet kazamış devletini yenmek, bu yüzden, âdeta imkânsız oluyordu.

Türklerin kudret ve şecâati karşısında, tedirgin olan batı, haksız sayılmazdı. İşte bu anlayıştan hareket ederek onu, hiç olmazsa Rumeli'den sürüp çıkarmak istiyordu. Macar Kralı Sigismund'un çağrısına uyan batının haçlı devletleri arasında, başta Fransa, teşkil ettiği ordunun yanı sıra, asilzâdelerin de katıldığı kalabalıkla Haçlı Birliği'ne iştirak etmişti. Amma sâde Fransa mı, İskoçya, Almanya, Avusturya, Venedikliler hatta Ulahlar bile o mukaddes savaşta yer almış değil miydi?

Haçlı ordusu tamamlanınca, 1396'da, Başkumandan Macar Kralı Sigismund'un emri ile doğuya hareket edilmişti.

*

Bu satırları yazan, ne bir askerdir ne de askerlik mesleğinin taktik ve inceliklerine âşinâ bir mütehasstır. Bu yüzden de Osmanlı ordusu ile birleşik haçlı ordusu arasındaki muhârebenin doğru ya da yanlış taraflarını ortaya koyacak değildir.

Ancak, yeryüzünün hatta kendi kendimizin dahi pek fazla bilip üstünde durmadığımız keyfiyet, fütûhat asırlarımıza hâkim olan rûhun kesitini açıp ortaya çıkarmakta gösterilmiş ihmâle temas etmektir.

*

Osmanlı istilâ ve fütûhâtını sevk ve idâre eden tevhit rûhu, dededen babaya, babadan oğula, askere, serdara, halktan idâreciye, vezirinden pâdişâha kadar hâkim olan bir hak ve adâlet şuûru idi.

Müslüman Türk, yediden yetmişe maya tutmuş bu anlayışın istilâ

ve fetheylediği ülkelere getirdiği hak ve adâlet terâzisi ile daha batı, insan haklarına saygı diye bir anlayışı henüz aklına dahi getirmeden, insan haklarının kaynağından içtiği prensipleri nazarî olarak bırakmayıp bir laboratuvar titizliği ile hâkim olduğu her yerde tatbik eylemek üstünlüğünü göstermiştir. Zîra Müslüman-Türk için insan haklarına saygı, teneffüs ettiği hava, içtiği su kadar tabîî bir anlayışın zarûrî netîcesi demektir. Öyle ki batıda büyük çekişmeler ile ancak 1215’de çıkarılan beyannâmelerle insan hak ve hürriyetine duyulan saygı anlayışına karşılık, İslâmiyetin bu mevzûdaki hassâsiyeti daha Hz. Peygamber zamanında hazırlanmış olan Medîne Anayasası ve Vedâ Hutbesi ile yâni insana hak ve hürriyet bildirisi diyebileceğimiz beyanlar, sünnet ve hadislerle tespit ve tâyin edilmiştir. Doç. Dr. Ahmet Akgündüz’ün, Eski Anayasa Hukûku ve İslâm Anayasası kitabında da bildirdiğine göre Müslüman Türk’ün bu idrâke varabilmesi için batıda olduğu gibi uzun çekişmeler ve zikzaklı bir devir geçirdiği söylenemez.

Zîra İslâm’ın zuhûru ile başlamış olan bu anlayış, daha Peygamber zamanından itibâren yürürlüğe girmiş ve tökezlenmeden sürüp gitmiş, ama arada aksaklıklar olmamış mıdır? Bugün dahi bir müslüman için insan hürriyet ve hakkına riâyet ve saygı bir emr-i zarûrî demektir. Ne ki noksanlarla mâlûl olan insan oğlu bu gerçeği batının malı zannederek hatâyâ düşse dahi bu mevzii bozukluklar kâideye dış geçirmekten çok uzaktır.

Şu hâlde İslâm ümmetlerinin elindeki endâze ile boy ölçüşmeden batının yıllar süren aksak gidişi ile varabileceği merhaleye İslâm, asırlar evvel ulaşıp çadırını kurarak içine yerleşmiştir. İşte bu çadırdan taşan hak ve adâlet yüzünden de Osmanlı Türkleri istîlâ ve fetihlerinde kazandıkları zaferleri, bir de celâdet ve kahramanlıklarla birleştiren yeryüzüne bir Ortaçağ medeniyetinin anlı şanlı âbidesini kurmaktan geri kalmamıştır.

*

Haçlı orduları iki koldan yürüyerek İstanbul’u kuşatmış olan Yıl-

dırım Bâyezit ordularını arkadan vurmaya plânlamış bulunuyordu. Düşman, eline geçirdiği kale, şehir ve kasabaları yakıp yıkarak nihâyet, Niğbolu'ya kadar varmıştı. Niğbolu kalesi hem teçhizat hem de yetecek gıdâ bakımından zengindi. Yıldırım, ordusu yetişinceye kadar kalenin dayanacağını biliyordu. Maamâfih, netîceyi bir an evvel almak isteyen Sigismund, kale muhâfızı Doğan Bey'e teslim olması teklîfi ile Fransız mareşalinin elçilerini gönderdiği zaman Doğan Bey de yarı alaylı yarı ciddî bir şekilde elçileri tersledi ve geri gönderdi.

Hıristiyanlar, kaleden fırlayarak düşmanla dövüşenlerin yüz elli bin kişilik haçlı ordusuna karşı koyamayacaklarını söylemekte pek de haksız sayılamazdı.

Doğan Bey, gözüpek, yüreği zafer aşkı ile yanan arkadaşlarını toplayıp bunlardan ikisini son derece tehlikeli bir fırlayışla kaleden çıkarak Edirne'ye gönderip pâdişâha vaziyeti bildirmekte gecikmedi. Zâten Türk ordusu da Niğbolu'ya doğru yola çıkmış bulunuyordu.

Pâdişah askeri ile berâber, Niğbolu'nun birkaç kilometre yakınına gelip kalenin dayanma gücünü ölçmek için düşman safları arasından süzülerek Doğan Bey'le görüşmek istediğini söyleyince Vezîriâzam Çandarlı Halil Paşa şiddetle karşı koyarak çok tehlikeli bu harekete mâni olmaya uğraşacaktı. Hatta bu yüzden işi daha da ileri götürerek âdeta çılgınca yalvarıyor ve hükümdârın eteklerine yapışıyor: "Pâdişâhım ordunu başsız bırakma. Sen şehit olursan düşman karşısında hepimiz zelil ve makhur oluruz." diye gitmesine mâni olmaya çalışıyordu. Fakat kararından vazgeçmeyen pâdişah atlanmış ve yola çıkmıştı bile.

Nihâyet akıl almaz bir cesâret ve cür'etle düşman birliklerini aşarak kale duvarına yaklaşan Yıldırım'ın sesi: "Doğan, bre Doğan" diye bağırınca, bu sesi daha Kosova'da duymuş olan Doğan Bey, ordularına kumanda verenin de aynı ses olduğunu anlamakta gecikmedi.

Kalenin içinde çıt çıkmıyor, pâdişâhın gür sesi ile sel gibi akmış düşman karşısındaki bir avuç Türk, ümit ve şecâatle diriliyordu.

Yıldırım gene uçarcasına aynı tehlikeli çemberi yararak askerinin

başına döndü. Ertesi gün Niğbolu Meydan Muhârebesi ile kale kurtulmuş bulunuyordu.

En asil evlâtlarını boşu boşuna harcayan, bir şamar oğlanı gibi asırlar boyu Türklerin daha nice Niğbolu zaferlerine şahit olacak bulunan Avrupa, her darbede hiddetinden dudaklarını ısırılmış ve canına olduğu kadar gurûruna da yediği sillelerden dişlerini bilemiş, yumruklarını sıkmıştır.

*

Artık bugün eski savaş târihinin şecâat ve imkânlarına dayanan kahramanlıkları ile bir muhârebeyi kazanmanın imkânı olmadığını kabul etmek gerekmez mi? Zîra “delikli demir çıktı mertlik bozuldu” diyen Köroğlu, şimdi, delikli demir dediği tüfengin yerini almış nice îcatlarla, değil orduların, mâsum kütlelerin tepesinden akan cehennemî ateş sellerini görse acaba ne diyecektir? İnsanların yerde olduğu kadar gökte ve denizdeki, bu, kahramanlıklarla alâkası olmayan saldırıları, XX. asrın insanlık dışı öyle bir savaştır ki bilmem târih, bu canavarlığın adını şecâat ve zaferlere dayalı bir kahramanlık hâdisesi olarak damgalayacak mıdır?

Sâmiha Ayverdi ve Cemiyet Hayâtında Kadının Yeri**

Aysel YÜKSEL*

G ünümüzde üzerinde durulan mühim meselelerden biri de “kadın”ın sosyal hayattaki yeri ve önemidir. “Dünya Kadınlar Günü” dolayısıyla yapılan bu toplantıda, konuya, kadını, kadının âiledeki ve cemiyet hayâtındaki yerini de ele alarak bir bütün hâlinde bakmanın, bizi daha sağlıklı bir neticeye götüreceğine inanmaktayız.

Esâsen, bu sene doğumunun yüzüncü yılını kutladığımız mütefekkir, mutasavvıf ve mürebbî yazar Sâmiha Ayverdi eserlerinde ve sohbetlerinde konuyu bu bütünlük içinde ele alır. Şimdi, muhterem yazarın, bir kadın olarak, bu konulardaki düşüncelerini, gücümün yettiğince sizlerle paylaşmak üzere huzurunuzda bulunmaktayım.

Sâmiha Ayvedî; kadının, kadın -âile ve toplum- çocuk terbiyesi çerçevesi içinde çok büyük bir yeri ve ehemmiyeti olduğunu düşünür. Bu bakımdan kadını âilenin mihveri olarak ele alır.

Meseleye feminist bir düşünce istikâmetinde bakmaz. Gerek fizyolojik, gerek psikolojik bakımdan kadınla erkeğin yapılarının eşit olmadığı gerçeğinden hareket ederek; vazife ve mesûliyetleri dolayısıyla aralarında bir fark bulunması gerektiğine inanır. Zira tıp da kadınların beyin loplalarının her ikisinin de aynı anda çalıştığı için daha detaylı, teferruatlı düşündüklerini, erkeklerin ise loplalarının aynı anda birlikte çalışmadığı için daha net düşündüklerini, bedenlen erkeğin daha kuvvetli fakat kadının daha dayanıklı olduğunu tespit etmiştir. Kuvvet isteyen işlerde çalışan kadınlarda meydana gelen kas gelişmesi sebebiyle de vücudlarının zarâfetlerinin kaybolduğu da tespit edilmiştir. Ayrıca

* Kubbealtı Akademisi Ayverdi Enstitüsü Müdüresi.

** Dünya Kadınlar Günü dolayısıyla Avrasya Vakfı tarafından Hollanda’da 3 Mart 2006’da düzenlenen toplantı için hazırlanan konuşma metni.

kadınlarda sâdece dişilik kromozumu varken, erkeklerde hem erkeklik hem dişilik kromozomunun bulunduğu da tıbbî bir gerçektir. Bundan başka kadının doğurma özelliği de vardır. Görülüyor ki kadın ve erkek; birbirinden üstün veya eksik değil fakat farklı özelliklerde yaratılmışlardır.

Ancak bu farklılığın, hiç bir zaman kadını ezmek, istismar etmek mânâsı taşımadığını; cemiyetlerin âhenkli olması, dengesinin, nizam ve huzurunun korunması bakımından kadınla erkek arasındaki bu farkın göz önünde tutulması gerektiğini çeşitli yazılarında ifâde eder. Yaradılıştan kadına “ana” olmak şerefini bahşeden kudretin, erkeğe koruyuculuk vazifesini yüklediğini düşünür. Eşitlikten çok, âilede kadın ve erkeğin birbirlerini tamamlamalarının, birbirlerine destek olmalarının, âilede huzur, saadet ve dengeyi sağlamalarının gerektiğine inanır.

Böylece meseleyi kadın erkek eşitliğinden çıkarıp, “insan olmak” zeminine getirir. Kâğıt üzerindeki eşitlikten ziyâde, âilenin temelini oluşturan kadın ve erkeği, güzel ahlâk sâhibi ve mesûliyetlerini bilen insanlar olarak görmek ister.

*

Kadın eski cemiyetlerde hep horlanmış ve ikinci sınıf vatandaş olarak muamele görmüştür. Ancak Kur’ân-ı Kerîm “el müslimûne vel müslimât, vel mü’minûne vel mü’minât” demek suretiyle kadını erkekten ayırmaz. (Ahzap 35)

Ancak Allah’ın yanında en şerefli olanı takvâda en ileri olanınızdır (Hucûrât13) buyurarak üstünlüğün Allah’a saygı duymak, emirlerine sarılmak ve yasaklarından kaçınmakla kazanılacağını belirtir.

Vedâ Hutbesi’nde Hz. Peygamber; “Ey insanlar, kadınlarınızın haklarını gözetiniz. Sizin kadınlar üzerinde, onların da sizin üzerinizde hakları vardır,” buyururlar.

Kadının âilede, dolayısıyla toplumda önemli bir yeri vardır. Bu bakımdan kadının iyi yetişmesi geleceğin teminatıdır. Çünkü âile toplumun temel taşıdır, bir bakıma hayâtın çekirdeğidir.

“Bizi sevgiden alıkoyan nefsimizdir. İnsanların yaka yakaya çekiş-

meleri, sevmeyi bilmediklerindendir.” diyen Sâmiha Ayverdi, insan terbiyesinde Yûnus’lar, Mevlânâ’lar gibi sevgiyi esas alır. Âileyi milletin temeli ve sosyal hayâtın ana unsuru olarak kabul eder. Millî kültürün ve îman aşısının çocuğa daha küçük yaşlarda başlayıp âilede sözlü olarak verilmesi gerektiğini söyler. Hayat şartları bakımından, bu mühim işi daha çok, anne babaanne, anneanne, gibi âiledeki kadınların yüklendiğine dikkati çeker.

“Çocuk kumbara gibidir. İçine taş toprak doldurursanız, açtığınız zaman eliniz, yüzünüz çamurlanır. Halbuki millî-mânevî nakit biriktirirseniz bunlar her sahada âileyi de vatani da zengin eder” der. Bu konuya çok önem verir. Nitekim, bu yöndeki yazıları ve gayretlerinden dolayı 1990 yılında Âile Araştırmaları Kurumu’nca kendisine bir şükran plâketi takdim edilmiştir.

Âilenin sağlam olması için âile fertleri arasında histe, fikirde birlik, şefkat, muhabbet, saygı, dürüstlük, sabır, feragat, kanaat ve bunları besleyecek îman anlayışının gerekli olduğuna bilhassa işâret eder.

Kadının temel vazifesinin; çocuğunu günün şartlarına ayak uyduracak, dünyânın gidişinden haberli, bilgili, görgülü, kültürlü, vatana ve insanlara faydalı bir genç olarak yetiştirmek olduğuna inanır. Çocuğa, millî ve mânevî değerlerine bağlı, şuurlu, îmanlı, basîretli, muhabbetli, dengeli ve taassuptan uzak bir hayat görüşü kazandırılmasında da ananın önemli rolü vardır. Bunun için de evvelâ kendisinin cehâletten kurtulması, iyi bir eğitim görüp kendisini iyi yetiştirmesi gerekir.

Esâsen kadın tek başına etrâfından tecrit edilerek yaşayamayacağına göre; hayâtını kendi şahsiyeti bakımından gerektiği gibi düzene koyması ve üstüne düşen vazifeleri de yapabilmesi için yukarıda saydığımız vasıflara sâhip olması lâzımdır.

Çocuk eğitiminde, annelerin dikkat etmeleri gereken bir diğer önemli husus da çocuklarına en küçük yaştan başlayarak: Haram – Helâl, İyilik –Kötülük, Çirkinlik – Güzellik kavramları ile birlikte, bütün yaradılmışlara karşı şefkatli ve muhabbetli olmaları gerektiği hususu-

nu aşlamalarını tavsiye eder.

Sâmiha Ayverdi bunların önemini vurgulamaya faydalı olacağı için geçmiş günlerde olmuş şu vak'ayı anlatırdı:

Sayılı hırsızlardan birini asmaya götürüyorlarmış. Âdet üzere son arzusunu sormuşlar. "Annemin dilini kesin!" demiş ve devam etmiş. "Çünkü demiş, ben 7-8 yaşlarında iken komşunun kümesinden bir tavuk çalmış eve getirmiştım. Annem âferin, iyi etmişsin diyerek beni bu yolda teşvik etmişti. O gün bana bunun yanlış olduğunu söylese, nasihat etse, bu işin haram olduğunu, kötü bir şey yaptığım yolunda beni ikaz etse, azarlasa, dövse, hatta ceza verse idi ben şimdi bu vaziyette olmazdım," demiş.

Sâmiha Ayverdi'nin talebelerinden bir hanım, bir gün oğlu ile çarşıdan geçerken bir adamcağız yere düşmüş bulunan bir helva paketini almış, etrâfına bakınmış, küçük çocuk olarak onu görünce de, "Al oğlum bu senin olsun," demiş. Çocuk da: "Olmaz amca, bunu biz kendi paramızla almadık, haram olur, annem kızar!" demiş. Küçük çocuğun bu îkazu karşısında hem çok mahcup olan hem de çok şaşırın adamcağız sanki o helva paketi elini yakan bir ateşmiş gibi setin üzerine bırakıp hızla oradan uzaklaşmış.

Şimdi üniversitede öğretim üyesi olan bu kardeşimiz, ahlâkıyla herkesin güvenini kazanmış, çevresinde itimad edilen ve çok sevilen bir genç olarak vazifesinin başındadır.

Bu anlayışla yetişmiş bir gencin vazifesinde hırsızlık, dolandırıcılık, suiistimâl ve hile gibi kötülükleri yapması mümkün müdür?

Anaların çocuklarını iyi ahlâklı yetiştirmeleri, cemiyetin de mânevî değerlerine saygılı ve üstün vasıflı insanlardan oluşması demektir ki; bu gençler gönüllerini ahlâk, kafalarını da ilimle zenginleştirirlerse; işte o zaman, hem kendilerine, hem vatanlarına, hem de bütün dünyâya daha faydalı insanlar olurlar.

Kur'an'da ana-baba hakkı üzerinde ısrarla durulur ve çocuğun dünyâya gelişinde ananın katlandığı zahmetlere de dikkat çekilir. (Lokman 14, Ahkâf 15)

Ananın çocuk hayatındaki önemini ve yerini belirtmesi bakımından Hz. Peygamber'in şu Hadis-i Şerifi dikkat çekicidir.

"Kime güzelce hizmet edip ülfet edeyim" diye soran bir sahâbesine "Anana" cevâbını verirler. Daha sonra diye sorunca gene "Anana", daha sonra diye üçüncü defa soran bu sahâbesine üçüncüde de "Anana" diye cevap verirler ve dördüncüsünde "babana" buyururlar. (Buhârî, Diyânet 1973, 12. cilt, 1965. hadis). Cennet anaların ayakları altındadır Hadîs-i Şerîfi de ananın öneminin bir başka şekilde ifâdesi değil midir?

Kocasına iyi bir eş, müşfik bir arkadaş olması da gene kadının temel vazifelerinden biridir. Kocasını kendisinden râzı olarak ölen kadının cennetlik olduğu müjdelenmiştir. Peygamberimiz kızı Hz.Fatıma'yı Hz. Ali ile evlendireceği zaman, "Ya Ali sana bir câriye veriyorum ama sen de onun kölesi ol!" buyurarak bir âilenin huzurlu ve mesut olabilmesi için erkeğe de kadına da gerekli en mühim ölçüye işâret etmiş ve böylece, her iki taraf için önce "ben" değil "sen" demenin ne tılsımlı bir anahtar olduğunu belirtmişlerdir.

*

Kadının, toplumda da önemli bir yeri vardır. Geçmiş devirlere bakacak olursak kaynaklar, bize, meselâ Uhut, Hendek ve Bedir savaşlarında kadınların da harbe katılmış olduklarını, ancak arka planda başta hasta bakıcılık ve diğer hizmetleri gördüklerini kaydeder.

Hız.Peygamber zamanında Ümmü Varaka binti Abdullah isimli bir kadının, Kur'ân-ı Kerîm'i ezbere bildiği, çok akıllı ve dirâyetli olduğu için uzakca bir mescidin imamı olarak vazifelendirildiğini, Hz.Ömer zamânında da Şifâ el Ensâriye adlı bir kadına pazarı teftiş vazifesi verildiği kaynaklarda geçer. (Hamidullah, C.I,s.172)

Kurtuluş Savaşı yıllarında, Yörük Ali, bir köyü basmaya giderken köyün kadınlarından biri karşısına çıkarak: "Ülen kahbe dinli! Mazlum köylüleri basacağına, cesâretin varsa vatanı düşmandan kurtar diye" çıkışır. Akıllı başına gelen Yörük Ali ,Yörük Ali Efe olarak Kurtuluş Savaşı'na iştirak etmiş ve nice kahramanlıklar göstermiştir.

Görülüyor ki günümüzde de kadın gerektiği zaman erkeği ile berâber, omuz omuza, yan yana hayat mücadelesinde berâber çalışmakta, âilenin huzur ve refâhı, çocukların geleceği için kadına ne iş düşmüşse üstesinden gelmektedir. Erkek hastalanmış, kadın çalışmış, kadın hastalanmış erkek ev işlerinde kadına yardımcı olmuş, böylece evin huzur ve bereketi artmıştır.

Gerek batıda gerek doğuda kupkuru işkadını, para peşinde koşan erkek ve hizmetkârların elinde, kreşlerde, yuvalarda büyüyen çocuklarla âilelerin dejenere olduğu görülmektedir. Bu yüzden şefkatten ve ilgiden uzak tek başına yetişen gençlerin arasında problemleri hızla artmış olup, bu durum artık bir milletin değil bütün dünyânın müşterek derdi hâline gelmiştir.

Âilenin, cemiyetin ve milletin selâmeti için kadın okuyacak, meslek sâhibi olacak, fakat asıl vazifesinin analık olduğunu unutmayacaktır. Cenâb-ı Hak ona ana olmak şerefini bahşetmiş. Diğer bir mühim vazifesi de kocasının hanımı ve evinin kadını olmaktır. Bunu dengeledikten sonra kadın istediği kadar çalışsın, cemiyette faal olsun.

Sâmiha Ayverdi bir yakınına yazdığı mektupta:

“Kanaatime göre, kadınla erkek arasında bir iddialı yarışma olmalı, her iki ayrı cins, yaradılışlarında mevzû bulunan ayrı ayrı imkânları tabiatlarının çerçevesi içinde ayarlamalıdır. Bir hakkı zorla almaya değil, ona liyakat kazanmaya ve o zemini hazırlamaya çalışmak, akıl kârı olsa gerek.

Evet, köy erkeğinin at üstünde, kadının ise sırtında çalı demeti veya odun yükü ile yaya gitmesi, kıymet hükümlerini kaybetmiş bir cemiyetin fâcialı tablolarındandır. Ama bu çeşit eşitsizliklerin giderilmesi, dünyânın bir köşesinden yükselecek seslerle halledilmesi ne mümkün? Zîra bu sesler, kıtalar arası dönüp dolaşıp, kütleleri saran cehalet perdelerini yırtıp içlerine nüfuz edemez. Edemedikçe de alışageldikleri alışkanlıklarında bir değişme yapamaz.

Bu, bir eğitim işidir ve misyonunun şuuruna varmış öğretmen ve

din adamı yetiştirmekle hallolur kanaatindeyim.

Dikkat edersek, ileri dediğimiz organize ve varlıklı batı cemiyetlerinde, kadın haklarının koruyucusu kânunlardır. Buna rağmen sinsi sinsi işleyen bir kadın meselesi mevcuttur. Zîra kânunlar vicdan kontrolundan daha tesirli değildir. Çünkü sevgiye değil; korkuya, tehdide, cezaya dayanır.

İmandan gelen tavsiyelerde ise, bu tavsiye ve prensiplerin koruyucusu ve kurucusu, şefkat ve muhabbet duygularını geliştiren mânevîyattır. Eğer topluluklar, prensiplere saygı gösterme olgunluğuna ermiş bulunuyorlarsa, bir “kadın hakları” meselesi yok demektir.” der.

*

Nitekim, XX. y.y.ın ikinci yarısında, kutlanan belli günler arasına “Dünya Kadınlar Günü”nün de ilâvesine ihtiyaç duyulmuştur. Her faaliyet, bir ihtiyâcın cevâbıdır. Bir bakıma, Dünya Kadınlar Günü, bütün dünyâda kadınlara yapılan haksızlıklardan doğmuştur. Elbette kadını; kendisine karşı yapılan çeşitli haksızlıklardan, eziyetlerden ve sataşmalardan koruyacak kânunlara ihtiyaç duyulmuş ve kadını her türlü taarruzdan koruyacak müesseseler de kurulmuştur ve kurulmakta da devam etmektedir. Ancak yazar, bu tedbirlerin yanında, belki onlardan da tesirli çârenin “içimizdeki kânun” dediğimiz “vicdan”ımızın sesinin kuvvetlenmesine çalışmamızın daha kestirme bir yol olduğunu düşünür.

Toplulukları bu noktaya getirebilmek için düşünülecek en pratik çârenin eğitim ve îman yoluyla “insan” yetiştirmek olduğunu söyler.

Bu meseleyi; kadın–erkek arasında bir çekişme olarak ele almak yerine, insanların eğitimi meselesi olarak görür. Bu konuda sâdece memleketimizde değil bütün dünyâda bir seferberliğe gidilmelidir. Esâsen günümüzdeki globalleşmiş kargaşanın da sebebi bu eksiklik değil midir?

Dünyânın gidişini yakından tâkip eden, çok okuyan, ilme, tekniğe kıymet veren, cemiyet hayâtında son derece aktif ve yapıcı rol oynayan, taassuptan uzak, modern ve manevî değerlerimize bağlı, örnek bir müslüman “Türk Anası” olan Sâmiha Ayverdi’nin bu konudaki düşün-

celerini gene kendi cümleleriyle noktalayalım: “Zamânın akışı durdurulamayacağına göre, kadını; edep ve iffete aykırı düşmeden, günün icaplarına ayak uydurmaya sevk etmek lâzımdır.” vesselam.

Bir Lugat Hikâyesi

Mehmet Nuri YARDIM

Kısa adı *Kubbealtı Lugatı olan Misalli Büyük Türkçe Sözlük*; ilim, edebiyat, fikir ve dil çevrelerinde ilgi görmeye devam ediyor. Türkiye'nin seçkin kalem erbâbı, yazılarında luga-tın doldurduğu boşluğa işâret ederken, ortaya konan eseri, Türkçenin lugatları arasında önemli bir merhale olarak değerlendiriyorlar. Kubbealtı'nın kuruluşundan itibaren gâyeleri arasında olan bu sözlük, madde-leri, alt başlıkları, deyimleri ve misalleri ile Türkçe'nin ihtişamını bir daha gözler önüne seriyor. Bu büyük gayretin yorulmaz mîmârı, Kubbealtı Vakfı Başkanı İlhan Ayverdi'dir. Bu âbidevî eserin hazırlığı sırasında yaşananları istedik ki, yakın şahitlerin ikisinden dinleyelim. Onlar bize Kubbealtı Lugatı'nın hikâyesini anlatsınlar. Çünkü muhterem İlhan Ayverdi Hanımefendi hem sağlığı dolayısıyla hem de büyük tevâzuu ve mahviyetkârlığı ile o uzun yıllara yayılan heyecânı ve zahmeti anlatmak istemeyecektir.

Kubbealtı Lugatı'nın ilk hazırlık safhasında bulunan Semahat Yüksel ve başından sonuna lugatın yazılmasını yürüten Hülya Uğur'la, hayatlarının *lugatlı yılları* hakkında görüştük. Onlar, bir sohbet çerçevesine sığacak kadar, bu büyük hizmetin himmet sâhiplerini anlattılar. Evet, o bir feragâtın, dirâyetin ve sabrın meyvesi idi. Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı'nın hizmet binâsı Köprülü Medresesi'nde gerçekleştirdiğimiz bu sohbeti, faydalı olmasını temennî ederek okuyucularımıza takdim ediyoruz.

Mehmet Nuri Yardım: *Efendim, sizin lugat hazırlığının ilk yıllarında, o günkü adı ile Kubbealtı Cemiyetinin idâre heyeti âzâsı olarak işin içinde olduğunuzu biliyoruz. Acaba lugat hazırlama fikri nasıl doğdu, anlatır mısınız?*

Semahat Yüksel: Kubbealtı'nın kurulduğu 1970-71'li yıllarda Türkçe'nin bir lügatının hazırlanması, artık bir fikir olmaktan çıkıp bir ihtiyaç hâline gelmişti. *Hâfıza-ı beşer nisyan ile mâlûldür*, denir. Çok doğru... O yılları hatırlamakta fayda var. 70'li yıllara dönüp bakınca, 1960'lardan itibaren Türkiye'de hâkim olan bölünmüşlük, hemen insanın gözünün önüne geliyor. Her alanda olduğu gibi, Türkçe'ye de bu çekişmeli atmosfer damgasını vurmuştu. Dil târihimizde mâzîsi olan sâdeleştirme meselesi, eski-yeni kelime kavgasına dönmüştü. Hatta hatırlıyorum, Dernekler Masasından aldığımız bir yazı ile bizden, adımızdaki *Cemiyet* kelimesinin *Dernek*'e çevrilmesi istenmiş ve İlhan Hanım ona, adımızın *Kubbealtı Cemiyeti Derneği* olması gibi bir ara çözüm bulmuştu. Günün iki kutuplu fikir ortamında eski kelimeleri kullananlar *gerici*, yeni kelimeleri kullananlar ise *ilerici* olarak adlandırılıyordu. Bu yüzden insanlar âdetâ dillerinden utanıyor, ne konuşacağını bilmez hâle geliyor ve tabîî asıl önemlisi, orijinal metinlerden gittikçe uzaklaşıyordu. Öyle ki, 1969-70'lerden itibaren Bakanlık tarafından 1000 Temel Eser politikası uygulamaya konuyordu. Bu durumda ilim adamları susuyor muydu? Elbette hayır. Bir örnek olarak Cemil Meriç'i alalım. 1986'da yayımlanan *Kültürden İrfâna* isimli eserinde dil için:

"Lisan tertip edilmez, terekküp eder; teşkil edilmez, teşekkül eder" (s.132) dedikten sonra Türkçe ile ilgili şu tespitlerde bulunuyordu:

"Türkçe'nin ise sarf ve nahvi, imlâsı bile hâlâ mazbut değildir. Kâmusu yoktur. (s.128)

"Netîce: lügatımız, imlâmız, sarfımız, nahvimiz hâlâ müdevven değildir (s.132)."

O devrin neşriyatı tarandığında hemen görülecektir ki, bunlar, devrin ilim ve fikir adamlarının, belli başlı köşe yazarlarının ortak dertleri, kaygıları ve tasaları idi. Teşhis doğru ve iknâ edici idi; görüş birliği de vardı, ama ya tedâvi? İşte Kubbealtı kurucularının gönlünde yatan, başta dil ve edebiyat olmak üzere, memleketin her türlü fikir ve sosyal meselesine karınca kararınca devâ olmak idi.

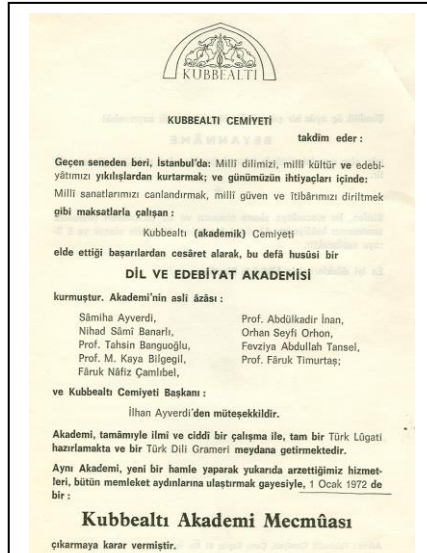
Mehmet Nuri Yardım: *Buradan lûgat hazırlıkları nasıl başladı sorusuna geçebilir miyiz?*

Semahat Yüksel: 1970 yazında Cemiyet olarak kurulan ve isim an-nesi İlhan Hanım olan Kubbealtı, haftada iki gün dil, edebiyat, târih, sanat târihi gibi konularda, devrin ilim adamlarının katıldığı konferans-lar düzenliyordu. Bu faaliyetler o zaman, Beyazıt'ta Karamustafa Paşa Medresesi'nde faaliyetlerini yürüten İstanbul Fetih Cemiyeti'nde yapı-lıyordu. Şimdi bu tarz konferanslar fazlası ile var, ama o devrin bölün-müş fikir hayâtında bu ufuk açıcı bir faaliyetti. Gâye, toplumu ve bil-hassa üniversite gençliğini, kendileri, mâzileri ve sâhip olduğu değerler ve meselelerle ilmî yoldan tanıştırmaktı. Beyazıt Meydanı o günlerde gençliğin miting alanı idi, silâh sesleri hiç eksik değildi. Bu şartlara bağ-lı olarak getirilen sıkı yönetim günlerinde konferansların Komutanlık'-tan izin alınarak yapılması zarûreti vardı. Bütün bu zorluklara rağmen bu toplantılar hep yürütüldü. Bir konferans sonrası yapılan değerlen-dirme anketinde, "Hiçbir yerden, buradan ayrıldığım kadar başı dik çıkmıyorum" mealinde bir ifâdenin yer aldığını hatırlıyorum.

Cemiyet başkanlığı vazîfesini İlhan Hanım üstlenmişti, ama kuru-culardan Sâmîha Ayverdi idâre heyeti toplantılarına ve konferanslara muntazaman katılır, çay odasında gençlerle sohbet eder onlara ikram-larda bulunurdu. İstanbul Fetih Cemiyeti reisi Ekrem Hakkı Bey de ay-nı mesâinin bir diğer önemli ismi idi. Ve tabîî Yahya Kemal Enstitüsü Müdürü olarak Nihad Sâmî Bey. Konferanslara dâvet edilen zevatla meseleler konuşulur, çözüm yolları aranırdı. Âlet işler el övünür, der-ler. Gençlere şu kitabı oku, derken yanında bir sözlük de vermek gere-kiyordu. Bu nasıl bir sözlük olmalıydı? Kelimeler için örnekler veril-meliydi, hem de farklı devirlerden. Bu sözlüğü kullanan, hem yüzyıllar içinde Türkçe'nin geçirdiği merhaleleri görmeli, hem de dilimizin usta şâir ve yazarlarını tanımalı, Türkçe'yi hissetmeliydi.

Mehmet Nuri Yardım: *Lugat hazırlamak zor iş. Âdeta iğne ile kuyu kazmak, çuvaldızla dağları delmek gibi müşkül. Bu aynı zamanda büyük bir sabır da gerektiriyor, değil mi?*

Semahat Yüksel: Lugat hazırlığı aslında güçlü geliri ve imkânları olan bir kurum işi. Evet, sözlükler her dilin kullanımında olduğu kadar dil târihi açısından da vazgeçilemez kaynaklar. Ama 1970’li yılların imkânlarını düşünürseniz, henüz ne bilgisayar ne de doğru düzgün fotokopi var, lugat çıkarmak uzun zaman ve para isteyen bir iş. Ayrıca da ihtisas sâhiplerinin desteğine ihtiyaç gösteren bir konu, yaygın bir çalışma gerektiriyor. İşte bunun için önce bir **Dil ve Edebiyat Akademisi** kurma adımı atıldı. 1971 yazında ilk toplantısını yapan akademinin âzâlarının isimleri ile Kubbealtı Akademi Mecmuası’nı çıkarma kararını duyuran belge elimizde.

Akademinin aslı azaları arasında Samina Ayverdi, Nihad Sâmi Banarlı, Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu, Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil, Prof. Dr. Abdülkadir İnan, Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş, Fevziye Abdullah Tan-

sel, Faruk Nafiz Çamlıbel, Orhan Seyfi Orhon ve Kubbealtı Cemiyeti Başkanı İlhan Ayverdi'nin isimleri yer alıyordu. Fetih Cemiyeti reisi Ekrem Bey ve Nermin Pekin'de dâima toplantılara iştirak ederlerdi.

Mehmet Nuri Yardım: *Akademnin ilk toplantısında karârı alınan mecmua çıkarma işini kim üstlendi ve Akademi toplantıları nerede yapılıyordu?*

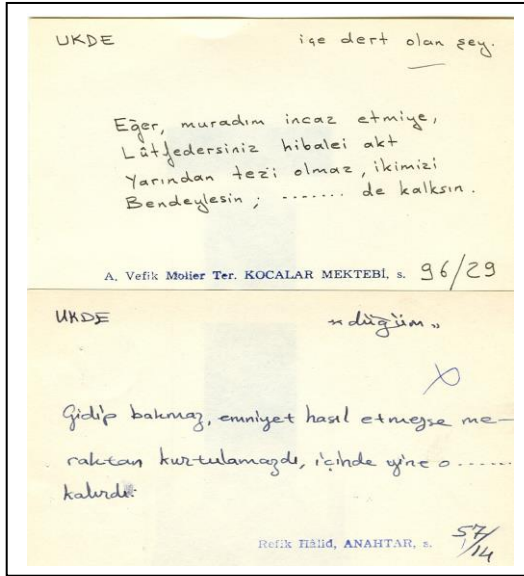
Semahat Yüksel: Heyet, önce faaliyetleri edebiyat ve dil enstitülerine taksim etme karârı aldı. Enstitü başkanlıklarına Nihad Bey ile Faruk Kadri Beyleri getirdi. Edebiyat enstitüsünün ilk faaliyeti olarak 1972 başında Kubbealtı Akademi Mecmuası, Nihad Sâmî Banarlı'nın müdürlüğünde yayın hayatımıza girdi. Hem mecmuanın hem de akademik heyetin masrafları cemiyet tarafından karşılanıyordu. Toplantı yerine gelince, Akademi âzâlarının toplantı yeri, konferansların yapıldığı Fetih Cemiyeti idi. Orada avluya bakan oda, Nihad Bey'in odası idi. Tabîî heyet oraya sığmayacağı için, toplantı avlunun girişe göre solunda kalan, bugün Yahya Kemal Müzesi olan sıbyan mektebi binâsında yapılırdı. Önce takvim belirlemek üzere telefonla görüşülür, sonra dâvet mektupları gönderilirdi. Toplantılar tam gün, bâzı defalarda bir günden fazla sürer ve katılanlara hakk-ı huzur ödenirdi. Mecmuada çıkan yazılara muntazam teliflerin ödenmesi de, o günkü matbuat hayatında sık rastlanan şeylerden değildi. Sabah kahveleri, çaylar ikram edilir, öğle yemekleri Çemberlitaş'ta Cennet Muhallebici'si'nde yenirdi. Öğleden sonra da müzâkerelere devam edilir ve âzâlar gidecekleri semtin ulaşımına göre toplantıdan ayrılırlardı.

Mehmet Nuri Yardım: *Sözlük çıkarmak masraflı iş, Kubbealtı yeni kurulmuş bir cemiyet. Heyet âzâları bu konuda acaba ne düşünüyorlardı?*

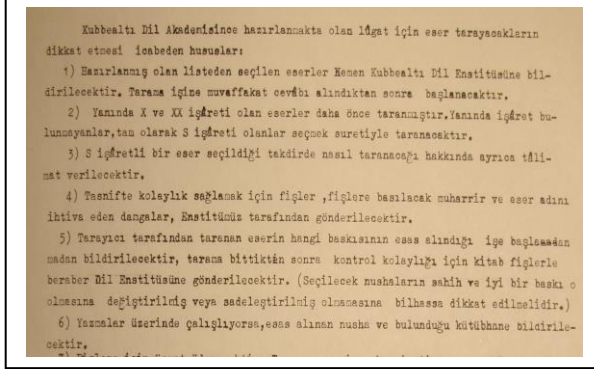
Semahat Yüksel: Çok haklısınız. Kubbealtı adına heyeti toplayan ve lugat hazırlığı teklifini getiren Ayverdi'ler ve Banarlı adının güven vericiliğinden âzâlar iknâ olmuş olmalı ki, toplantılarda gündem, Türkçe'nin lugatının yapılması ihtiyâcından, lugat hazırlığında yapılması gereken işler ve onların teferruâtı ile dolmaya başladı. Böylece

Mehmet Nuri Yardım: Hazırlıklar nerede yürütülüyordu?

Semahat Yüksel: Fetih Cemiyeti'nin önce bir, zaman içinde artan ihtiyâca göre birden fazla odası bu işe tahsis edildi ve hemen ihtiyaçların karşılanmasına geçildi. Her işte olduğu gibi, bu işte de Ekrem Beyin acul tabiatı, işlerin hızla ilerlemesini ve neticelenmesini sağlıyordu. Dil enstitüsü adına elemanlar alınmış, özel fişler, fiş dolapları ve madde başları zarfları hazırlatılmıştı. Eser tarayacaklar ile temâsa geçiliyor, hazırlanan tarama yönetmeliği ve fişler, hatta, onları her defasında yazma zahmetinden kurtarmak üzere, her eser için yaptırılan mühürler kendilerine ulaştırılıyor.

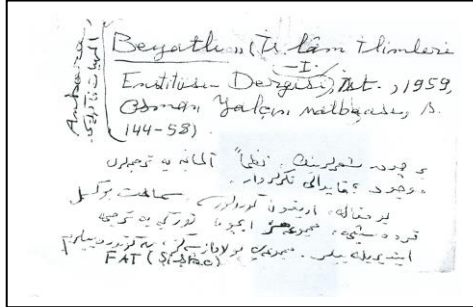

Bu işler olurken, bunların masraflarını karşılayacak kaynak temîni de, bu işin bir diğer önemli cephesi idi, elbette. Bu vazîfe de, Cemiyet başkanı olarak İlhan Hanım'a düşüyordu. 1973 yazında tarama işini hızlandırmak üzere, eser tarayanlara mektuplar gönderiliyor, bir taraftan da mesâî dâhilinde taranacak eserlerle ilgileniliyordu.

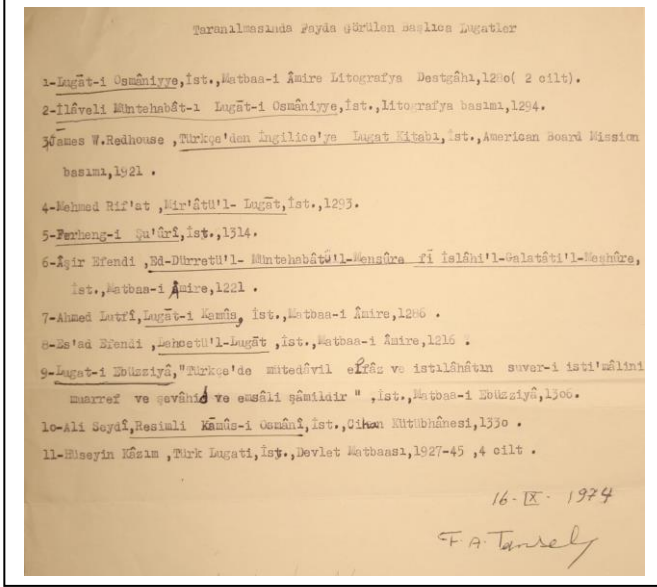

Mehmet Nuri Yardım: *Nihad Sâmî Banarlı'nın o sıralarda sağlığı nasıldı?*

Semahat Yüksel: Bütün hevesine ve gayretine rağmen, zâten çok parlak olmayan sağlığı onu daha da zorlamaya başlamıştı. 1974 yazında, pek çok edebiyat öğretmeninin gönülden bağlı olduğu Nihad Sâmî Banarlı'yı kaybettik. Onun vefâtı ile Akademi faal bir âzâsını kaybetmiş oluyordu. Mecmuayı çıkarma vazîfesini İlhan Hanım üstlendi. Bu arada eser taramaları hem mesâî içinde hem de dışarda devam ederken, lugatlardan madde başlarının taranması ihtiyâcı doğmuştu. Köprülü'nün talebesi olan Fevziye Hanım, lugat işinde cân u gönülden destek verenerlendendi. İstanbul'a geldikçe İlhan Hanım'la görüşürdü. Ona yazdığı notların altına, kendisi çok zayıf olduğu halde, FAT kısaltmasını esprili bir şekilde yorumlayarak **Şişko** diye imza atardı.

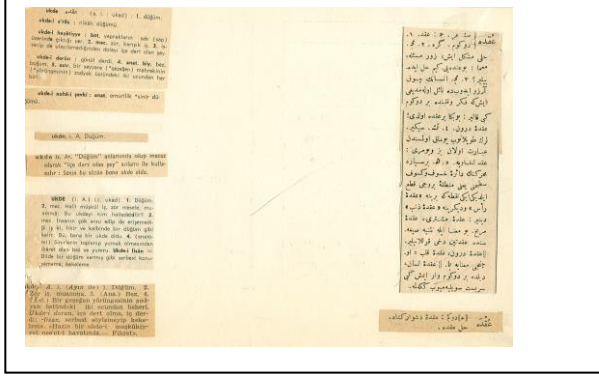

Madde başları için hangi lugatların esas alınmasının yararlı olacağı konusunda fikrine başvurulunca, listeyi hemen İlhan Hanım'a ulaştırmıştı.

Taranacak lugatlar konusunda karâra varıldıktan sonra, üzerinde o lugatların adları olan özel zarflar hazırlatıldı. Fiş yazmak uzun sürer diye, söz konusu lugatlardan birkaç nüsha temin edilerek, madde başlarını kesip yapıştırma yoluna gidiliyordu.

UKDE			
Lehce-i Osmânî		Develioğlu Lügati	X
Kamus-ı Türkî	X	M. N. Özön (Osmanlıca)	X
Lügât-ı Nâci	X	M. N. Özön (Türkçe)	X
Kamus-ı Osmânî (Salâhi)		Büyük Türkçe Sözlük (Hayat)	X
Resimli Kamus-ı Osmânî (A. Seydî)		Meydan - Larousse	
Ahter-i Kebîr		Ansiklopedik Sözlük (Milliyet)	
Burhân-ı Katî'		Türkçe Sözlük (T. D. K.)	X
Gencine-i Güftâr		Tarama Sözlüğü	
Redhouse Lügati		Derleme Sözlüğü	
Büyük Türk Lügati		M. N. Özön (Yabancı Terimler)	

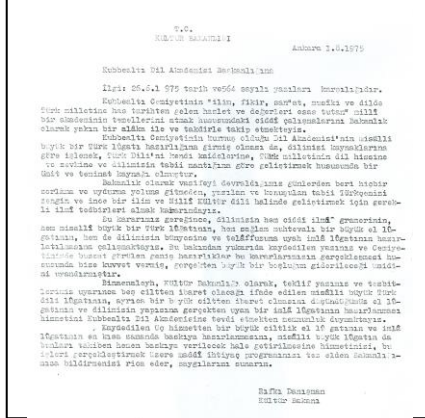
Mehmet Nuri Yardım: Anlattıklarınıza göre, lugat için bir hayli masraf yapılıyormuş.

Semahat Yüksel: Akademik heyet, taramalarda eserine göre fiş başına belli bir ücret ödenmesi kararı aldığından, devamlı mesâi verenlerin dışında, dışarıdan tarama yapanlara da ödemeler yapılıyor, bir kısım tarayıcı ise, çorbada benim de tuzum olsun, diyerek ücret almıyordu. Bütün bunlar, mâzisi daha beş seneyi bulmamış olan Kubbealtı'nın mütevâzı cemiyet bütçesi içinde önemli harcama kalemleri sayılıyordu. Diğer bütün faaliyetler ve özellikle de lugat için maddî destek sağlamak yolları hep gündemde kalan konu idi. Ayverdiler her fırsatta herkese Kubbealtı'nın yürüttüğü ve tasarladığı işlerden, başlattığı lugat hazırlığından söz ediyor ve tek tek her imkânı değerlendirmeye çalışıyordu. Siz, bilmezsiniz sanırım. 70'li yıllarda vapurlarda, aynı vurgu, ses tonu ve hep aynı cümlelerle kalem ve jilet satarak hayatını kazananlar vardı. İşte İlhan Hanım buna bağlantı kurarak, faaliyetleri anlatma işine, "jilet satmak", adını takmıştı.

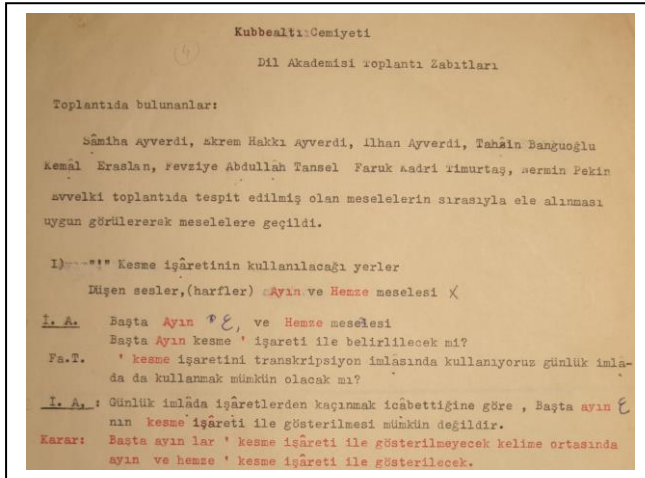
Mehmet Nuri Yardım: Acaba lugat işi için devletin desteğini sağlama yoluna gidilmedi mi?

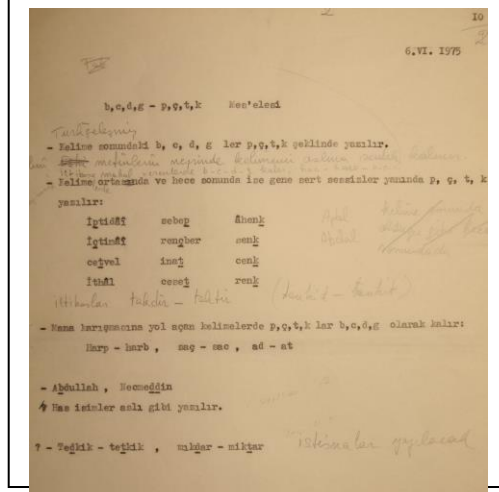
Semahat Yüksel: Eş dosttan da, bu işe devlet desteği sağlanması hep tavsiye ediliyordu. Şartların müsâit olduğu bir dönemde Kültür Bakan-

lığı ile görüşmeler yapılmış ve sonuçta 1975 yılında lugat hazırlama işi bir yazı ile resmen Kubbealtı'na verilmişti ama işin maddî tarafında belirsizlik vardı.

Ancak daha so 1 Prof. Dr. Emin Bilgiç Bey'in anlayışlı tutumu ile 50.000 liralık bir destek sağlanabilmişti. Aynı yılın yaz başında, toplantı zabıtlarına göre, dil akademisi âzâları lugatta kullanılacak imlâ meselesini üç gün boyunca tartışmış ve problemli olan her bir durum için kararlar almıştı.

Mehmet Nuri

Semahat Yü

ediyor muydu?

eserlerle de fiş

sayısı gittikçe artıyordu, ama bu sayının ne kadarının yazma işinde verimli olacağı konusu açıklık kazanmamıştı. Yüksek rakamlar telaffuz edilse de, bunun içinde çok sayıda mükerrer fiş olabiliyordu. Artık yazma işine geçmek için acele ediliyordu, çünkü Bakanlığa karşı resmî bir mesuliyet altına girilmişti ve bu belgelerde imzâ sâhibi İlhan Hanım'dı.

Mehmet Nuri Yardım: Tabîî bu anlatılanlar, Cemiyetin sâdece lugat konusundaki faaliyetleri. Başka neler yapıyordu ve nasıl yürütülüyordu?

Semahat Yüksel: Kubbealtı'nın tek işi elbette lugat değildi. Cemiyet Başkanı olarak İlhan Hanım ve Fetih Cemiyeti Reisi Ekrem Hakkı Ayverdi salı-cuma konferanslarının devamlı dinleyicisi idiler. Açılmış olan tezhip ve mûsikî kursları ilgi görüyor ve devâm ediyordu. Daha sonra buna hat kursları da katılacaktı. Yıllar sonra, üniversitelerin ilgili fakültelerinde "Geleneksel Türk Sanatları" bölüm veya Anabilim dalı

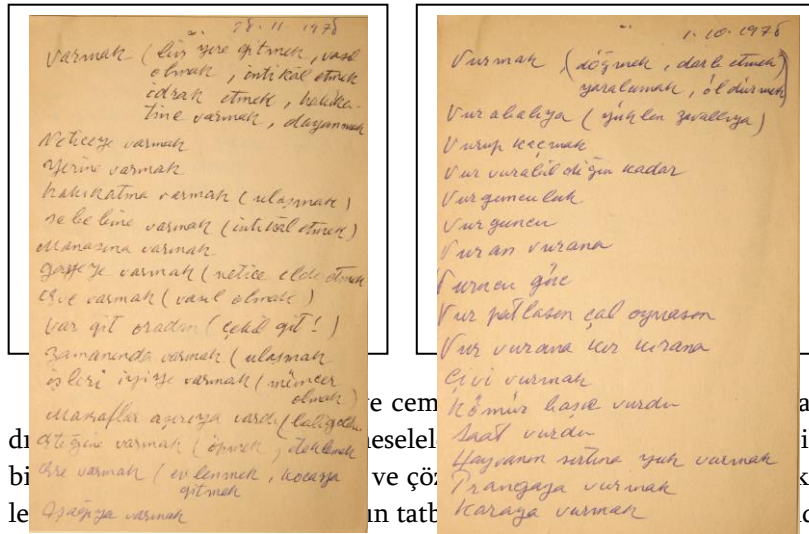
hâline gelince, Kubbealtı bu dalın yetişmiş eleman ihtiyâcını karşılayan kurum olmuştur. Bu konuda, Kubbealtı neyi başlattı ise o daha sonra yerini bulmuştur, değerlendirmesini yapanlar olmuştur. Mûsıkî için de aynı şey geçerlidir.

Gelir faaliyeti olarak kermes, yemek ve çaylar tertip ediliyordu. Kermeslerde kullanılmak üzere gümrükten, Sümerbank'tan malzeme teminine çalışılıyor, çay ve yemek piyangoları için hediyelik eşyalar toplanıyordu. İstanbul içinden dışından Ayverdileri tanıyan yediden yetmişe herkes şevkle, gönül birliği içinde çalışıyordu. Edirne, İznik, Bursa gibi târihî şehirlerimize geziler düzenlemek de bir başka faaliyet türü idi. Hatta kış aylarında Uludağ'a çıkılırdı. Şehir gezilerinde rehberlik işini Ekrem Bey üstlenirdi. Kubbealtı'nı ve yürütmekte olduğu faaliyetleri bilenler ile konferanslara gelen gençlerden ve konuşmacılardan bu gezilere katılanlar olurdu. Bir Bursa gezisinde Târnk Buğra da vardı. Bütün bu faaliyetlerin sorumlu yürütücüsü İlhan Hanım'dı, birkaç satırla anlatılan bu işlerin hazırlanması ve gerçekleştirilmesi elbette ciddi bir mesâi ve pek çok kişi ile işbirliği gerektiriyordu. Mecmuanın çıkarılmasında ve konferansların düzenlenmesinde Özden Tahralı'nın devreye girmesi bir rahatlık sağlamıştı ama bu arada İlhan Hanım'ın annesi Pâkize Hanım rahatsızlanmıştı. Hatta hastasının devamlı bakım gerektiren durumuna rağmen İlhan Hanım Kubbealtı'nda üzerine aldığı sorumlulukları tâkipten geri kalmıyordu.

Mehmet Nuri Yardım: *Doğrusu büyük ve yorucu bir maraton. Bu eserin ortaya çıkmasında pek çok kişi âdeta canla başla çalışmış...*

Semahat Yüksel: Evet, gerçekten öyle. Ama, bilirsiniz, bir sözümüz vardır: Bin işçi bir başçı, denir ki çok doğrudur. Tekrar konumuza dönersek, heyetin âzâları eksilmişti, İstanbul'a gelenlerle görüşme fırsatları bulunuyor, îcap eden vaziyetlerde telefonla görüş ve fikirleri alınıyordu. Ama tarama işlerinde istenilen verim, yazma işlerinde de istenilen hız yakalanamıyordu. Timurtaş'ın sağlığından da sinyaller gelmeye başlamıştı. Bu arada Bakanlıktan sağlanan paranın geri öden-

mesi zarûreti doğmuştu. Gidişat bir yol ayrımına doğru gidildiğini gösteriyordu. Bir işe girilmiş, söz verilmiş ve yola çıkılmıştı. Husûsî hayâtındaki güçlükler, maddî imkânsızlıklar gibi engeller de çıksa, memleket dil konusunda hizmet bekliyordu. Ekrem Bey ona her zaman destek oluyor, Sâmiha Ayverdi “O artık lugatle evli” diyerek onu hem kolluyor hem de teşvik ediyordu. Bâzı zor fiillerin anlamlarını açıklamak üzere el yazısı ile listeler hazırlayarak işi kolaylamaya çalışıyordu ve tabîî ona güveniyordu.

geleni yapan, bir başka deyişle gözünü budaktan sakınmayan yaratılıştaki idi. Kendisine gelen herkesi dikkatle dinler, dağarcığında her durumda yerine göre anlatacağı bir hikmetli sözü ve-ya fıkrası bulunurdu. Bu tutumu ile en çetrefil konularda bile yüzlerde tebessüm yaratmayı veya insanı düşündürmeyi bilirdi. Bu özellikleri ile İlhan Hanım, bu iş için elbette biçilmiş kaftandı. Ve diğer iki Ayverdi ise, her konuda onun en emin destekçileri ve güç kaynağı idiler.

1975 sonbaharında annesinin vefâtından sonra lugat çalışmalarını evinde yürütmek üzere düzenlemelere geçildi. Böylece İlhan Hanım kendini lugat yazma işinin içinde buldu. Artık bundan sonrasını Hülya Hanım'dan dinlemek gerekir.

Mehmet Nuri Yardım: *Hülya Hanım, siz lugat çalışmalarına ne zaman başladınız?*

Hülya Uğur: 1976 yılının ekim ayında İlhan Ayverdi Hanımefendi ile birlikte çalışmaya başladık. Bu, Ekrem Beyin teklifi ile oldu. İlhan Hanım eşimin teyze çocuğudur. Yâni ben, âileye gelin geldim. Bir yemekte Ekrem Amca, “Hülya da lugat çalışmalarında sana yardımcı olsun, İlhan” dedi. İlhan Hanım'ın kabul etmesi ile işe başladık. O sırada öğrenciydim, İstanbul Üniversitesi Târih Bölümü ikinci sınıfına devam ediyordum.

Mehmet Nuri Yardım: *Siz çalışmalara başladığınızda sözlük hangi safhadaydı?*

Hülya Uğur: İlhan Hanım ilk danışma kurulu toplantısından sonra sözlüğün bütün çalışmalarını üzerine almıştı. “A” harfindeydi ve yeni yeni yazmaya başlamıştı, heyecanlı idik. Aklımıza takılan bir soru vardı: Acaba bu lugat kaç senede biter? Herkesten farklı tahminler geliyordu. Bu arada bir diğer önemli mesele de gündemde idi. Lugat yazma tekniği gereği olan işleri, meselâ kelimelerin etimolojisi ve bunun gibi konuları yazacak bir ihtisas elemanına ihtiyaç duyuluyordu. *Üniversiteden kiminle çalışılabilir, sorusuna cevap bulmak vakit alıcı olduğu kadar yorucu bir karardı da. Artık yazlıklara lugatla ilgili malzemeler, ev sâhiplerinden önce taşınır olmuştu. Orada geçirilecek verimli mesâi ile işin hızlanmasına gayret ediliyordu. Yaz aylarının bir diğer verimi de, Vaniköy'de oturan Tahsin Banguoğlu ile yapılan görüşmelerdi. 1976 yazında Ekrem Bey'in yanında Balkanlar seyahatine katılma durumu ortaya çıkmıştı. Bu da lugat ve cemiyet faaliyetleri kadar önemli bir vazife idi. Bunun yanında, kış aylarında, Ekmeleddin İhsanoğlu'nun Encümen-i Dâniş dediği ev toplantıları yürütülmeye, Rama-*

zan dâvetleri devam ettirilmeye, vefat günlerine göre büyükler anılmaya çalışılıyordu. Fakat İlhan Hanım gittikçe hızlanan ve yoğunluğu artan bir tempo ile lugat işine devam ediyordu. Artık günde kaç madde yazması gerektiği yolunda hesaplar yapıyor, ev ve sosyal hayatındaki sorumlulukları ise, çok karesinde bu hesapları aksatmaktan geri kalmıyordu. Hedeflediği maddelerin tamamını yazabildiği günler ona, bütün yorgunluğunu unutturuyordu.

Mehmet Nuri Yardım: Çalışmalar nasıl yürütülüyordu?

Hülya Uğur: Çok hızlı tempolu bir çalışma ortamımız vardı. Sabahleyin 7.30'da çalışmaya başlıyorduk, ilk zamanlar 19.00'a kadar daha sonraları, 17.30'a kadar devam ederdi. Ama mesâi saatini doldurmaya titizlikle uyulur, kesintiler daha sonra telâfi edilirdi. Meselâ gündüz fakültede devam mecbûriyeti olan derslere katıldığım zamanlar. Biz de o zaman Fatih'te oturuyorduk, İlhan Hanım'lara komşu idik. Beş buçuk sene bu böyle devam etti. 1979'da Erenköy'e taşındık, ama çalışmalarımız devam etti. Yollarda çok vakit harcanınca, İlhan Hanım'ın teklifi üzerine haftanın üç günü çarşamba, perşembe ve cuma günleri çalışmaya başladık. O günlerde biz iki gece İlhan Hanım'larda yatıya kalıyorduk. Ben İlhan Hanım'la çalışırken, Ekrem Hakkı Bey de çok sevdiği eşimle sohbet ederdi.

Mehmet Nuri Yardım: Daha o zaman bilgisayar yoktu, nasıl yazıyordunuz?

Hülya Uğur: Her şey elle yazılıyordu. İlhan Hanım müsvedde hazırlıyordu, ben onları temize çekip misallerini ekliyordum. Bu arada Üniversiteden Prof. Dr. Ahmet Topaloğlu da çalışmalara dâhil olmuş ve iş bölümü yapılmıştı. Her fişten iki nüsha hazırlıyorduk. Bir nüsha bizde kalıyor, bir nüsha başta etimoloji olmak üzere diğer teknik bilgilerin eklenmesi için Topaloğlu'na gidiyordu. İlhan Hanım çok dikkat gösterir, fişlerin titizlikle hazırlanmasını isterdi. Ahmet Bey'e gidecek maddeleri kontrol eder öyle yollardı. Amacı, onu fazla yormamaktı. Ahmet Bey ile önce belli aralıklarla, sonra daha sık yürütülen cumartesi mesâ-

ileri, lugat çalışmalarını yoğun ve güç, ama istikrarlı bir döneme sokmuş oldu. Çalışmanın uzadığı bâzı akşamlarda, onu, İlhan Hanım'ın arabası ile evine bırakmışsındır.

Bir müddet sonra, lugatın yazımında bilgisayara geçme fikri ortaya çıktı. Başlangıç safhasında Macintosh'ların ilk serisi olan makineler alındı ve Lutfullah Parıltı ile yoğun çalışmamız îcap etti. Daha sonraki senelerde de, Can Bayar'ın bu işe baş koyması ile kesintisiz devam etti. Çünkü ilk bilgisayarlar bugünkü gibi değildi ve Fatih'te sık sık elektrikler kesiliyordu. Bir, iki saat çalışıyorum, birden elektrik kesiliyor hepsi siliniyordu. Böyle durumlarda İlhan Hanım heyecanlanır, "Eyvah Hülya, gitti bizim maddeler," derdi. "Üzölmeyin, ben onları mesai dışında yazar tamamlarım," dediğimde çok memnun olurdu. Bu ilk tip bilgisayarların zor bir başka tarafı daha vardı: Verdiğiniz komutu ekranda doğrudan göremezdiniz. İlâve komutlar, şifrelere bağlı idi. Mese-lâ italik yazmak istediğinizde uzun bir şifre girmeniz gerekiyordu. Tabii zaman içinde bütün bunlar değışti ve çok büyük kolaylıklar geldi. Lugat yazımı sırasında bilgisayardaki gelişmeleri de adım adım tâkip etme fırsatı bulduk, diyebilirim.

Mehmet Nuri Yardım: *Bu çalışmalar arasında tâtîl yapma fırsatınız olur muydu?*

Hülya Uğur: Evet, tâtîl yapıyordum. Ama tâtîle çıkarken de, yazılacak, taranacak ne varsa onları yanımda götürüyor ve hazırlıyordum. Son senelerde, yaz tâtillerine bilgisayarı ve diyelim sırada olan harfler K, L ise, onları da taşımaya başladık.

Mehmet Nuri Yardım: *Bu işler yürürken, Ekrem Bey'in çalışmaları ve sağlığı nasıldı?*

Hülya Uğur: Ekrem Beyin Avrupa'da Osmanlı Mîmârî Târîhi ile ilgili eserlerinin neşri 1982 yılında tamamlandı, ama 1899 İstanbul Şeh-zadebaşı doğumlu, -Ergun Göze'nin deyişiiyle- Bolu Beyi Ekrem Bey'in sağlığında da teklemeler kendini göstermeye başlamıştı.

1984 nisanında Ekrem Bey'in vefâtı İlhan Hanım için her bakımdan elîm bir kayıptı. Ama hayat devam edecek, vazîfeler yürütülecekti. Başlanan işler vardı.

Mehmet Nuri Yardım: *Semahat Hanım, zannederim Timurtaş Hoca da seksenli yıllarda vefât etmişti, değil mi?*

Semahat Yüksel: Haklısınız, seksenli yıllar Akademik heyet için bir yaprak dökümü oldu. 1982'de Timurtaş Bey'i, daha sonra 1987'de Kaya Bilgegil, 1988'de Fevziye Abdullah Tansel ve 1989'da Tahsin Banguoğlu'nu kaybettik. Zaten 1976'da Prof. Dr. Abdülkadir İnan, 1979'da da Prof. Dr. Ömer Lütfi Barkan Beyler vefât etmişlerdi.

Mehmet Nuri Yardım: *Hülya Hanım, sizden 1984 sonrasını dinlemeye devam edelim.*

Hülya Uğur: Artık lugat, İlhan Hanım'ın hayatının merkezi durumuna gelmişti. Daha verimli çalıştığı için yazlığa taşınmaya devam ederken, sosyal vazîfeleri yanında, hafifletilmiş de olsa cemiyet başkanlığı ile ilgili sorumluluklarını devam ettiriyordu. Harfler bitiriliyor, sonra dönüp tekrar ele alınıyordu, çünkü başlangıca göre araya uzun bir süre girmişti. Ama bütün bu hızlı ve yoğun tempo İlhan Hanımın sağlığında da izler bırakmaya başlamıştı. Önce bir parmak ameliyatı geçirmiş, daha sonra geçirdiği mîde ameliyatı, onu çok sarsmıştı. Ama asıl endişe ettiği kendi değil Sâmiha Hanım'dı, çünkü onun sağlığı da çok istikrarlı gitmiyordu. "Hizmet Allah'ın kuluna tebessümüdür" diyerek yola çıkan İlhan Hanım bütün bu şartlara rağmen lugat işini tamamlama gayreti içinde idi ve 90'lı yıllara gelinmişti. Önce boş zamanlarını, emekli olduktan sonra ise bütün mesâisini lugata veren Hayri Bilecik'in 1992 yaz ayındaki kaybını telâfi etmek de kolay işlerden değildi. Onun vazîfesini sonra Mustafa Tahralı devralacaktı. Ve artık Sâmiha Hanım hiç dışarı çıkamadığı için İlhan Hanım her akşam onu evinde görmeye gidiyordu. "Akşam Postası" adını taktığı bu ziyâretler, 1993 yılı mart ayında Sâmiha Hanım'ın vefâtına kadar devam etti. Onun en büyük destekçileri olan görümcesi ve eşi artık yanında değil-

lerdi. Bu kayıpların acısı yanında, ev içindeki işleri ve sosyal vazîfeleri de katlanarak artıyordu. Bütün bunlara rağmen lugat yürümek zorunda idi.

Takvim 2000’li yılları gösteriyordu, İlhan Hanım’ın sağlığından da ciddî îkazlar gelmeye başlamıştı. Bütün bu hâdisâtın oluşu içinde, nihâyet 2005 yılı yaz aylarında lugatın yazılması tamamlandı, düzenleme ve baskı işlerine geçilebildi. Üç cilt hâlinde basımı tamamlanan lugat için 14 Kasım 2005 pazartesi günü Topkapı Sarayı’nda, İlhan Hanım’ın katılamadığı tanıtma toplantısı düzenlendi. *Kubbealtı Akademi Mecmuası*’nın 2006 yılı 1. sayısında İlhan Hanım’ın kendi anlattıkları, bu işi yıllar boyu sabırla yürütebilmenin sırrını veriyor. Evet, bu lugat İlhan Hanım için şüphesiz sabrın acı meyvesi olmuştur ama Türkçemiz için sabrın tatlı meyvesidir. Memleket hizmetindeki böyle idealist insanların birinin bin olması temennîmizdir.

Mehmet Nuri Yardım: *Çalışmalar esnâsında pek çok hâtıranız olmuştur, bunlardan unutamadığınız birini anlatır mısınız?*

Hülya Uğur: Anlatılacak şey çok aslında, ama çok hoş unutamadığım bir hâtıra şöyle: Biz İlhan Hanım’la *akıl* maddesini ve deyimlerini büyük salonda yere sermiş düzenliyorduk. Ekrem Bey kapıyı açıp geldi ve bizi o hâlde görünce “Allah size akıllar versin” dedi. Biz İlhan Hanım’la gülmeye başladık. “Zaten aklın üzerindeyiz, çalışıyoruz” demişti İlhan Hanım.

Mehmet Nuri Yardım: *Çok teferruatlı bir çalışma...*

Hülya Uğur: Hele taşınmalar sırasında. İlhan Hanım yazlığa giderken kimseye güvenmez, lugat kolileri kimseye teslim edilmezdi. Yazlıkta her şeyden önce lugat kolileri açılır, zarfları berâber tasnif ederdik. İlk hazırlanacak maddenin zarfını çıkarır, *Bismillah* der ve yazmaya başlar, “Bu sene de şükürler olsun sezonu açtık,” derdi.

Mehmet Nuri Yardım: *Lugat çalışmaları sırasında yaşanan hoş bir gelenek varmış...*

Hülya Uğur: Evet her yıl Hıdırellez’de, üstünde Kubbealtı Lugatı ve senesi yazılı küçük bir kitapçık hazırlanır ve gece 12’den sonra ni yazlarla gül dalına asılırdı.

Mehmet Nuri Yardım: *Yüzlerce eser, daha önce hazırlanmış lugatlar, sözlükler. Bütün bunları elden geçirmek, tetkik etmek bir hayli güç iş. Nasıl baş edilebiliyordu bunlarla?*

Hülya Uğur: Hakikaten Allah’ın büyük lutfuyla bu iş bitmiş oldu. Düşününce insanın havsalasını, gücünü aşıyor. Hüseyin Kâzım Kadri Bey’in Türk Lugatını fişleyecektik. Dört kocaman cilt. Baktım ki çok vaktimizi alacak, “İlhan Abla isterseniz ben bunu evde fişleyeyim” dedim. Çok memnun oldu ve ben onu evde fişledim. Mesâi kaybolmasın diye bâzı çalışmaları evde hazırlardım. Bir gün bana “Hülyacığım, biliyor musun, Hüseyin Kâzım Kadri Bey bu lugati 30 senede yazmış, Allah korusun, sakın bizim lugat da böyle uzamasın” demişti. 30’u da aştı, 34 yılda tamamlanabildi.

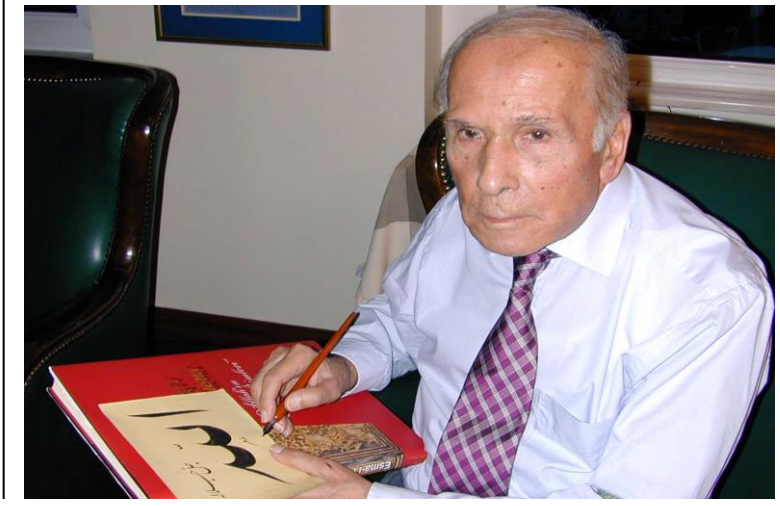
Mehmet Nuri Yardım: *Bu tatlı sohbeti, lugatın tatlı ile âlâkalı bir nüktesiyle bitirelim mi?*

Hülya Uğur: Evet, biz mekân değiştirdik mi, çalışmalara tatlı ile başladık. İlhan Hanım, “Hülyacığım, tatlı getirdiğin zaman çalışmamız da tatlı geçiyor” derdi.

Mehmet Nuri Yardım: *Efendim, lutfedip sorularıma cevap verdiğiniz için sizlere teşekkür ediyorum.*

Bir İstanbul Efendisi Hattat Ali Alparslan

Prof. Dr. Muhittin SERİN

Ali Alparslan Hoca (Murat Bardakçı arşivinden alınmıştır)

Ali Alparslan, kısa süren bir rahatsızlığının ardından 24 Ocak 2006 Salı günü sabahı sessiz sedâsız âdeta bir kuş gibi ebedi âleme, geriye eserleri ve talebeleriyle silinmez ışıkları bırakarak süzülüp gitti. Amansız, gittikçe artan tipi ve soğuk hava şartlarına rağmen onu seven kalabalık dost ve yakınlarının iştiraki ile Fâtih Câmii'nde 25 Ocak 2006 Çarşamba günü öğle namazının ardından kılınan cenaze namazından sonra Karacaahmet âile mezarlığına defnedildi. Onun ölümüyle hat sanatı büyük bir meşk hocasını, hattatlar, edipler ve sanat severler can dostunu, İstanbul, efendisini yitirdi.

Öğrenimi, Akademik Hayâtı

Ali Hoca, İstanbul edebiyat ve sanat çevrelerinin mücevher gibi işleyip yetiştirdiği çelebi meşrep bir bilim ve sanat adamı idi.

Tekirdağ'ın Çorlu kazasının Yeni Çiftlik mahallesinde doğdu. Çeşitli vesilelerle yayınlanmış biyografisinde 1925 veya 1926 olarak gösterilmiş olan doğum târihi nüfus kayıtlarında 1338 (1922)'dir. Kendisi nüfus kütüğüne üç yaş büyük yazıldığını söylerdi. Çocuk yaşta babası Mehmet Çavuş'un ölümü üzerine annesi Atiye Hanım'la dayısının himâyesinde Üsküdar'a (Selmanağa Mah. Bostan Sok. nr. 34) yerleşti. Bir müddet sonra Toygartepe'de (Himmet Baba Sok. nr. 23) oturdu.

İlk öğrenimini Üsküdar 47. İlkokulu'nda, ortaokulu 1927-1928 ders yılında Üsküdar 1. Ortaokulu'nda bitirdi. 1942-1943 öğretim yılı hazi-
ran ayında Haydarpaşa Lisesi'ni başarı ile tamamladıktan sonra 19.10.1943 târihinde İstanbul Edebiyat Fakültesi'ne kaydoldu. 27.06.1947'de Türkoloji kolundan "Manzum Lugatlar ve Tuhfe-i Vehbi'nin Alfabetik Tertibi" adlı teziyle mezun oldu.¹

1949'da Tahran Üniversitesi'nin verdiği bursla İran'a giderek Tahran Üniversitesi Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde yüksek lisans programına devam etti ve 1951'de mezun oldu. Türkiye'ye dönüşünden sonra bir yıl Başbakanlık Arşiv Umum Müdürlüğü'nde çalıştı. 1954-1956 senelerinde Dışişleri Bakanlığı Protokol Dâiresi'nde görev yaptı. İki yıl Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde İslâm Târihi asistanlığından sonra 1959 yılında İ. Ü. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'na asistan olarak atandı. 1962'de "Aşık Paşa'da Tasavvuf" adlı teziyle doktor unvanını aldı. Aynı yıl Londra Üniversitesine bağlı School of Oriental and African Studies'te, (SOAS) ardından Chicago Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı dersleri verdi (1963-1966). 1967'de "Câvidân-nâme'nin Nesîmi'ye Tesiri" adlı çalışmasıyla doçentliğe 1980'de "Kadı Burhaneddin'in Dîvanından Seçme-

¹ İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Arşivi Talebe Dosyası Gömleği, nr. 3208.

ler” adlı eseriyle de profesörlüğe yükseltildi.

Görev yaptığı Anabilim Dalı’ndan 1989 yılında yaş haddinden emekliye ayrıldıktan sonra Atatürk İlkeleri ve İnkılap Târihi Enstitüsü’nde, 1990’da Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü Hat Anasanat Dalı’nda çalışmalarını sürdürdü.

Hattatlığı ve Meşk Hocalığı

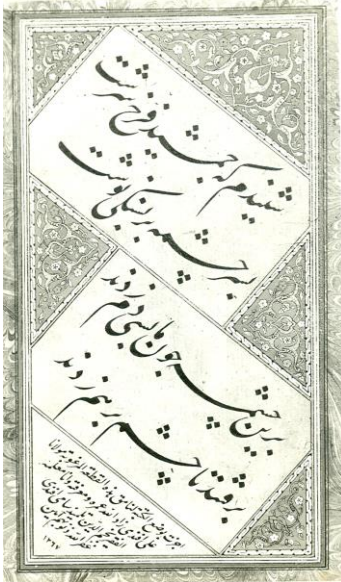
Ali Alparslan’ın verimli geçen akademik ve bilim hayatının yanında öne çıkan önemli bir yönü de hattatlığıdır. Ta’lik, celî ta’lik, dîvânî, celî dîvânî ve rik’a yazılarında zamanımızın kudretli hattatları arasında yer alan Ali Alparslan bu hat çeşitlerini geleneksel usûl ve kâidelerine bağlı kalarak büyük bir ustalıkla uygulamıştır.

İlk, orta ve lise öğrenimi sırasında nispeten yerli kalabilmiş Üsküdar semtinin câmi, sebil ve türbeleri, bu eserlerin kitâbelerindeki celî yazıları onun ruhunda sanat duygusunu uyandırdı ve derin izler bıraktı. Lise öğrenimi yıllarında hat sanatı ile alâkalı yayınları tâkip eden Ali Alparslan dikkatle okuduğu Melek Celâl’in *Reîsü’l-Hattatîn Hacı Kâmil Akdik* adlı eserinden etkilenecek hat sanatını öğrenmeye karar verdi. Kendisine bu sanatı öğretecek hoca ararken yüksek tahsiline başladığı sene bir dostu aracılığı ile aynı semtte oturduklarını öğrendiği Güzel Sanatlar Akademisi hat hocalarından Necmeddin Okyay’la tanıştı. Kendisinden yazı meşk etmek istediğini söyleyince Necmeddin Hoca, “Oğlum ben ta’lik hattatıyım sen de ta’lik yaz; sülüs ve nesih yazan çok hattat var” dedi. Ali Alparslan hocasının bu tavsiyesine uyarak kendisinden yazı meşk etmeye başladı. Hezarfen diye tanınan Necmeddin Hoca, Hattat Sami Efendi yolunda kudretli bir kalem olduğu gibi aynı zamanda yazı târihi ve üslûplarını, bu üslûpların meşhur hattatlarının tavrı ve şivelerini, imzasız yazıların hattatlarını ve târihlerini büyük bir isâbetle bilirdi. Ali Alparslan yazı meşki yanında Necmeddin Hoca’nın bu uzun araştırmalara, ince zekâsına dayanan görüş, bilgi ve tecrübe-lerinden de istifâde etti. Ayrıca Necmeddin Hoca vasıtasıyla tanıdığı Eş-

ref Efendi, Mustafa Düzgünman, Niyâzi Sayın, Abdülbâki Gölpınarlı gibi şahsiyetlerin çevresinde oluşmuş sanat ve irfan muhitleri onun rûhî ve fikrî gelişiminde önemli rol oynadı.

Edebiyat Fakültesi ile Güzel Sanatlar Akademisi binâları yan yana idi. Ali Alparslan fırsat buldukça akademiye Necmeddin Hoca'ya uğrar, meşkini gösterirdi. Bu sırada hocasının izniyle yine akademinin hat hocalarından Mustafa Halim Özyazıcı'dan da dîvanî, celî dîvânî ve rik'a yazılarını öğrendi. Ali Alparslan yeteneği, yazıya olan merâkı, azmi ve gayretiyle fakülteden mezun olduğu sene 1367 (1948) yılında ta'lik yazıdan icâzet aldı. Necmeddin Hoca talebesinin bu başarısına işâretle bir mecliste: "Ali icâzeti hakkıyla aldı" dediği söylenir.

Hat geleneğinde yaygın olduğu üzere İranlı meşhur hattat İmad'ın bir kıtasını takliden yazdığı icâzetnâmesinin metni şöyledir:

Şunîdem ki Cemşîd-i ferruh sırişt
Be ser çeşme-i ber be sengi nivişt.
"Ber in çeşme çûn mâ besî dem zedend
Bereftend tâ çeşm ber hem zedend"

İyi yaratılışlı Cemşîd'in bir çeşmenin kitâbesine şu beyti yazdırıldığını işittim: "Bu çeş-meye bizim gibi bir çok insan geldi; sonra gözlerini kapatıp çekip gittiler". İcazet cümlesi: "Eceztü bi Vaz'i'l-ketebeti hâzihi'l-kıt'a-ti'l-mergûbeti Mev-lânâ Ali Efendi zâdelahü ömrehû ve Ma'rifetehû ve ene mu'allimuhu el-fakîr Necmeddin til-mîz-i Sâmi Efendi gaferallahü zünûbehum, âmîn. 1367."

Yüksek lisans için İran'a gittiğinde buranın önde gelen hattatlarıyla görüştü; onlardan istifade etti. İran ta'lik üslûbu ve şikeste yazısı ile

ilgilendi. Fakat benimsediği İstanbul üslubunu terk etmedi. Çalışmalarını bu yolda sürdürdü.

İstanbul'a döndükten sonra Emin Barın'ın Divanyolu'ndaki atölyesinde perşembe günleri yapılan toplantılarına katıldı. Çeşitli sanat muhitlerinde yapılan faaliyetleri izledi. İbnülemin Mahmud Kemal kendisini çok beğenir, iltifat ederdi. Hat sanatı harf inkılabından sonra ihtisamlı devrini geride bırakmış, sıkıntılı bir döneme girmiş olmasına rağmen İstanbul, sâhip olduğu beş asırlık kültür birikimi, müze ve kütüphânelerinde korunan örnek eserleriyle geleneksel sanatların yönlendirici merkezi olma vasfını ve üstlendiği târihî rolü devam ettiriyordu. Her çeşit yazının Hulûsî Yazgan, Kâmil Akdik, İsmail Hakkı Altunbezer, Hamid Aytaç, Halim Özyazıcı, Macid Ayrıl, Necmeddin Okyay ve Kemal Batanay gibi İslâm dünyâsının dikkatini çeken güçlü temsilcileri vardı. Geleneksel sanatlar sahasında yaşanan genel sıkıntı bu âbide sanatkârlar elinde yozlaşmadan günümüze ulaştı. Bu üstatlardan aldıkları bilgi ve hünelerlerini çeşitli yayın, konferans ve yetiştirdikleri talebeleriyle geleneksel sanatların tanıtılması, sevdinilmesi ve canlı kalmasında unutulmaz hizmetleri olan İbnülemin, Ekrem Hakkı Ayverdi, Süheyl Ünver, Ali Alparslan ve Uğur Derman gibi âlim ve sanatkârlar bugünkü nispeten rahat ortamı hazırlayan isimlerin başında gelir.

Talebeleri

Ali Alparslan, yayınladığı kitap ve makâleleri, yetiştirdiği talebeleri, örnek ahlâkı ve tevâzuu ile hat sanatını en iyi şekilde temsil etti. Yazı sanatının özündeki kültürü bilen, ondan gıdalanan ve davranışlarında da onu aksettiren, şiir zevki ve bilgisi gelişmiş bir sanatkârdı. Yazıyı cömertçe ve karşılıksız olarak isteyene öğretti. Sanatını geçim vasıtası yapmadı. Edebiyat Fakültesi'ndeki odasının kapısı yaz kış açık bulunur; meşk göstermek isteyen talebe kuyruğu koridora taşardı. 1990 yılından vefâtına kadar Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümünde rik'a, ta'lik ve divânî yazılarını öğretti. Ayrıca cuma günle-

ri Süleymâniye Kütüphânesi'nde de meraklılarına yazı meşklerini sürdürdü. Bu samîmi, karşılık beklemeden yaptığı gayretinin semeresini yetiştirdiği talebeleriyle gördü. Böylece hat sanatında geleceğe sağlam bir köprü kurdu. Ali Alparslan'dan yazı meşk ederek icâzet aldıkları tespit edilebilen öğrencileri Ali Toy ve Ali Rıza Özcan, Cengiz Malbeleş, Orhan Dağı, Tahsin Kurt ve Muhammed Zekeriya'dır. Hamid Aytaç'ın talebesi Hüseyin Gündüz ve Savaş Çevik de Ali Bey'in talebeleri arasında yer alır. Ayrıca yurt dışından kendisine mektupla meşk göndererek ta'lik öğrenmiş, teberruken icâzet almış öğrencileri de vardır.

Eserleri:

Ali Alparslan'ın, Eski Türk Edebiyatı sahasında Turkish Short Stories (RCD), *Kadı Burhaneddin Dîvanı'ndan Seçmeler* (Ankara 1977), Ahmed Paşa (Ankara 1987), Şeyh Gâlib (Ankara 1988), hat sanatıyla ilgili, *Ünlü Türk Hattatları* (Ankara 1992), Abdülbâkî Gölpınarlı (Ankara 1996), *Osmanlı Hat Sanatı Târîhi* (İstanbul 1999) adlı eserleri yanında genelde hat sanatı ve hattatlarla ilgili bir kısmı mükerrer olmak üzere Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi'nde 58, Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi'nde 47, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi'nde 20, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'nde 30 maddesi yayımlandı. Hat sanatı târihi ile ilgili kitap ve makâleleri yanında ta'lik celî ta'lik, dîvânî, celi dîvânî yazdığı levhaları özel koleksiyonlarda, Konya Mevlânâ Müzesi, Abdülbâkî Gölpınarlı Kütüphanesi'nde (nr. 2109, 2110, 2113, 2107, 2125, 2100) bulunmaktadır. Kültür Bakanlığı'nın yayımladığı "40 Hadis" adlı albüm içinde, ta'lik, ince ta'lik, dîvânî celî dîvânî ve rik'a on kıtası yer almaktadır. Galatasaray Lisesi'nin kitâbesini celî ta'lik hatla aslına sadık kalarak yeniden yazmıştır.

Yaptığı bu ilmî çalışmaları ve hizmetleriyle hat sanatı târihinde yerini almış olan Ali Hoca bilhassa mâzi ile aramızdaki köprüleri yıktığımız buhranlı bir dönemde hat sanatının yeniden dirilişinde üstlendiği târihî görevi hayâtı boyunca başarıyla sürdürmüştür. Kendisini

minnet, şükran ve rahmetle anıyoruz.²

² İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Hattatlar*, İstanbul 1955, s. 581; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul, ts., s. 275; Aksoy, “Yaşayan Hattatlar”, *Millî Gazete*, 2.5.1984; Beşir Ayvazoğlu, *Kültür-Sanat*, Tercüman 10 Ocak 1988; Abdullah Uçman, “Bir Zarif İnsan: Üstad Ali Alparslan”, *Türk Edebiyatı*, sy. 389, Mart 2006, s. 41-45; İskender Pala, “Hocam Ali Alparslan”, *Zaman Gazetesi*, 26 Ocak 2006; Murad Bardakçı, “Hattın En Zarif Kalemi Kırıldı: ...”, *Hürriyet* 29 Ocak 2006; Ergun Göze, “Tilmiz-i Necmeddin”, *Tercüman*, 27 Ocak 2006, İlber Ortaylı, *Hattat Hocanın Ölümü*, *Milliyet-Pazar*, 29 Ocak 2006.

Havranlı Koca Seyit

Hasan Âli GÖKSOY

DİNLE EVLÂTI!..

Bu topraktan başka yok, ölmeye değer ülke...
Vatan, onun uğrunda can verene âittir.
Sâhip ol elindeki paha biçilmez mülke
O mülk, dünyâda cennet olmaya müsâittir.
Bin yıldır ruhlarına Fâtîha'lar okunan
Ölmüşleri zannetme alelâde meyyittir...^{*}
Bin yıldır toprağından aynı kumaş dokunan
Ecdâdının hepsi de, ya gâzi ya şehittir.
Ne işi var Boğaz'da müttefik donanmanın?..
Onlar, Türk'ü yoketmek üzere müttehittir...^{**}
Bu millete bedeli Batı'ya inanmanın,
Rumeli'dir, Kerkük'tür, Kıbrıs'tır ve Girit'tir!
On sekiz Mart dokuzyüzonbeş'in bu öyküsü
Nice Türk destanından sâdece bir beyittir.
Sarsıyorken Boğaz'ı topların gürültüsü,
Seyit'in beş atışı, onbinlerle eşittir!
O sâdece biridir beşyüzbin kahramandan,
Vilâyeti Karesi, kazâsı Edremit'tir,^{***}
Havran Manastır Köy'lü Cubur Abdurrahman'dan
Bir Emine Kadın'ın doğurduğu yiğittir.
İstanbul Harbiye'de bir Askerî Müze var;

^{*} meyyit: Ölü, ceset.

^{**} müttehit: Birleşik.

^{***} Havran 1957'de ilçe olmuştur.

Oradaki her eser, târihimi teyittir.
Müzenin bahçesinde, mermisi adam kadar
Koskoca bir top durur, adı “Koca Seyit”tir...

Çanakkale 1915...

On bin yıl öncekine eş, burda bir sürü kalkeş gemiler dolaşıyor... *Dardanel* sanki tekrar “*İlyada*”yı yaşıyor... Ve bütün Anadolu, Troia ile aynı kaderi paylaşıyor... Bu toprağın insanı, yurdu için savaşıyor!..

18 Mart 1915 Perşembe... Saat 17.00...

Müttefik donanma Çanakkale Boğazı’nı cehenneme çevirmiştir... Kilitbahir’deki **Rumeli Mecidiye Bataryası** da vurulmuş, 16 şehit, 27 yaralı vardır... 14,5 metre boyundaki namlusuyla, altı adet dev Krupp topundan biri bu bataryadadır... Topun 276 kiloluk mermilerini altı basamak yukarıdaki atış platformuna çıkaran asansör isâbet alarak hizmet dışı kalmıştır.

Saat 17.30... İngilizlerin 12950 tonluk **Ocean** zırhlısını, Edremit’in Havran bucağı Manastır (sonra Havran İlçesi’ne bağlı Çamlık, şimdi Kocaseyit) Köyü’nden Abdurrahman oğlu 1305 (1889) doğumlu kura neferi **Seyit (Çabuk)**, topun 6 basa-

mak merdivenini sırtında çıkardığı her biri 215'er okka (276 kilo) ağırlığındaki beş mermiden biriyle, vurmuştur...

Seyit'e "onbaşılık" rütbesi verilmiş, bir isteği olup olmadığı sorulmuştur. Seyit, günde bir tayınla doymadığını söyleyip ikinci bir tayın istemiş; fakat sonra, "arkadaşlarından daha tok olmayı" içine sindiremediğinden, o ikinci tayından vazgeçmiştir...

Savaştan sonra köyüne dönen Seyit, yaptığı odun kömürlerini Havran pazarında satarak, zeytinyağı fabrikalarında hamallık yaparak yaşamış ve Aralık 1939'da sonsuzluğa yürümüştür...

Alaaddin Yavaşça ile Hasbihâl

Zeynep ULUANT

Yaklaşık bir sene önce değerli büyüğüm Nevzat Atlığ'dan telefon numarasını aldığım kıymetli sanatkâr Alaaddin Yavaşça'dan bir mülâkat talebi almam neden bu kadar uzun sürdü bilmiyorum. Biraz çekingenlik biraz da ihmal dolayısıyla bir yıldan fazladır düşündüğüm halde bir türlü hayâta geçiremediğim bu görüşmeyi nihâyet şubat ayının sonlarında, ders verdiği Haliç Üniversitesi'nde gerçekleştiriyordum. Artık eşine az rastladığımız bir seviye ve birikimin numunesi olan bu değerli hocayı kendimi bildiğim bileli radyodan yükselen kusursuz yorumu ve güzel besteleriyle tanıyordum. Nedense asansör yapılmamış binânın üst katlarından birinde yer

alan konservatuvar bölümüne çıkana kadar nefes nefese kalarak henüz imtihanı bitmemiş olan Alaaddin Yavaşca'yı sınıflardan birinde beklemeye başladım. Koridorlardan şarkı ve tirad sesleri yükseliyordu. Uzunca bir bekleyişten sonra sona eren imtihanın ardından kendisini öğretmenler odasında bulmam zor olmadı. Mensup olduğu jenerasyona ve tabiatına has zerâfetiyle beni kabul etti. İlerlemiş yaşına rağmen son derece dinç duruşu ve itinalı kıyâfetiyle temâyüz ediyordu. Öğretmenler odasından bir ahşap bölmeyle ayrılan odada, bitişikten gelen kânun sesleri eşliğinde sohbetimize başladık. Kendisine ilk olarak doğum yeri ve târihini sordum.

- 1926 yılı Mart ayında Kilis'de doğdum.

- *Doğduğunuz âile muhitini merak ediyorum. Sanırım dedeniz Dîvan şâiriymiş*

- Biliyorsunuz soyadı kanunu çıktıktan sonra herkes o kanun gereği bir soyadı aldı. Bizim öyle değil, çok eski bir âile adıdır Yavaşca... 1675 yılında tanzim edilmiş bir vakfiyesi var. O zamanın yazısıyla yazılmış bu vakfiyeyi çerçevelenmiş halde muhafaza ederim. 1675 Yavaşcazâde Süleyman Çelebi... Ebâen ced yâni mâziden gelen bir Yavaşca soyu var. Biz değiştirmedik, Yavaşca soyadını devam ettiriyoruz. Şâir olan dedem Yavaşca Sezâi Efendi'dir.

- *Âilenizde mûsikî ile uğraşan var mıydı?*

- Aktif olarak yok. Fakat mûsikîye istidadı olan ağabeylerim, ablalarım vardı. Hatta ablalarımın birisi Sedat Öztoprak'ın talebesi Tacülrîcal Hoca'dan nota ve ud öğrendi. Daha o zaman İstanbul'dan Kilis'e notalar getirmişti. Onlar hâlâ bende durur. Evimizde dâima bir müzik sesi mevcuttu. Hanımların o muhitte enteresan olan bir teşebbüsü vardı. Her âilenin haftanın belirli bir günü kabul günüydü. Hem müzik hem sohbet yapılır, eve bir hareket bir sosyal dayanışma gelirdi. Bunun karşılığı olarak da aynı toplantıların devâmı erkekler için gece selamlıkta olurdu. Bu sefer hanımların eşleri toplanırdı. Müzik yapılır, sohbet yapılır zamanın politikası olsun fikir hareketleri olsun tartışılır,

çaylar içilirdi.

- *Efendim eskiden cemiyetimizde çok önemli bir yeri olan şifâhî kültürümüzün örneği değil mi bütün bunlar?*

- Tabîî. Kilis aslında kültür bakımından eski ve köklü bir yer. Şöyle bir durum da var. Yavuz Sultan Selim'in zamanında ordu Mısır topraklarını aldıktan sonra dönerken Çekmeczâde isminde bir ilim adamı ruhsat alıyor "Ben burayı sevdim, burada yerleşmek istiyorum diyor. Aslı İstanbul'un Büyükçekmece'sinden. Kilis'de yerleşiyor ve böylece aşağı yukarı on altıncı yüzyılın başında Kilis'de bir okul açıyor ve oradan bir çok kimse yetişiyor. Kilis'in kültür şehri oluşunun tohumları o devirde atılıyor. Çekmeczâde sülalesinin de bugün hâlâ izleri mevcuttur. İlm-i fıkıh, ilm-i mantık, dînî ilimler o devirden başlamak üzere bu zamana intikal ediyor. Uyanık bir şehirdir. Fakat coğrafi durumu dolayısıyla maalesef köşede kalmıştır.

- *Şehir eski hüviyetini kayıp mı etti?*

- Eskiden sâhip olduklarını yeniden kazanmak arzusu var. Kilisli iş adamlarının gayretleri de var. Üniversite kurulması için çabalar da mevcut.

- *İlk, orta ve lise tahsilinizi Kilis'de mi yaptınız?*

- O zaman lise yoktu. Hatta Gaziantep Lisesi bile benim gençlik yıllarımda kuruluş hâlindeydi. Konya Lisesi en yakın lise oluyordu. Ben de lise birinci sınıfta Konya Lisesi'ne yatılı olarak yazıldım. Ertesi sene felâket bir soğuk oldu, eksi kırk iki... Okulun yatakhane çatı katında. Tek bir battaniye, küçücük bir soba... Yangın çıkacak diye korkar ve uzun uzadıya yakmazlar. Bu şartlar altında hastalandım ve o seneyi kaybettim. Sonra âilece İstanbul'a geldik. İstanbul Erkek Lisesi'ne girdim. O sene benim Kânûnî Artaki ile bir tanışmam oldu. Gerçi nota biliyordum. İlkokulun dört ve beşinci sınıflarında batı müziği Schubert metoduyla keman dersi almıştım. İstanbul bu işin kaynağı olduğu için imkânlar çoğalmıştı. Böylece Artaki ile kânûn çalışırken, İstanbul Erkek Lisesi'nde edebiyat hocası olarak karşıma Hakkı Süha Gezgin çıktı.

Aynı zamanda neyzen ve Emin Dede'nin de talebesiydi. Dîvan Edebiyâtı dersi görüyoruz, bâzı çocuklara gazel tarzında şiir okuttu fakat beğenmedi. Bunun üzerine ben tâlip oldum, okudum. Sen aruzu ne zaman öğrendin dedi bana. Arkasından da sende müzikal bir eğilim var diye ilâve etti. Anlattım, dersten sonra beni muallimler odasına götürdü. "Haftada iki gece benim evimde fasıl meşki var. Kânûnûnu al gel" dedi. Daha kânûna yeni başlamışım. "sesin var mı" diye sordu. "Var diyorlar" diye cevap verdim. Salı ve cuma akşamları muntazam geleceksin dedi. Başlayış o başlayış. Batıdan Türk mûsikîsine iyice döndük. Doktor Selahaddin Tanur bizim fasıl hocamızdı. Tanbüriydi ve klasik tanbur tarzının üslûbunun Suphi Ezgi ile berâber son temsilcilerindendi. Kayıtları da vardır bende. Biz 1943-44 senesinden îtibâren o meşkin 1952 ye kadar müdâvimi olduk. Lise hayâtımda başladım, üniversite hayâtımda devam ettim. Fasıl meşkleri çok hoşuma gitmişti. Ben usulleri tamamen Hakkı Süha Gezgin Hoca'nın evindeki toplanılarda öğrendim.

- *Hakkı Süha Gezgin Mehmet Âkif'in de yakın dostuydu.*

- Onun dışında Neyzen Tevfik'in her sıkıntısında baş vurduğu insan Hakkı Süha Gezgindi. Vakit Gazetesi'nin baş yazarıydı. Ömer Seyfettin ile çok alâkalıydı. Çok yönlü bir insandı. Ondan asıl insanlığı öğrendik. Mûsikî ve edebiyattan önce... Kısa zaman içinde hoca talebe ilişkisini aşır arkadaş gibi olduk. Bu arada üniversitedeyken de üniversite korosuna girip kısa zaman içinde koronun solisti oldum. 1947,48,49 senelerinde İstanbul Radyosu tecrübe yayınları yapıyordu. 1950'de resmen kurulmuştu. Bu tecrübe yayınları esnâsında biz radyodan saat aldık. Orada solist olarak da okudum. O sıralar, Tepebaşı'nda Komedi Tiyatrosu vardı. Bâzı konserler orada olurdu. Biz de üniversite korosu olarak konserimizi verdik, orada da solo okudum. Neyzen Burhaneddin Ökte heyecanla sahneye çıktı. Ben de Dede Efendi'nin bestekârlığa adım attığı ilk eser olan "*Zülfündedir benim baht-ı siyâhım*" adlı eserini okumuştum. Zor bir eser. Hattâ gözyaşlarını tutamadı, dinleyicilere

şöyle bir ifâdesi oldu. “Kusura bakmayın” dedi “o kadar heyecanlandım ki dayanamadım kendimi sahneye attım. Hep düşünürdüm, Münir Bey’den sonra acaba kim yetişecek diye bir endişem vardı. O endişem çok şükür bugün zâil oldu, müsaade ederseniz bu genç solisti öpmek istiyorum.” dedi. Konsere, İstanbul Radyosu’nun o zamanki müdürü de gelmişti, radyoda da yayın yapmamızı istedi. Bir gün, Türk Müziği müdürü olan Cevdet Çağla beni çağırdı ve dedi ki: “Bak şu masanın üzerinde duran mektuplar senin için geldi. Üniversite korosunda okuduğun üç dört şarkı tatmin etmiyor illa sana âit bir seansın olmasını istiyorlar. Önümüzdeki günlerde imtihan açılıyor artık bu işi halledelim” dedi. İmtihana öyle girdim ben. Böylece imtihanı Ârif Sami Toker ile ikimiz kazandık. Zaten komşuyduk. Ben Sultanahmet’te şimdi Edebiyat Vakfı’nın yanında olan otelin yerinde eskiden bir ahşap konak vardı onun üst katında on beş sene oturdum. Bizim gelişmemiz, radyoya intikalimiz böyle oldu. 1951 yılında da Mesut Cemil geldi. Bir kadro kuracak. Ben de 1945 de liseyi bitirip Tıbbiyeye girdim. O arada da İbnül Emin’in evinde pazartesi geceleri yaptığı toplantıların müdâvimi oldum.

- *Oraya dâvetli olmak da kolay bir iş değilmiş.*

- Müzikli yaptığımız bu toplantılar vefâtına kadar devam etmiştir. Orada muhit îtibâriyle çok şansımız oldu değerli kişileri tanıdık. Mesela Hakkı Süha Bey’in evinde yaptığımız fasılların ki her ayda iki fasıl geçerdik. Çünkü kırk elli eser olan fasıl vardır. Faslı meşk ettikten sonra ertesi ay icraya geçerdik. Sâmî Mortan’ın Kabataş İskelesi’ndeki sette bir evi vardı. Nâmı da Çerçöp Sâmî idi. Çünkü şiir yazdığı zaman Çerçöp mahlasını kullanırdı. Hiciv yazardı. Ayın birinci cumartesi onun evinde, meşk edilen birinci fasıl icra edilir oraya İstanbul’un şâirleri, edipleri, üniversite hocaları, değişik konularda kalburüstü şahsiyetler dinleyici olarak katılırlardı. İkinci cumartesi öğleden sonra da Hakkı Süha Bey’in evinde ikinci fasılın icrası yapılırdı. Saadeddin Kaynak ile ben orada tanıştım ve onunla meşke başladık. Bu, 1940’lı yıllara dönüşüyor. Süleyman Erguner ile de o zaman tanıştık. Onun evinde dînî

mûsikînin yasak olduğu devirde biz âyin meşki yapardık. İstanbul Radyosu tecrübe yayınları yaptığı zaman hangi âyinlerin hangi bölümleri saz eserleri tarzında birleştirilirse ilgi uyandırır diyerek bu yasak devrede âyinlerin değişik yerlerinden aldığımız parçaları yan yana getirmek suretiyle bir potpori anlayışı içerisinde radyoya aktarırdık.

- *Acaba bunlar arşivde duruyor mu?*

- Aslında olması lâzım çünkü o zaman içten dışa çalan büyük plaklar vardı. Fakat biliyorsunuz bizde arşiv fikri hâlâ doğru dürüst teessüs etmemiştir. Ayak altındaydı bunların çoğu.

- *Efendim herhalde yurt dışında da konserler vermişsinizdir. Ben Avrupalı'nın Türk mûsikîsine bakışını merak ediyorum.*

- Türk toplumunun bakışından daha iyidir. Berlin'de mükerrer konserlerim oldu. Hamburg, Ahen, Paris, Amerika ve Londra'da konserlerim oldu. Bunlardan edindiğim intibâ şudur: Bilhassa müzik mesleği içinde olan kişiler melodik yapı olarak bizim mûsikîyi çok zengin buldular. Yâni melodik yapısı önde olan bir müzik olarak gördüler. Hissiyâta, duyguya dayalı bir özelliği olduğunu belirttiler. Hatta hatta ses sistemini merak eden bir müzik hocası bir konser aralığında geldi: "Ben anlamıyorum ses sisteminiz içinde öyle sesler var ki bizde bunları gösterebilmek mümkün değil, anlamak istiyorum" dedi. Onların müziği on iki aralık tam ses ve yarım ses üzerine kurulu... Ben ona izah edebilmek için bir sekizli içersindeki her perdenin işaretlerini koymak suretiyle bir şema yaptım. İşte bizim ses zenginliğimiz bundan doğuyor dedim. Şunu anlatmak istiyorum ki yabancı memleketlerde büyük bir merak ve araştırma isteği var. Amerika'da konser dışında sağlık bakanlığında aktif görevdeyken İstanbul ve Ankara'dan seçilmiş hocalar arasında beni de görevlendirdiler. Baltimore'da John Hopkins Hastahânesi'nde açılmış olan idârecilik ve âile planlama kursuna gittik. Kursu bitirirken Hollanda asıllı Profesör King -kadın doğum konusunda büyük bir otorite- Türk kursiyerler kalsın dedi. Ötekiler gitti. Size bir vedâ yemeği vermek istiyorum dedi. Ev şehrin dışında, güzel bir villa, büyük

bir bahçe bir de ses düzeni kurdurmuş. Bir ara benim yanıma geldi dedi ki, “Biz bu kursları yaparken iştirak edeceklerin listesini alıyoruz, onlar hakkında bilgi ediniyoruz. Sizi de tedkik ettim. Hem kadın doğum uzmanısınız onun yanında Türk müziğinde hem kompozitörsünüz hem icrâcısınız. Çok beğeniliyorsunuz. Bu vasıfları bir kişi kendinde topladı mı bu bende çok merak uyandırır. Acaba rica etsem klasik parçalarınızdan iki üç tane bana okur musunuz” dedi. Okuduktan sonra geldi birkaç defa teşekkür etti. Güzel bir hava yaratıldı. Bunlar yalnız benim tahassüslerim değil, Nevzat Atlığ da gördü, Cinuçen de bu ilgiyi gördü. 1980’li yıllarda Londra’ya gittik. Etnomüzikoloji konusunda BBC dünya çerçevesinde bir program yapmış. 1500 kişilik Quenn Elisabeth Hall konser salonunda her ülkeden seçilmiş olan grup ikişer konser verecek. Grupta üç saz ve solist olarak da ben ve Bekir Sıtkı Sezgin var. Repertuarımız Abdülkadir Merâğî’den başlayıp Dede Efendi’ye geliyor. BBC’nin bizimle temas eden tertipçisi biz bunu naklen vereceğiz dedi. Refakatler, Necdet Yaşar , torun Süleyman Erguner, İhsan Özgen de var. Konseri verdik şaşırtıcı bir tezâhürat. Salonda on beş Türk vardı, kırk elli civârında diğer ekiplerin meraklıları vardı, diğerlerinin hepsi İngiliz. İngiliz olması mühim, burnundan kıl aldırılmaz, herşeyin iyisi bende der. Ayağa kalkarak alkışladılar. Biz aldığımız tâlimat üzere selam verdik, odamıza gidiyoruz. Adam koşa koşa geldi, “Biz böyle bir tezahürat beklemiyorduk, durmuyorlar, herkes ayakta alkışlıyor. Buyurun birkaç tane daha eser okuyun” dedi. Söyleneni yaptık. İkinci konser aynı şekilde oldu. Rahatladık İbis Otel’inde kalıyoruz. Görevimiz bitti diye sevinirken BBC den adam geldi koşa koşa... dedi ki” Çin Cumhuriyeti’nin konseri mâzeretleri dolayısıyla yapılamıyor onların yerine siz çıkar mısınız?”Allah’dan ben tedbirli davranmıştım. Yanımda Pâdişah ve veliahtların besteleri de vardı. Dedim ki hemen bunlara çalışırız akşam da konseri veririz. Adam pâdişah eserleri olduğunu duyunca hemen büyük caddelere reklam asayım dedi. İki konserin de üstünde bir konser yaptık orada...Asıl söylemek istediğim şu: Bütün dünyânın müziği ora-

ya geldi fakat hiç birinde bize gösterilen tezâhürat olmadı.

Bütün bu anlatılanlar bana iki sene evvel Nevzat Atlığ'ın anlattığı yurt dışı seyahat izlenimlerini hatırlatmıştı. Onlar da hemen hemen aynı olumlu tavırla karşılaşmışlar ve tahminlerinin fevkinde bir ilgi görmüşlerdi. İki değerli mûsikîşinasdan aynı değerlendirmeleri işitmek, gelecek adına ümit vericiydi. O heyecanla ilâve ettim.

-Bütün baltalamalara rağmen yeni yetişen nesillerde de Klasik Türk Müziği'ne ilgi var.

- O, rağmen dediniz ya işte o çok önemli.

- Nasıl buluyorsunuz yeni nesli?

- Oran üzerinde düşünmemek lâzım, oran gene düşük, yetişen mühim. Çok iyi neyzen ve tanburîler çıktı. Güzel udî ve kânûniler görüyoruz. Bâzı evlâtlarımız var ki bir bakıyorsun iki enstrümanda da üstün vasıf gösteriyor. Yalnız okuyanlarda sazlardaki kadar performans göstermiyorum.

- Klasik üslûbu kayıp mı ettik?

- Mûsikimizde meşk düzeni çok büyük önem taşır. İki dayanak noktası var: Biri tavır, ikincisi perde, ses sistemindeki perdeler. Mesela Arel, Ezgi, Uzdilek. Bütün nazariyatın gözden geçirilişinden sonra tatbiki en rahat olan 24 aralık 25 perde. Ama bu da yetmiyor bâzen öyle perdeler karşınıza çıkıyor ki onun karşılığı yok. Meselâ, evc ile acem arasında bir perde var. Sistem bunu işaretle gösteremediğine göre bu perde nasıl yaşayacak? Meşk sistemiyle... Ben on iki sene İstanbul Radyosu'nda erkekler korosunu idâre ettim. Repertuarda sâdece kâr, beste, semâiler var. Bu eserler de ilk defa icrâ ediliyor. Çünkü yıllarca Mesut Bey'in idâre ettiği Nevzat Bey'in idâre ettiği koroların repertuarları bellidir. Bu repertuarın dışında o kadar zengin klasik mûsikîmizin eserleri var ki bunlar kullanılmamış. Bana da intikali meşklerle olduğu gibi meşkin dışında da oldu. Meselâ Saadeddin Kaynak bana dört cilt sadece klasik mûsikîmize âit olan eserleri taşıyan kendi el yazısıyla yazdığı defterlerini vermişti. Hastaydı, "bak Alâaddin şu üçüncü rafta yan yana

dört cilt var dedi, gözüm görüyorken, kulağım işitiyorken, şuurum yerindeyken al götür o defterleri, çocuklarıma bile kalmasını istemiyorum. Sen muhakkak hayâta geçirirsin ” dedi. Gün oldu sırası geldi on iki sene süren bir çalışmayla Kaynak Hoca'nın defterindeki eserleri çıkarttım ve onların redaksiyonunu tekrar yaptım ve mikrofona getirdim.

- *TRT de gene az çok Klasik Türk Müziği dinleyebiliyoruz.*

- Bugün TRT de dinlenmez halde. Klasik diye bir şey kalmadı. Birkaç kişi var okuyan çalan, ağızları laf yapan yukarıdaki bâzı kişilere yanaşan böylece de program kapıp pâyeye çıkaran kişilerin eline kaldı bu iş. Mesela eskiden Ankara Radyosu, konservatuarın olmadığı zamanların eksiğini kapayan bir kurumdu. Hatta başladıktan sonra bir ara İstanbul Radyosu da öyleydi Oraya kabiliyetli bir çocuk geliyor, staj devresini geçirip başardıktan sonra sanatkâr oluyordu. Şimdi o vasfı mükemmel şekilde götürmüş olan Ankara Radyosu dahi maalesef piyasanın avucuna düşmüştür. Başarılı solist olarak gördüğümüz ve desteklemek arzusunda olduğumuz kişiler koro şefliği yaptıkları zaman çok değişik vasıfda patırtı gürültünün hâkim olduğu bir tarz benimsiyorlar. Bütün sazların önünde darbuka... Müziğin lirizmini öldürüyor. Kısaca bugün TRT de üstüne düşen görevi yapmıyor.

Alaaddin Yavaşca'nın söyledikleri daha önce onunla yapılan bir röportajda "artık radyo dinlemiyorum" dediğini bana hatırlatıyor. Aramızdaki yaş ve seviye farkını ve benim dahi çoğu zaman TRT'deki müzik programlarının kalitesizliğinden rahatsız olduğumu düşününce kendisinin bu noktadaki ıztırâbını anlamakta zorlanmıyorum.

- *Tanıdığımız bildiğimiz çok sayıda doktor müzisyen var. Bu bir tesadüf mü yoksa doktorluğun stresini mûsıkî ile atmak için mi?*

- Aslında hekimlik de bir yerde sanattır. Hele cerrahi. Bir operasyon yaptığımız zaman gizli dikiş dediğimiz bir sütür tarzı bir nevi sanattır. Eskiden klasik mûsıkîye mensup olanlara ilm-i şerif-i mûsıkîye mensup derlerdi. Mesela Enderun'da yetişen mûsıkîşinas ile loncadaki mûsıkîşinas arasında fark vardır. Loncadaki mûsıkîşinaslar parayla mû-

sıkî yaparlar. İlm-i şerif-i mûsıkîdekiler büyük âlimler, şâirler para almadan ortaya koyuyor sanatını. Hatta benim indimde sadece dînî mûsıkî değil lâdînî dedikleri mûsıkî dahi bir ibâdettir. Bu mûsıkîye saygılı olmak mecburiyetindeyiz. Mesela kadı bile mahkemeye gelen şâhide soruyor; hangi meslektensin, eğer mûsıkîden olduğunu söylerse hangisinden olduğunu soruyor. Eğer lonca mûsıkîsinden olduğunu söylerse şâhitliğini kabul etmiyor. Şimdi ben gâyet iyi biliyorum ki içinde bulunduğumuz devirde bir makamdan takım yaparsam okunmayacaktır. Ama biliyorum ki bu dünya hep böyle kalacak değildir. Nasıl geçmişte İtrî'nin, Dede Efendi'nin, Küçük Mehmed Ağa'nın yaptığı eseri Sadullah Ağa'nın yaptığı eseri bugün icra edebiliyorlarsa ileride de böyle olacaktır. Üniversitede ders yaparken de tez verirken de ileriye dönük düşünmek lâzımdır. Kaybolmuş nazarıyla bakılmış eski eserler tekrar hayâta kavuşturuluyor. Bundan elli, yüz belki yüz elli sene sonra toplum kendini bulmak ihtiyâcını duyacaktır. Bu insanlığın vaz geçilmez bir eğilimidir. Benim mûsıkım var, benim edebiyâtım, sanatım var diyerek bunları araştırmaya başlayacaktır. Egoist olmamak lâzım. Bana taleple gelmesi lâzım. Ben kimseye hayâtımda şu yaptığım eseri oku dememişimdir. Ama şimdi besteyi yapan, güfteyi yazan kapı kapı dolaşılıyor. Eserleri okunsun diye... Bugün içinde bulunduğumuz durum, sanatı sanat için değil, para için kullanma yönündedir. Ne yazık ki bu hale geldik.

- *Mûsıkî hayâtınızda en çok tesiri altında kaldığınız ve bağlandığınız hocalarınız kimlerdir?*

- Başta benim meşk ettiğim hoca olarak en çok etkisinde kaldığım, Zeki Arif Ataergindir. Sonra, Saadeddin Kaynak, Suphi Ezgi... Ama Nuri Halil Poyraz, Refik Fersan'dan da istifâde ettim. Hüseyin Saadeddin Arel ile âilevî bir yakınlığımız da vardır. O vesileyle âile toplantılarında berâberliğimiz oldu. Bir de ses olarak kendisinden bir süre meşk ettiğim, Münir Bey var. Bir de benden sonraki nesilden olan Bekir Sıtkı'yı çok severim. Kendisi İzmir Radyosu'ndaydı. İstanbul Radyosu'na

gelmesini ben sağladım. Aslı doğuludur. İzmir Radyosu çok zayıf bir radyoydu. İstanbul'a geleceği zaman mektup yazar, bazı eserleri ister, gelir muayenehânemde oturur, sohbet ederdik. Böyle bir ağabey, kardeş münâsebeti içerisindeydik. Okuyuşunu çok beğendiğim için orada çok lokal kalıyorsun İstanbul Radyosu'na gel diyordum. "Ağabey gelirim ama İzmir'de işimin dışında bir mobilyacıda çalışıyorum bir de ilaç röprazantanlığı yaparak âilemi ancak geçindiriyorum." diyordu. Ama İstanbul'da sâdece radyodan aldığım parayla geçinemem." Zaman geçti, sene 1975 in sonları, biz Süleyman Demirel'den sözü aldık. O zaman Ali Nâili Erdem Milli Eğitim Bakanı. Oluru alınca kurmayı düşündüğümüz konservatuvar için daha kapsamlı bir konuşma gereği duyduk. Divan Pub da gece toplandık. Nasıl çıkaracağız öğretim kadrosunu? İstanbul Radyosu'ndaki okuyucular, İzmir ve Ankara Radyosu'ndaki okuyucular ve sâzendeler... Epey sıkıntılı bir gece geçirdik, sabaha kadar çalıştık. Ben üç şart koştum o zaman. Birincisi, ses eğitiminin başına Münir Bey getirilsin ve derslere girmesin ama maaşını alsın. -Münir Bey çalışamayacak kadar hastadır, amma hiçbir geliri yoktur. Enteresandır, Münir Bey konser geliriyle bir de temizlik işçisi kadrosuyla konservatuvarda çalıştığı mukavelelerle icra heyetinin başındaydı. Münir Bey'in emekli maaşı yoktu- İkincisi, Cevdet Çağla'yı hemen keman olarak alalım çünkü bu insanların nefesleri bile yeter. Üçüncüsü, Bekir Sıtkı'yı İzmir'den getireceğiz. Çünkü ben hekimim, saatlerim dolu belirli saatlerde gelebilirim. Ama, ses eğitiminde inandığım güvendiğim, tavrını beğendiğim tek bir kişi var. Bekir'in buraya getirilmesi lâzım. Bana radyoya ilâveten başka bir iş daha olursa gelebileceğini söylemişti ve böylece Bekir'i getirdik. Buna rağmen İstanbul'da çok sıkıntılı zamanları olmuştur.

- *Klasik üslûbu günümüzde devam ettiren genç icracılar var mı?*

- Doğan Dikmen, Münip Utandı ve Adnan Mungan iyidir. Bunlar beğendiğim tarzda icra eden solistlerdir. Yayın yoluyla faydalı olan Mehmet Güntekin ile İncilâ Bertuğ'un programı güzel. Yâni anlayaca-

ğınız, bir elin parmağı kadar yok.

- *Mûsikî tarafınız doktorluğunuzun önünde mi geliyor?*

- Ben meslek olarak evvela hekimim. Kırk sene asistanlıktan kademe kademe yukarı gelip yıllarca klinik şefliği yapmışımdır. Şişli, Vakıf Gurebâ, Zeynep Kâmil ve en son da Haseki Hastahânesi'nde... Yetiştirdiğim asistanların sayısını bilmiyorum. 85- 90 arası Haseki'de başhekimken meslek hayatımı noktaladım. Mesleğim hekimlik, sanatım mûsikîdir.

- *Biraz da tıptan konuşalım efendim. Nedir bu sezaryen salgını?*

- Ben neler gördüm hayatta. Düşününüz, bir anne rahatlıkla ben süt vermek istemiyorum göğüslerim bozulur diyebiliyor. Allah'tan o zaman bu çok azınlıktaydı. Sezaryen ise o kadar yoktu ki ancak ters gelme veya başka tehlikeli durumlarda vakum veya forseps kullanılırdı. Sezaryen ise çok nâdirdi. Şöyle bir kural vardı bir sezaryen her zaman sezaryendir. Ben ise bir sezaryen her zaman sezaryen değildir dedim. Daha önce sezaryen geçirmiş olan elli iki vaka topladım, kemik doku normaldi gayet yakından takip ettim ve hiçbir komplikasyon olmadan normal doğum yaptırdım. O zaman kadın da kendine güven başlıyor. Eskiden bu düşünce hâkimdi. Hekimlik de bugünün hayat şartlarına göre istikâmet değiştirmiştir.

- *İbnül Emin ile tanışmışsınız, biraz daha o sohbetlerden bahsetsek.*

- Tanışmadan da öte her hafta müdâvimiydik. Kendisi nev-i şahsına münhasır, enteresan bir Osmanlı efendisiydi. Bir defa kitâbiyatçıydı, sahaflar onun tek uğrak yeri. Onun evinin bir merâsim tarzı vardı. O merâsim tarzında biz âdap erkân öğrendik. Elini herkese öptürmez. Sevdiği ve kendisine merbut olduğuna inandığı insana öptürür. Çoğunlukla şöyle bir elinin ucuyla dokunur ve çeker. Herkesin yeri bellidir. Birisi geldi başkasının yerine oturdu, "Sen kalk oradan orası onun yeri" der. Hem görgü hem de bilgi, bunların hepsini orada öğrenirsiniz. Şu kadar söyleyeyim ki biz çömezdik o zaman. Toplantılarda ordnariüs profesör, hocalarımız da orada olurdu. Üniversite belirli bir yere kadar

bilgi veren ilim müessesesi onun dışında bir şey veremez. Ama İbnül Emin'in evinde bunun dışında kalan şeyleri öğreniyorsunuz. Hatta profesörlerin bile bilgi dağarcıklarına ilâve yaptıklarını görüyorduk. Çok şey öğrendik. Hayatta neyin doğru neyin eğri olduğunu orada anladık ve oraya devam etmenin huzuru vardı içimizde.

Alaaddin Yavaşca'nın anlattıkları bana İbnül Emin hakkında değerli büyüğüm Ekrem Hakkı Ayverdi'den dinlediklerimi hatırlatıyor. Kendisi o zaman yeni parlamış genç ve şuurlu bir mîmar mühendis olarak zoru başararak İbnül Emin'in dost çemberine girmeye muvaffak olmuş. Nev'i şahsına münhasır bir insan olan üstad bilhassa Ayasofya'daki kıymetli levhaları, düşürüldükleri kötü durumdan şahsi gayretleriyle bir gece sabaha kadar çalışarak kurtaran bu genç mühendisi evlat gibi seviyormuş. Ciddî meselelerle ilgilendiği kadar lâtife yapmayı da seven Ekrem Hakkı Ayverdi, İbnül Emin'i yemeğe çağırdığı bir gün sofrayı envâî çeşit peynirle donatmış. Peynirle sütün veled-i zinâsıdır diyen ve ağzına koymayan üstad, sofraya oturunca şaşırmış ve kızarmış gibi olmuşsa da bu çok sevdiği ve nazını çektiği genç mühendisin kahkahalarıyla sohbet tatlıya bağlanmış. Pekiyi Alaaddin Yavaşca bu değerli meclislere ne kadar devam etmişti, neler yaşamıştı?

- 47'den vefâtına kadar. Gidemezseniz araştırır hasta mı bir mâzereti mi var diye sorardı. Ben 1957'de muayenehâne açtım. İbnül Emin de hastaydı, pnömoni geçirmişti. Uzun müddet iğnelerini yapmışımdır. Füzûzan Selcen diye bizde bir asistan vardı, o görevlenmişti iğnelerini önceleri o yapardı. Aynı zamanda akrabaydı. Aslında O da Selcen sülâlesindendir fakat İnal soyadını kullandı. Füzûzan Selcen mütehasıs oldu Ankara'ya gitti. Hoca bana bir tezkere yazdı, "Benim iğnelerimi yapan Füzûzan-ı bî izan mezun olup gittiğine göre bana yeni bir yapıcı gönderin" diye... Korkuyorum, ödüm kopuyor, başıma geleceği biliyorum. Tevfik Remzi'ye verdim gönderdiği tezkereyi, okudu gözlüğünün üzerinden şöyle bir baktı, "Senden daha muvafığı yok" dedi ve beni görevlendirdi. Yıllarca ben ona iğne de yaptım. Böylece gittim evine

“ne oldu, hayrola?” dedi. Onun çalışma odası, kitaplarla dolu. Bir de misâfir odası var biz her gittiğimizde misâfir odasında otururuz. Ben gittiğimde çalışma odasına aldı. Ben de “Efendim Fûruzan’dan sonra iğne yapmak için hoca beni tâyin etti” dedim. “Ya öyle mi” dedi. “Haa bak sana bir şey söyleyeyim. Annemiz bizi öyle yetiştirdi ki mahrem yerlerimizi öyle fazla gösteremeyiz, bir iğnelik yer açarız.” dedi. Bir deri bir kemik. Alkollü, pamukla temizledim kemiğe gelmesin diye deriyi iğne boyuna uygun bir şekilde tutup, sızıldanmaları arasında iğneyi yaptım. Efendi Hazretlerini rahmetle yâd ediyorum.

Uzun ve yorucu bir imtihanın ardından iki saat süren bu doyurucu sohbetin değerli muhâtabımı yormasından endişe ediyordum. Bu güzel günü çekilen birkaç hâtıra fotoğraf ile bitirerek kendisinden izin istedim. Fakat bir mülâkatın yayına hazırlanması kolay iş değildi. Daha sonra iki defa daha kendisini rahatsız ederek çalışmanın son hâlini görmesini rica ettim. Beni kırmadı ve titizlikle son düzeltmeleri yaptı. Artık maalesef nesli tükenmekte olan bir anlayışın temsilcisi olan Alaaddin Yavaşca, prensiplerinden tâviz vermemenin ve maddiyata yenilmenin rahatlığıyla, ilerlemiş yaşına rağmen hizmetine devam ediyor. Ne mutlu ona...

İlham Coşkusu

Bekir Sıtkı ERDOĞAN

Coştı bir kez, kaynıyor sînem; neler taşmaz neler...
Bir duyum kâm almış ilhamdan gönül sarhoş bugün!..
Hislerim, aklım, hayâlim başka bir âlemdeler;
Bir yudum kâm almış ilhamdan, gönül sarhoş bugün!..

Susma gizlenmez Nihâî bunca solgun bet-beniz?
Söyleşir gökler bu dilden, söyleşir toprak, deniz...
Biz ilâhî cezbelere nazma ermişlerdeniz;
Bir yudum kâm almış ilhamdan, gönül sarhoş bugün!

Arkadaşım Ali Yardım

Prof.Dr. Mehmet DEMİRCİ

Vefat veya tâziye dolayısıyla yazı yazmanın zorluğunu bilenler bilir. Bir ilim ve gönül adamını, bir Hak dostunu, bir fazîletli insanı daha kaybettik.

Prof. Dr. Ali Yardım (1939-02.01.2006) Bey’le 50 yıllık bir arkadaşlığımız var. Ortaöğretimde ve yüksek tahsilde aynı sınıflarda okuduk. 1955’ten itibaren Konya İmam-Hatip Okulu’nda uzun süre sınıf mümessilliğimizi yaptık. O günkü okul yöneticileri ondaki idâre ve temsil yeteneğini fark etmiş olmalı ki “sınıf başkanlığı” görevini kendisine vermişlerdi. Benden 3-4 yaş büyüktü. Çoğumuz ona Ali Ağabey derdik.

İlkokuldan sonra özel hocalardan din ve Kur’an ilimleri tahsil et-

mişti. Bu sebeple bilgisi sınıf seviyesinin üstündeydi. Bir kitap dostu ve okuma sevdâlısıydı. Henüz yeni açılmış derme çatma sayılan imam-hatip okulunda düzgün bir kütüphâne yoktu. Genişçe bir sınıf “kitaplık” olarak ayrılmıştı. Kitap sevgisi ve kitaplara olan âşinâlığı sebebiyle Ali Ağabey uzun süre bu kitaplığın tanzimi ve işletilmesinde hizmet gördü. Ben mahalle mescidimizdeki ilk bayram vaazımı onun rehberliğinde bu kitaplıkta hazırladım. Acemiler için müsâit bir konuydu: “Mü’minler kurtuluşa ermişlerdir” diye başlayan, Mü’minûn sûresinin ilk âyetlerinin açıklaması yapılacaktı. Bana bu konuyu tavsiye etti ve hangi kaynaklara ve kitaplara bakabileceğimi söyledi, yol gösterdi.

Kitaplar ve kütüphânelerle ilgisi ve ünsiyeti ömrü boyunca devam etti. Daha Konya’da orta tahsil sıralarında, klasik din kitaplarının çoğunu edinmişti. Yüksek öğrenim sırasında başta Süleymâniye olmak üzere, İstanbul kütüphânelerinin hakkını en iyi verenlerden oldu. Bayezit’taki Sahafklar Çarşısı’nın müdâvimiydi. 1965’te yüksel tahsil bitince ikimiz de öğretmen okullarına tâyin edildik. O, Antakya Kız Öğretmen Okulu’nda gene kütüphâne hizmetlerine tâlip oldu.

Ondaki kitap sevgisi İzmir Milli Kütüphânesi’ndeki yazmaların gün yüzüne çıkmasını sağladı. Yıllar süren zahmetli bir çalışma sonucu ve çeşitli zorluklara rağmen, dört ciltlik *İzmir Milli Kütüphânesi Yazma Eserler Kataloğu*’nu neşre muvaffak oldu. Ayrıca İstanbul, Bursa, Kastamonu, Sivas, Amasya, Çorum, Kütahya, Tavşanlı, Tire vb. yerlerde de kütüphânelerdeki yazmalarla ilgili çalışmalar yaptı.

İstanbul Aksaray’da ilk senemizin sonuna doğru 4-5 arkadaş bir ev kiralamıştık. Görmüş geçirmiş bir İstanbul hanımefendisi olan yaşlı ev sâhibemiz, kiracı-ev sâhibi ilişkileri sırasında hepimizle birden ayrı ayrı muhatap olmanın zor olduğunu düşünmüş olmalı ki Ali Bey’e hitâben: “Sen mûtemet ol, hepiniz adına ben seni temsilci göreceğim.” dedi. Bu ferasetli hanım, içimizde en ufak yapılı olmasına rağmen Ali Bey’deki çekip çevirme kabiliyetini hemen anlamıştı. Kendi aramızda ve yakın arkadaşlar içinde Ali Bey’in adı uzun müddet “mûtemet” ola-

rak anıldı. Evet o, gerçekten “mûtemet” bir insandı. Güvenilecek, dayanılacak, îtimat edilecek bir şahsiyetti.

Ali Yardım günlük hayâtında temiz, titiz ve mükemmeliyetçiydi. Prensip sâhibiydi. Giyim kuşamına dikkat ederdi. Kumaşın kalitelisini terzisiyle birlikte seçer, hep aynı terziden giyinirdi. Yaz kış kravat takardı. Bu durum, onun her gittiği yerde saygı görmesine yol açardı. Bildiğim kadarıyla pazar günleri dâhil her gün sakal tıraşı olurdu. Sebebinin şöyle açıklamıştı: Antakya Öğretmen Okulu’nda çalışırken, bir iki günlüğüne Ekrem Hakkı Ayverdi Bey oraya uğramış. Ali Bey belki de bir pazar günü, biraz uzamış sakalla kendisini karşılamış. Ekrem Bey kibarca ikaz etmiş; her gün tıraş olmasını söylemiş. “O gün bu gündür ben her gün mutlaka tıraş olurum” demişti.

Ali Yardım hadîs hocasıydı. “Hadîs” kısaca Peygamber bilgisi demektir. Hz. Peygamber’in sözleri, işleri ve çeşitli davranışlarıyla ilgili bilgilerin bize kadar gelen sözlü ifâdelerine “hadîs” denir. Bir ilim dalı olarak “hadîs”in kitâbî ve teorik bir tarafı vardır. Ali Bey bunu iyi bilirdi; sahasının tam uzmanıydı. “*Hadîs I-II*” (Damla Yayınevi) adlı kitabı bunun şâhididir.

Hadîsin bir de tâbir câizse “hâl” yönü vardır. Ali Bey kitapta ve teori-de kalmadı. Hadîs’i hayâta geçirdi; kendi hayâtında da hâl edindi. Hz. Peygamber’in hâliyle hallenmeye önem verdi.

Peygamber’imiz bir hadîslerinde “*Şu üç şey kendisinde bulunan kimse îmânın tadını elde eder*” buyurur. Evet, “*îmânın tadı*”ndan söz edilir. Bu üç şeyden birincisi: “*Allah ve Resûlünü her şeyden çok sevmektir*”. İkincisi ise “*Bir kimseyi severse Allah için sevmektir*”. Ali Bey “îmânın tadı”nı bulanlardandı. Allah’a sonsuz bir îtimâdı ve sevgisi vardı. Yeri geldikçe ve sıkça şu sözü tekrarlardı: “Zamânın sâhibi Allah’tır.”

Ondaki Peygamber sevgisi, ilk dönem hadîs ulemâsını hatırlatır: Onlar bir cümlelik hadîs uğruna nice zahmetli yolculukları göze almışlardı. Ali Bey ise Anadolu’yu karış karış gezerek, taşlara ve kitâbelere işlenmiş hadîsleri bir bir tespit etti. Nihâyet bu kitâbe hadîslerinin top-

landığı kaynak kitabı buldu: Kuzâî'nin “*Şihâb-ül Ahbar*”ı. Bu değerli eseri, tercüme ve çeşitli açıklamalarla ilmî bir şekilde neşretti (Damla Yayınevi). Oradaki her bir hadîsin adresini sürdürdü; onların kullanıldığı kitâbeleri, *Mesnevî* ve benzeri ortak kültür eserlerimizdeki yerlerini gösterdi. Böylece Anadolu'daki millî kültür eserlerimizin dinî temellerinden birine dikkatleri çekti.

Hilye ve Şemâil türüne yeni bir hamle ve canlılık kazandırdı. Peygamberimizin sözlü tasvîri ve portresi demek olan “Hilye” türü levhaların ilmî cephesi ve sanat yönünü yazdı, anlattı, her yerde tanıttı. Denizli’de bu konudaki bir konferansında yer alan küçük bir ayrıntıyı diline dolayan “şer basını” onun güzel sîmâsını ilk sayfaya bastı. Bu yaygara sonucu, Cumhuriyet Savcısı kovuşturma açtı; ancak ifâdesini aldıktan sonra tâkipsizlik karârı verdi.

Ali Yardım’ın Peygamber sevgisi, bana göre onun baş eseri olan “*Peygamberimizin Şemâili*” (Damla Yayınevi) adlı kitabında buram buram tüter, elle tutulur gözle görülür bir şekilde ifâde bulur. Bu kitapta Hz. Peygamber’in beşerî ve insânî tarafı ele alınır. Ama Ali Yardım açıklamalar kısmına büyük bir dikkat, incelik ve ustalıkla öylesine güzel şeyler sığdırmıştır ki bütün bunların anlatılması bu satırlara sığmaz. Bu kitapta din var, îmânın tadı var; sevgi, muhabbet, aşk var. İslâm’dan beslenen Türk kültürü var, “Türk Müslümanlığı”nın derin kökleri ve yansımaları var.

Kültürümüz ve târihimizle ilgili çalışmaları sırasında yerel yöneticilerle, vâli ve kaymakamlarla çok sıcak ilişkilere girmeyi başarmıştı. Dokuz Eylül Üniversitesi’ne kabul ettirdiği bir araştırma projesini, Alanya Belediyesi’nin kısmî desteğiyle beş yılda tamamladı. Alanya’da, ekibindeki asistanları Prof. Dr. Ayşe Üstün, Yard. Doç. Aynur Maktal, Öğr. Gör. Özkan Birim ve gönüllü yardımcılarını ile yaz günlerinde sıcak havada, toz toprak içinde çalıştı. Sonunda bir âbide eser meydana çıktı: “*Alanya Kitâbeleri*” (İstanbul Fetih Cemiyeti yayını, 2002). Bu kitabın Giriş bölümleri fevkalâde önemli tespit ve bilgilerle doludur. Sanat ve

kültür târihiyle, hattatlıkla, din tahsîliyle uğraşanların mutlaka okuması, öğrenmesi gereken bir bilgi ve kültür hamûlesi buradadır. Neşri çok zor olan bu kitabın hazırlanması ve baskısı sırasında asistanı Dr. Sait Toprak'la birlikte İstanbul'da matbaayı âdeta karargâh hâline getirdi. Amacı baskıda en iyi sonucu alabilmektir.

Kitâbeler ve kütüphâneler için her yıl yaz aylarında Anadolu'yu gezirken, iyisiyle kötüsüyle insanımızı daha yakından tanımıştı. Bunlarla ilgili bir yığın gözlem hâtıra ve anekdota sâhipti. Böylece memleketine ve milletine olan sevgisi katlanarak artmıştı. Sâdece bu notlar, hâtıralar, gözlemler ve incelediği eserlerle ilgili eski-yeni menkıbeler bile önemli bir kültür hazînesi değeri taşıyordu. Kendisinden pek azını dinlediğim bu türlü malzeme için birkaç defa şöyle demiştim: "Ali Bey çalışmalarının ilmî tarafını nasıl olsa en iyi şekilde değerlendirip neşredersin. Ayrıca söz konusu hâtıra ve gözlem türü şeyleri de yazsan ne iyi olur." "İnşallah yazılır," deyip geçiştirirdi. Nereden bilirdik ki bu kadar erken gidecek.

Kitâbelerle uğraşmak Ali Bey'i yeni meşgalelere yöneltti. Paleografi ve epigrafi yani kâğıda ve taşta yazılmış eski metinlerin doğru olarak okunmasında sayılı uzmanlardandı. Sabrı, bilgisi ve geniş ihâtasıyla, yıpranmış ve eksilmiş birçok zor kitâbe metnini okudu; gün yüzüne çıkardı. "*Amasya Kaya Kitâbesi*" ve "*Amasya Burmalı Minâre Câmiî Kitâbeleri*" (Amasya Valiliği Kültür Yayınları) isimli kitapları bunun örneklerindendir.

Bu arada görsel kıymetini arttırmak için anıt değeri olan kitâbeleri varaklamayı öğrendi. Varaklama, defter yaprağı hâline getirilmiş altın tozunu kitâbe yazılarının üzerine özel bir usulle yapıştırmak demektir. Böylece yazı daha hoş görüntülü, dayanıklı ve okunaklı hâle gelir. Bu alanda beceri sâhibi olan asistanı Özkan Birim'le birlikte İstanbul'da, Manisa'da, İzmir'de, Alanya'da, Kastamonu'da, Amasya'da, Domaniç'de, Göynük'de, Uluabat'da hasbî olarak birçok kitâbeyi varakladı.

Vefâlıydı. Memleketi olan Alanya'ya, görev yeri olan İzmir'e bir

kültür adamından beklenen hizmeti verdi. Millî Kütüphâne yazmaları dışında İzmir'in kültür değerlerini tanıtmaya katkıda bulundu. 2004 Ramazanında *Yeni Asır* gazetesinde "Bizim İnsanlarımız" serisi içinde Ali Bey'in bu yönünü öne çıkaran bir yazı yazmıştım.

İyi bir öğretmendi. Hocalığı ciddiye alırdı. Anlatacağı her ders için mutlaka hazırlanır, notlar alarak derse girerdi. Kolaycı değildi. Derslerde ciddî ve prensip sâhibiydi. Etkileyiciydi. Sesini, ve vücut dilini bütün zenginliğiyle kullanarak, ibâdet ciddiyeti ve şevkiyle ders anlatırdı. Onun için, dikkatli öğrenciler ondan faydalanırdı. Onu unutmazlardı.

İşini iyi yapan insandı. Antakya'da din dersi öğretmenliği sırasında, dersine giren bir Millî Eğitim Bakanlığı müfettişi, hakkında çok iyi bir rapor hazırlayınca, Bakanlıktan kendisine takdir belgesi gönderilmişti. Hakkâri'deki yedek subaylığı esnâsında taburun mahremiyet ve güvenlik özellikli birimlerinde görev verilmişti. Muhâtaralı bir dönemde Kayseri Yüksek İslam Enstitüsü müdür yardımcılığını başarıyla yürüttü.

Ali Bey "insan"ı tanırdı. Kimin ne kıratı adam olduğunu, hangi insanla ne tür iş yapılabilceğini bilirdi. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde çok seçkin bir dost, tanıdık ve hayran kitlesi vardı.

Tabiatı tanırdı. Meyveleri, ağaçları, fidanları iyi bilirdi. İzmir'de Fakülte bahçesindeki ıhlamurlar, çınarlar, güller geniş çapta onun himmetiyle meydana geldi. Fidan temininden çukur açılmasına, budanmasından sulanmasına kadar, her şeyiyle ilgilendi. Teşkilatçı ve lider hüviyetiyle zaman zaman gönüllü öğrencilerden ekipler oluşturur, fidanları diker, diktirir, sulardı. Bu iş için küçük bağışlar yetmeyince, zevkle kendi kesesinden harcama yapardı. Çeşitli yerlere diktiği çınarları, sanki Bursa'daki Geyikli Baba'nın şevki ve rûhuyla dikerdi.

Yolculuğu ve yol arkadaşlığı zevkliydi. Yemeye içmeye düşkün biri değildi. Ama yolculukta iştahı açılırdı. Mola yerlerindeki özellikli ve kaliteli mekânları ve lokantaları iyi bilirdi. Molaları ona göre ayarlardı.

Aslında ciddî bir Ali Yardım monografisi yazılabilse ne iyi olur. Kendisi ülkemizde fetret devrinden sonra yetişmiş ciddî bir "âlim" ör-

neğidir. Her şeyiyle “yerli” ilim adamı tipidir. *Hakk Dini Kur’an Dili* adlı değerli tefsir kitabının müellifi Elmalılı Hamdi Yazır’ı çok sever ve takdir ederdi. Tefsirinin ön sözünde, her şeyi bu topraklarda öğrendiğini iftiharla anlatan Hamdi Yazır’ın bu ifâdelerini Ali Bey yeri geldikçe tekrarlardı. Kendisi de aynen öyleydi. Yerli ve millî idi. Tam da Yahyâ Kemal’in dediği gibi “kökü mâzide olan âtî” idi.

Her türlü tahrîbâta rağmen bu ülkenin irfan ve kültür köklerinin ne kadar güçlü olduğuna Ali Yardım iyi bir örnektir. İlkokuldaki materyalist-devrimci öğretmen tipine tepki göstererek, çocuk yaşta ilim tahsîli için yola çıkan Ali Yardım, taassup çukuruna demir atıp kalabilirdi. Ama o akıllı ve zeki idi. Asıl önemlisi ise “nasıplı” insandı. Bu nasip ve irfan kapısından girdikten sonra, kendi içinde büyük terkîbi yakaladı. Geleneğimizde var olan derviş-âlim, gönül ehli bilgin vasfını kazandı. Kendini aşmayı başardı. Târihî kültür birikimiyle çağın ve geleceğin gerçeklerini kucaklaştırma yolunda üzerine düşeni yaptı. Hz. Mevlânâ’nın deyişiyle; tıpkı bir pergel gibi, bir ayağı şeriatte (yâni dinde ve yerli değerlerde) olduğu halde, öteki ayağı ile bütün kâinâtı (yâni evrenseli, modernî) dolaşan, kucaklayan bir anlayışa sâhip oldu.

O bir halk ve Hak aşığı, bir Peygamber sevdâlısıydı. Toprak, vatan ve millet sevgisiyle doluydu. Bir irfan ve kültür hizmetkârıydı. Hz. Peygamber’in tevâzu ve vakarına sâhipti. Kur’an ve peygamber ahlâkını hâl edinmişti. “...inkârcılara karşı son derece sert, kendi aralarında ise son derece merhametlidirler..” (Fetih sûresi 48/29) âyetinin mücessem örneği idi. Mütevâzı olduğu kadar izzet ve vakar sâhibiydi. “İzzet (şeref, üstünlük) Allah’a, O’nun elçisine ve mü’minlere mahsustur” (Münâfikun sûresi, 63/8) âyeti kendisine pek yakıştırdı.

Cenâze merâsimi 3 Ocak 2006 Salı günü, ikinci vakti İzmir İlâhiyat Fakültesi’nde yapıldı. Her şey kendiliğinden gelişti. Törene eski ve yeni bakanlar, rektörler, vâli, Türkiye’nin dört bir yanından duyabilen sevenleri katıldı. Duygulu konuşmalar yapıldı. “Er kişi” niyetine denip namazı kılındı. Üzüntü büyüktü ama teselli de vardı: Benzerleri gibi,

ölüm onun için de bir “şeb-i arûs”, bir vuslat gecesi idi. O, “ölen hayvan imiş âşıklar ölmez” sırrına mazhardı.

Eşi ve çocukları tam da babalarına lâıyk bir tavır sergilediler. Vakarla ve soğuk kanlılıkla en iyi şekilde görevlerini yaptılar. Eşi Aysel Hanım, “Peygamberimizin Şemâili”nin önsözünde Ali Yardım’ın yazdığı şu cümleleri lâıykıyla hak ettiğini gösterdi: “Baştan beri hayâtımın her safhasında desteğini hiç eksik etmemiş olan ve ilmin değerini bütün değerlerin üstünde tutmasını bilen vefâlı Eşim’e şükranlarımı ifâde etmeyi de bir ilim borcu telâkkî ediyorum.”

Ali Bey, cenâzesinin kendi köyündeki âile kabristanına gömülmesini vasiyet etmekle bir başka vefâ örneği göstermiştir. 4 Ocak günü öğle namazından sonra, Alanya’nın Oba köyünde defnedildi. Oba, tabiat hârikası bir belde. Tam ortasından bir çay akıyor. Yemyeşil yapraklar arasında turuncu ve sarı renkte portakal ve limonların parladığı nârenciye ağaçlarıyla dolu. Devlet Bakanı Mehmet Aydın Bey’in ifâdesiyle ölmeye ve defnedilmeye değer bir yer.

Köyün merkezinde yüksekçe bir mevkide Oba Merkez Câmii yükseliyor. İnşaâtı henüz bitmek üzere. Ali Yardım’ın önemli hizmetlerinden biri de burada görülüyor. Köyün kendi imkânlarıyla başlamış olan câmi inşaâtı, biraz ilerleyince Ali Yardım devreye girer. Kadim dostu ve Ekrem Hakkı Ayverdi’nin asistanı Dr. İ. Aydın Yüksel’e başvurur. Aydın Bey mîmardır, hattattır, sanatkârdır, klasik mîmârimizi iyi bilir. Değerli câmi, konak ve şadırvanlar yapmıştır. Onun kontrolünde Oba Câmii yeniden ele alınır. Klasik üslûpta muhteşem bir portal ilâve edilir. Bahçeye çok zarif bir şadırvan yapılır. İçeride pencere üstlerine hadîsler yazılır. Bunların metinlerini Ali Yardım seçer, hatları Aydın Yüksel yazar ve Kütahya Altın Çini’de pişirilir. Câminin içi zarif ve ihtişamlı hatları, çinileri, tezyînâtı, minberi ve mihrâbıyla bir sanat ve güzellik meşheridir.

Oba Câmii ülkemizdeki alelacele ve bilgisizce yapılan nisbetsiz câmi inşaâtı furyasına dur diyen bir eserdir. Kalite ve sanat peşinde olan

yeni câmi projeleri için de iyi bir örnektir.

Pek azına temas edebildiğimiz bütün bu çalışmaları dolayısıyla Ali Yardım beyin amel defterindeki sevap hânesi devamlı dolacak ve çoğalacaktır. Rûhu şâd, mekânı cennet olsun.

Bir Bayrak Rüzgârını Buldu

Kemâl Y. AREN

Bir sahne hazırlanmış.
Ortada bayrağa sarılı bir tabut. Sol tarafta bir kürsü. Kürsüde sesi titreyen bir takdimci... Bir takım düzgün ve resmi giyimli zevat geliyorlar, konuşuyor, konuşuyor, konuşuyor, gidiyorlar.

Ezanlar okunuyor, konuşmalar sürüyor...

Bense sahneye sâbitlenmiş buğulu gözlerle görmeden, doğrusu gör-düğümü idrak edemedi bakıyor, bir taraftan da mırıl mırıl söyleniyo-rum:

Destanını yapmış, kasîdeye kanmış...
Destanını yapmış, kasîdeye kanmış...
Destanını...

Bir süre sonra farkettim ki dudaklarımdan dökülen sözler değişmiş:

Bir el ki ahretten uzanmış,
Edeple gelip, birer birer
Öpsün diye faniler.

Daha sonra, galiba biraz da yüksek sesle ve sertçe:

Sesinden yüksek çıkmasın
Nutuklar, kasideler...

Sanki karşımdakine bir ihtarda bulunur gibi:

Ona oğullardan, analardan
Dilekler yeter...

dediğimi farkettim.

Evet, ona eserlerini okuyacak oğullardan , analardan rahmet dilek-leri yeter, diyordum... Nutuklar, kasîdeler ne oluyor?..

Aradan ne kadar geçti farketmedim. Bir hareket oldu. Herkes ayaklandı. Ben de kalktım. Gene bir uyur-gezer hâl ile dudaklarımda bir başka mırıltı,

Söyleyenler, söyledi...

“Gel Ali’m, gel yiğidim benim, gel süngüsü kalem yiğit, şimdi söz senin, şimdi sen söyle...” Gözlerimin önünde, kalın camlı gözlüklerinin arkasından celâlli bakışlarıyla buğulu bir yüz belirdi...

‘Ne diyorsun sen... Ben söyleyeceğimi söyledim, şimdi söz asıl senin!.. Sen söyle, söyle söyle...’

“Söylemeye çalışırım, elbet senin gibi olmaz, ama madem istiyorsun, söylerim.” dedim, başım önümde ağır ağır yürüdüm.

*

Prof. Dr. Ali Yardım’ı böyle uğurladım. Daha doğrusu, uğurladık. Sayıya gelmez cesîm bir kalabalık...

*

Kimdi Ali Yardım?

Tabutu başında konuşanlar söylediler.. Dekanı söyledi, rektörü söyledi, vâli, bakan, mesâi arkadaşları ve daha daha kimler kimseler pek çok şey söylediler. Pek güzel söylediler. Bundan sonra da kim bilir kimler, neler neler söyleyecekler... Söylemeliler de...

Çünkü Prof. Dr. Ali Yardım, Hakk’ın ilimle tezyin ettiği bu mübârek insan, altmış yedi yıllık müddet-i hayâtında arkasından konuşulmaya vesile pek mühim eserler bıraktı.. İzmir Milli Kütüphâne’deki Yazma Eserler Kataloğu, Alanya Kitabeleri, Hadis ders kitapları ve hele Şemâil-i Şerif... Hele o... ve diğerleri... Hiç biri kolayına yazılabilecek eserler değildi... Ama o, kendisine Hakk’ın lûtfettiği ilim armağanını yine Rabbine teşekkür için, halka hizmet yolunda vakfetti.

Şunu da rahatlıkla söyleyebilirim, bu eserlerin hiçbirisi kolayına yazılmadı. Bu hükmümü îzâha vesile olması için seneler evvel aramızda geçen bir konuşmayı burada nakletmeme izin rica edeyim:

‘Peygamberimizin Şemaîli’ adlı eser üzerinde uzun zamandır çalıştığımı biliyordum. Bir gün:

“- Ali, şemaîli neden hâlâ bitirmiyorsun? Yanlış hatırlamıyorsam başlayalı bir hayli oldu. Bütün ön hazırlıklarının tamam olduğunu, hatta bazı bölümlerini de yazdığını söylemiştin. Niye bir ‘Ya Allah!..’ deyip de tamamlayıvermiyorsun? Sen bugünün işini yarına bırakanlardan değilsin, bunun bir sebebi olmalı...” dediğimde, bugünkü gibi hatırlıyorum!- dudakları gülümser gibi büzülmüş, gözleri uzaklara dalmış, duyulur duyulmaz bir sesle:

“- Şemâîli yazarken yaşadıklarımın kopamıyorum abi, dedi. Çalışmaya başladığım günden bu güne, ne zaman yazmak için kalemi elimde alsam Resulullah ile beraber oluyorum. O’nunla oturuyorum, O’nunla yemek yiyorum, su içiyorum, O’nunla söküğü dikiyorum, O’nunla sokaklarda dolaşıyorum, hatta onunla uyuyor, O’nunla kalkıyorum.

Öyle bir hâl ki dile gelmiyor. Anlatamam. Şemâîl onun için bir tür lü bitmiyor...” demişti.

Zannederim eserin yazımı ve neşri yirmi küsûr seneyi bulmuştu.

Bu, bir başka Ali Yardım idi.

*

Ama benim dostum, can kardeşim Ali Yardım, daha başka biriydi:

Bardaktan boşanırcasına yağan yağmura, bileklere kadar çıkan balçık çamura rağmen ‘söz verdim’ diye bir hastanın başında ‘Yâsîn’ okumak için yayan yollara düşmek de ancak onun yapacağı bir işti.

“- Ali’ciğim, bu havada bu gün de gelemeyivereydin...” dediğimde:

- Olur mu abi, ‘gelirim!’ dedim, nasıl olur?..

Evet, nasıl olur da gelmezdi!.. O, kula verilen sözü Hakk’a verilmiş diye kabul edenlerdendi...

Ah Ali!.. Ah, seni nasıl anlatsam, bilmem ki?.. Söz yeterli olmuyor işte. Beni bağışla...

Mekânın cennet olsun!.. Şemâilini yazdığın Peygamberimin cemâli
ile müşerref olasın inşaallah!.. Amin!..

Emrehan Küey'in Ardından: Çok Yandık...

Dr. Mustafa Sinan YARDIM

Bugün, elim bir trafik kazâsı neticesinde aramızdan ayrıl-mış bulunan **Emrehan Küey** adlı hizmet erinin ardından hepimizde bir hüznün, şaşkınlık ve hasret var. Kaybımız, tâ-rife gelmiyor... Çok yandık... Allah'tan rahmet diliyoruz. Âileye, dostlara, sevenlere, öğrencilerine, Manisalılara, herkese sabır, metâ-net... Bu ayrılış bize göre pek erkendir... Ancak bizim hesâbımızla Hakk'ın hesâbının tutmadığını da bir daha âşikâr eylemiştir.

Genç yaşına rağmen, ömrüne büyük projeler sığdıran **Emrehan Küey**, yıllar içinde "**kültür zemini kaymış**" olan Manisa'nın bu zeminini tutmak ve geri kazandırmak gayretinde olmuş, bu yolda da büyük başarı elde etmiştir. Ancak bugün de maalesef *Manisa*'nın "**Emrehan Küey zemini**" kaymış bulunuyor. **Emrehan Küey** kuvveyi fiile dönüştürme becerisini göstermiş, nâdir bulunan insanlardandır. Hayat mâcerâsının kendisini getirdiği noktada, **Ayverdi Mektebi**'nin yetiştirdiği, "**kütle adamı**" olmakla muttasıf, bir "**derviş kişi**"dir. O, dünkü cemiyetimizde büyük işler yapmış, bugün de aynı evsafta faaliyetlerin biçilmiş kaftanı, bir "**alp eren**"dir. O, bir "**hayrat muska**"dır. O, "**Saruhan Sancak Beyi**"-dir. O, bir "**merd-i hudâ**"dır.

*

16 Haziran 1955 târihinde, *Manisa*'da **Ahmet Kudret Bey** ile **Perihan Hanım**'ın **Gülbin (Öztürk)**'den küçük, **Bilgehan**'dan büyük ikinci evlâdı olarak dünyâya gelmiştir. Çocukluğu *Manisa*'da geçen **Emrehan Küey**, okul hayâtına 1960'da *Manisa Murat Germen İlkokulu*'nda başlamıştır. Babasının vazifesi sebebiyle ortaokula *Diyarbakır Ali Emiri Ortaokulu*'nda devam etmiş ve buradan 1968'de mezun olmuştur. Lise öğrenimini ise 1971'de *Akhisar Lisesi*'nde tamamlamıştır. Yüksek tahsi-

line *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi*’nde başlamış; buradan **“tarım ekonomisi”** üzerine yaptığı çalışmalarla **“Ziraat Yüksek Mühendisi”** derecesini alarak mezun olmuştur. 80 öncesindeki bâdireli dönemde pek çok meşakkat içine girmiş, canı pahasına pek çok hizmeti yerine getirmekten de geri durmamıştır. 12 Eylül döneminde pek çok memleket evlâdı gibi o da, bir **“hapis mâcerâsı”** yaşamıştır. Fakat hapse rağmen **“hak bildiği”** mücâdelesinden bir milim geri kalmamıştır. Bunun yanı sıra, hapis tecrübesi onu, milletine, memleketine, devletine küskün bir fert hâline de getirmemiştir. Bu mânâda, devletini hep sevmiş, **“devlet-i ebed müddet”** anlayışını hiç bir zaman terk etmemiştir.

Sâmiha Ayverdi ile ilk karşılaşması, kendilerinin bir *Manisa* ziyâreti sırasında olmuştur. Anneanneleri 13 yaşındaki **Gülbin**’le, 11 yaşındaki küçük **Emrehan**’ı: *“Efendim, işte bunlar benim torunlarım”* diyerek huzurlarına çıkarmış. *İstanbul*’daki ilk buluşmaları ise 1969 yazında gerçekleşmiştir.

Kitapla ünsiyeti, ilk öğrencilik yıllarından beri hep olagelmiş, yüksek tahsiline devam ederken de *İzmir*’de dönemin meşhur kültür muhiti *Arı Kitabevi*’nin müdâvimlerinden olmuştur. 80 öncesinde bir **“irfan mektebi”** olan *Arı Kitabevi*’ne yaptığı ziyaretlerde, buranın sohbet erbâbı **Nâci Kuşadalı**, **Burhaneddin Semerkantlı** ve **Selçuk Koroğlu**’nun sohbetlerinden istifâde etmiştir. Ticaret hayâtına 1978 yılında *Sipâhi Ticâret* ile başlamış; *Akademi Kitabevi* ile devam etmiştir. *İzmir*’de uzun yıllar kitapçılık yaptıktan sonra 90’ların başında yayıncılık faaliyetlerine başlamıştır. Maddî kaygılar sebebiyle hiç kimsenin basmaya cesâret edemediği yaklaşık 150 kitabı, tüm zorlukları göğüslemek pahasına basıp, dağıtmıştır. Bu faaliyetleri yaparken bir yandan da insan yetiştirmeye ehemmiyet vermiştir. Bu cefâlı süreçte kendisini anlayan ve dertlerini paylaşan, fedâkar genç arkadaşlarının desteği şüphesiz göz ardı edilmemelidir. Hepsi birer **“isimsiz kahraman”** mesâbesindedir.

Finansman meselelerini çözmek için, ilk yayınları daha çok ders kitabıdır. Buralardan elde ettiği gelirlerle, **“piyasa işi”** olmayan ilim ve

kültür kitaplarının giderlerini karşılamıştır. Uzun vâdede “*kültüre yatırım yapmanın*” doğru bir iş olduğunu da bilfiil göstermiştir. Özellikle *Manisa* ve *İzmir*’in kültürü, târihi ve folkloru konularında yaptığı neşriyat *çok zengindir* ve hep *ilkler* arasındadır. Zaman içinde kazandığı tecrübe ve birikimle *İzmir*’in hattâ *Ege*’nin “*en iyi sahafi*” durumuna gelmiştir.

29 Ekim 1985’de hayatını **Nazlı Figen Özyürek** ile birleştirmiştir. Bu evlilikle berâber **Nazlı Hanım**’ın varlığı, **Emrehan Küey**’in faaliyetlerine yeni bir destek olarak ortaya çıkmıştır. **Nazlı Hanım**’ın samîmî, vakur, sükûnetli ve muvâzenesi sağlam yapısı, **Emrehan Küey**’i hep rahatlatmıştır. 1994 yılında **Avukat Nazlı Hanım**’la evliliklerinin meyvesi, **Şahbânu** isimli, pırlanta bir kız evlâtları dünyâya gelmiştir.

Emrehan Küey’in hayatındaki bir diğer devre ise 1998’de *Celal Bayar Üniversitesi Öğretim Görevlisi* olması ile başlamıştır. Bu yıllarda serbest ticaret hayatından ayrılmış, kuruluş safhasındaki üniversitenin gelişmesi için *maddî ve fikrî plânda* tüm “*şahsî gayretlerini*” seferber etmiştir. Aşağıda zikredilecek işlerin tamâmında yine **Emrehan Küey**’in alt yapısından yetişmiş sağlam bir ekip vardır. Bu ekip, **Emrehan Küey**’e inanmış ve gecesini gündüzüne katarak hizmet yolunda “*ihlâs ve samîmiyetle*” her türlü yükün altına girmiştir.

1999 senesinde *Celal Bayar Üniversitesi Yüksek Öğretim Vakfı Genel Müdürlüğü*’ne getirilmiştir. Vakıf faaliyetleri dâiresinde, 22 tânesi ders kitabı olmak üzere, 35 kitap bastırmıştır; pek çok öğrencinin burs almasına vesile olmuş, onların problemleriyle doğrudan ilgilenmiştir. Bu yıllarda rektörlük bünyesinde danışman olarak ikisi uluslararası olmak üzere pek çok sergi, panel, konferans düzenlemiştir. **Sâmiha Ayverdi**’nin **Neşide Kerem Demir** imzâsıyla kaleme aldığı *Türkiye’nin Ermeni Meselesi* kitabının *Türkçe* ve *İngilizce* baskılarını da tekrar burada yaptırmıştır.

Aynı yıl *Celal Bayar Üniversitesi Manisa ve Yöresi Türk Târihi ve Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü* görevini de

deruhte etmiştir. Burada eğitim dönemleri içerisinde her çarşamba günü **“Manisa Konuşmaları”** adlı toplantılar düzenlemiştir. Yine eğitim dönemi içinde, bahar aylarında her pazar günü **“Târih Kokan Şehir Manisa”** şehir kültür gezileri yapmıştır. 2001 senesi içinde *I. Uluslararası Mevlâna, Mesnevî ve Mevlevîhâneler Sempozyumu*’nu düzenlemiştir. 2002’de ise *Manisa Mesir ve Kültür Sempozyumu*’nun yanı sıra üç tâne de uluslararası sempozyum düzenlemeye muvaffak olmuştur. Bunlar, *I. Uluslararası Türkiye’nin Ermeni Meselesi Sempozyumu*, *I. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu* ve *II. Uluslararası Mevlâna, Mesnevî ve Mevlevîhâneler Sempozyumu*’dur. Ayrıca, *Bağcılık, Şehir Târihciliği, Atatürk ve Manisa Yangını* konularında 6 panel düzenlemiştir. Yayıncılık alışkanlığını burada da bırakmamış ve **Manisa Araştırmaları I ve II, Karaosmanoğlu Halit Paşa, Manisa Yangını, Ahmet Cevdet Paşa Hayâtı ve Eserleri** adlı kitapların basımını sağlamıştır. Merkez bünyesinde **“Bağış Kütüphâneciliği”** ve **“Arşivcilik”** çalışmalarını da başlatan odur.

Merkez Müdürlüğü görevi 2004 yılının sonlarında bitmiştir; ancak **Emrehan Küey**’in faaliyetleri bitmemiş ve kurduğu *Mevlâna Araştırmaları Sanat ve Kültür Derneği (MAKSAD)* ile devam etmiştir. 19-21 Aralık 2005 târihlerinde **Manisa Belediyesi** ile berâberce *Uluslararası Mevlâna, Mesnevî ve Mevlevîhâneler Sempozyumu*’nun üçüncüsünü düzenlemiştir.

1996’da *Aydınlar Ocağı Manisa Şubesi*’nin kurucu üyesi olmuş; 2001 yılından bugüne kadar da başkanlığını yürütmüştür. Burada, eğitim dönemi içinde sosyal ve kültürel konularda, uzman ve tecrübeli konuşmacıların iştirâki ile her hafta **“Pazartesi Sohbetleri”**’ni gerçekleştirmiştir. *Balkanlar* ve *Çanakkale* konularında tertiplediği konferansların yanı sıra, 2005 yılında **“Fotoğraflarla Çanakkale Destanı”** adlı serginin açılmasını sağlamıştır. Binlerce kişinin ziyâret ettiği bu sergi, talep üzerine memleketin muhtelif köşelerini bugün de dolaşmaktadır. *Çanakkale* rûhunun yaşatılması amacıyla *Manisa*’ya **“Çanakkale Şehitleri**

Anıtı” yaptırmak için teşebbüste bulunarak, ilgili kurumlarla mutâbakata varmıştı. *Manisa* doğumlu 2540 şehidin isimlerinin bu âbide ile unutulmaktan kurtularak, gelecek nesillerin bilgilerine sunulmasını çok istiyordu. Arkadaşlarının bu projeyi tamamlayacağına inanıyoruz.

Emrehan Küey, yukarıdan beri sayılan işlerin yanı sıra, *Müdafaa-i Hukuk Dernekleri Manisa Şube Başkanlığı*, *Tema Vakfı Manisa Şubesi Başkan Yardımcılığı*, *Akhisar İlçe İnsan Hakları Kurulu* üyeliği görevlerini de yürütmüştür.

Kitap ve kültürün ne demek olduğunu çok iyi hazmetmiş olan **Emrehan Küey**, pek çok kişi gibi *Kubbealtı Lugatı*’nın tamamlanmasını yıllarca heyecan içinde bekledi, durdu. *Kubbealtı Lugatı*’nın neşrinden sonra yaptığı ilk iş, bir *“Lugat Tanıtım Dosyası”* hazırlamak oldu. Lugatın neşrinden, vefât ettiği güne kadar geçen 3 ay boyunca *“âzamî bir gayretle”* bu tanıtımın gönüllüsü oldu.

Kaderin cilvesi olsa gerek, son gittiği toplantı da bir *“Lugat Toplantısı”* idi. *Ankara*’daki toplantıdan *Manisa*’ya dönerken, *Uşak* dolaylarında, 13 Mart 2006’da, sabaha karşı *“İrci’î”* emrini alarak aramızdan ayrıldı: *İnna lillâhi ve innâ ileyhi râciûn...*

Bu gidişle, babası gibi sevdiği **Ali Yardım**’ın irtihâlinden sonra 70 gün, babası **Ahmet Kudret Küey**’in vefâtından sonra 22 gün bekleyebildiği görülüyor.

Acı haber, kısa sürede yayıldı, duyuldu. Dostlar, sevenler, arkadaşlar, herkes memleketin dört bir yanından akın akın *Manisa*’ya koştu. Başta âile olmak üzere herkes şaşkın, boşlukta, mahzun, kanadı kırılmış, gözü yaşlı ; ama vakur ve metânet gayreti içinde... O, herkese koşardı; şimdi herkes ona koşuyordu.

14 Mart Salı sabahı, gasli, techîz ve tekfîni dostları, arkadaşları ve yetiştirdikleri tarafından, büyük bir îtinâ ve kemâl-i samîmîyetle salavat, tekbir ve duâlar eşliğinde icrâ edildi. Nâşı, *Hâtuniye Câmi*’ne getirildi. Câmi avlusunda insanlar toplaşmaya başladılar. Herkes birbirine *“başımız sağ olsun”* diyerek tâziyelerini bildiriyordu. Kalabalık arttıkça

arttı. Öğle namazını kılan cemaat avluya taşdı. Namazı müteâkiben, saflar düzüldü, müezzinin **“Er kişi niyetine!”** nidâsı duyuldu; mahzun ama metin bir ruh hâliyle, Müftü Efendinin imâmetinde **“cenâze namazı”** edâ edildi. Nâş, omuzlarda, tekbirlerle cenâze arabasına konuldu. Câmiden *Turgutlu* yolu üzerindeki *Kırtık Mezarlığı’na* doğru çok uzun bir konvoyla yola çıkıldı. Yol boyunca da tekbirler durmadı.

Mezarlığa erişildiğinde hava kapalı idi. Bu büyük konvoyun merâsime yetişmesi için, mezarlıkta bir müddet beklendi. Defin merâsimine başlanırken, hafif hafif yağmur da çiselemeye başladı. Tâ baştan beri insanların üzerinde var olan hâl burada da değişmedi; ancak ayrılığın bu son merhalesinde içimiz bir daha acıdı, bir daha yandı, çok yandık, göz yaşımız sel oldu... **Ali Yardım**’ın ifâdesiyle: **“Ölüm karşısında hü-zünlenmek ve göz yaşı akıtmak, peygamberce bir tavidir. Bu, her dost yolculuklarında yaşanan bir hâldir”**. Bu hâl kadınıyla erkeğiyle tekrar yaşandı. Duâlar, tekbirler, salavatlar eşliğinde defin merâsimi tamamla-nırken, **Müftü Efendi** son duâyı yaptı. **Peygamber Efendimiz**’in **“ölen”**-le ilgili *hadîs-i şerîf*ni cemaate hatırlattı: **“Ölüyü üç şey tâkip eder; bunlardan ikisi geri döner, bir tânesi kendisiyle birlikte kalır: Ehli, malı ve ameli. Bunlardan ehli ve malı geri döner, ameli ise onunla kalır”**.

Son kez helâllik istendi. Herkes gümbür gümbür **“haklarımız helâl olsun”** derken, gök de gürledi **“rahmet”** boşandı. Bu son vedâmızı **“rahmet”** altında yaptık ve ayrıldık. Eve döndü, âdet olduğu vechile evde de bir duâ merâsimi icrâ edildi. Büyük bir iştirakin gerçekleştiği bu duâdan sonra yemek yendi ve herkes kendi hayâtına dönmek üzere ayrılmaya başladı.

*

Emrehan Küey’le muârefemiz ne zamandan beridir, tam hatırlamıyorum. Hayata dâir teferruatı tefrik etmeye başladığımdan beri, **Emrehan Küey** hayatımızda olmuştur, diyebilirim. Ben **Ali Yardım**’ın sulbünden gelen üç erkek evlâdın ortancasıyım. Evimizde bizim sâhip olduğumuz tasarruf etme yetkisini hâiz iki erkek evlâd daha vardır. Bun-

lardan biri de **Emrehan Küey**'dir. Âilemizde gıyaben kendisinden bahsedilirken kullanılan sıfatlardan biri de *"büyük oğul"*dur. Şimdilerde annem, *"bizim büyük oğlumuz gitti"* diye mükedder; babam ise, herhalde öteki tarafta kurdukları meclislerinde *"büyük oğluna kavuşmanın"* mutluluğunu yaşıyordur. Babamla **Emrehan Küey** arasında, hâlâ tam târif edemediğim bir *"samîmiyet ayarı"* vardır; ayarı nasıl tutturduklarını bilmiyorum: *"Fevkalâde samîmî"* idiler, ama *"hiç lâubâli de-ğil"* idiler.

70'li yıllarda ilk kitap okuma alışkanlıklarımız, onun bize getirdikleriyle başlar. İlk anda aklıma gelen **Kemalettin Tuğcu**, **Mithat Düden**, **Fahrünnisa Elmalı**, **Peyami Safa**, **Ömer Seyfettin**, hep **Emrehan Küey**'in bizim çocuk dimağımıza sunduğu yazarlardı. Sonraki yıllarda *Akademi Kitabev'i*ni keşfettik. Babam gitmemizi hep teşvik etti. Kütüphânemize koyduğumuz ilk kitaplar hep oradan kendi harçlıklarımızla alınmış olanlardır. Lise birinci sınıf yazında *Akademi Kitabev'i*nde çalışmışım. İlk defa, **Fevziye Abdullah Tansel**, **Muharrem Ergin**, **Mehmet Kaplan**, **İbrahim Kafesoğlu** gibi devleri o yaz görme fırsatım oldu. **Ali Birinci** ile de ilk o yaz karşılaşmış idim. Ticarî hayâtında çeşitli bâdireler atlatan **Emrehan Küey**, hiç me'vus ve bedbin bir tablo çizmemiştir. **Ali Şîr Ağabeyim** *Akademi*'de sonraki dönemlerde 4 ay kadar çalıştı. Bu mânâda ağabeyim de: *"Ellerini başının arasına aldığı hiç görmedim"*, diyor.

*

Ayverdi Mektebi, memleketin içine girdiği buhrânı, büyük kültürel kırılma ve erozyonu, mihveri içinde ve büyük bir mahâretle okumuştur. Bu inkitâ devirlerinin yaralarını sarmak ve memleketin ihtiyacı olan *"halk-ı cedîd âbidesini"* ayakta tutacak *"kâideyi"* meydana getirmek için de, çâreyi *"insan yetiştirmek"*te bulmuştur. Netice îtibâriyle de *"devrin şartları içindeki insan tipi"*ni yetiştirmeyi başardığı gibi; bu insanlardan yüksek bir verim de almıştır.

Bugün yitirmiş olduğumuz iki kıymet, **Ali Yardım** ve **Emrehan Küey**, çok ihtiyacımız olan insan tipinin mümessili durumundadırlar.

Bu tipin ortak vasıfları, *meselesi olmak, meselesini iyi bilmek, meselesinin çözümüne kafa yormak, çözüme katkı sağlayacak kaynakları harekete geçirmek* ve de son merhalede *buldukları çözümü dirâyetle tatbik etmekten* ibârettir. Bütün bunları da *“rızâen-lillâh”* ve *“fisebîlillâh”* niyeti ile yapmaları ise faaliyetlerini her dâim, Hakk katında taçlandırmış olsa gerektir.

Her ikisi de *“yerlidir”, “millîdir”*; bu toprakların *“hakikatleriyle”* mücehhezdirler; beslendikleri kaynaklar ithal değildir; *“kökü mâzide olan âttir”*dirler. Gelişmeye fevkalâde açıktırlar. Hep *“yeni bir şeyler söylemek”* ve *“yeni bir şeyler yapmak”* sevdâsındadırlar. İncelenmeye değer ve de kesinlikle incelenmesi gereken *numûneler*dir. Bu *modellerin* hayatları mucizevî görünebilir; lâkin *ütopya* değildirler; *gerçektirler*. Esâsen **Ayverdi Mektebi**’nin bir başarısı da *“yüksek istidat potansiyeli”* bulunan bu *“cevherleri”*, *Anadolu*’dan büyük bir mahâretle *“devşirmek”*le kalmayıp, kütlenin istifâdesine uygun bir *“transformasyon”*la *“mayalayararak”*, piyasaya arz etme mahâretini göstermiş olmasıdır. **Ali Yardım** ve **Emrehan Küey**, bundan dolayı olmalıdır ki *“bu mektebin mesajı”*nı dosdoğru anlamış, hazmetmiş, bir îman üslûbu dikkat ve becerisiyle yaşamış ve de cemiyete aynı sıhhat derecesiyle aksettirmeyi bilmişlerdir.

Ali Yardım, **Emrehan Küey**’in pek çok kültür projesine fiilen destek vermiştir. Kendisi içinde olmadığı zamanlarda da, hiç yoksa, onun projelerini desteklediğinin mesajını kamuoyuna vermek maksadıyla aynı mekânları paylaşmıştır. Aynı sahne ve kare içinde olmak her ikisi için, hep mutluluk vesilesi, bir zevk olmuştur.

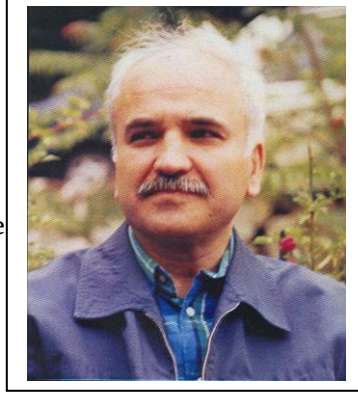
Bu memleket, uzun yıllar bir *“kaht-ı rical”* sıkıntısı çekti. Sonraki dönemde bu sıkıntı daha da derinleşerek *“fıkdân-ı ricâl”*e dönüştü. **Ali Yardım** ve **Emrehan Küey** klasik mânâda *“ricâl”*den değil idiler; ama *“ricâl”* yetiştiren alt yapının adamı idiler. **Ayverdi Mektebi**’nin, memleketin yaralarına merhem olan bu zevâtı yetiştirdiğini görmekle, bugün tesellî buluyoruz. Allah her ikisine de ganî ganî rahmet eyleye...

İstanbul, 16 Mart 2006

Emrehan

Mehmet Rami AYAS

Yiğit yolcu
Kanatlı bir at üstünde sanki
Emrehan
Rifâî – Mevlevî düğününde
Kollarını açıp yere göğ
Dönen bir tennûreli derviş görünümü ile
Bir yolcu bu
Dönen, yol alan Kendinden Kendine
Ey yiğit yolcu
Kocamış biri elinde kalem
Sana ağıt yakmağa mı
Oturacaktı şimdi
Güle güle dedikçe gidenlere
Burada kalan
Gözü yağmurlu biri
Çevren aşırı yolculuk
Ölümlü dirilmeler içinde
Gizin kol gezdiği bilmece
Her kavrayışı aşan söyleşi
Değerin değmez birlendiği
Gülüm, yârim
Bütün olup olanların içindeki
Anlaşılmaz sevgi
Yaşa da bil, ol da bil öğretisi erenlerin.
Eyvallah, Huuuu.

Sabîh (Ölm. H. 1198-M.1783)

Yrd.Doç.Dr. VİCDAN ÖZDİNGİŞ*

Sabîh, XVIII. yüzyıl şâirlerindendir. Asıl adı Ahmed'dir. Kumkapı'da doğmuştur. İstanbullu'dur. Hacı Hüseyin Efendi'nin oğlu, müneccimbaşı ve müderris Abdullah Efendinin kardeşidir.¹ Annesinin adı Nefise Hanım'dır. Sabîh'in iki kardeşi ve bir de yeğeni vardır.²

Kardeşi müneccim başı ve müderris Abdullah Efendi'nin yardımı ile medrese eğitimi görmüş, Sultan Mustafa Han'ın iltifatlarına mazhar olmuştur. Ağabeysinin de yardımlarıyla Galata Gümrüğü'nde kâtiplik görevine getirilmiş, başkâtiplik makâmına kadar yükselmiştir. Bu görevde iken (H. 1198-M. 1783) senesinde ölmüştür. Mezarı Üsküdar'dadır.

Müstakimzâde Süleyman Saadeddin onun vefâtına "Ruhûn âbâd ide Mevlâ rahmetu'llâhi 'aleyh" târihini düşürmüştür.³

Sabîh, Nakşibendî şeyhi Tokatlı Muhammed Emin Efendi'nin müritlerindendir.⁴ Şiir ve inşa erbâbı.⁵ XVIII. yüzyılın bütün kaynakları gazel, kaside ve târih kıt'alarında başarılı olduğunu ve en çok târih kıt'aları yazdığını belirtirler.

Sabîh, XVIII. yüzyıl şâiridir ve devrinin bütün özelliklerine sâhip-

* Celal Bayar Üniversitesi Öğretim Üyesi.

¹ Müstakim-zâde, Mecelletü'n-Nisab, Süleymaniye Ktp., Halet Ef., s. 628; Şefkat, Tezkire-i Şefkat, İstanbul Üniversitesi Ktp., Ty. 3916, s.237; Râmiz Hüseyin, Âdâb-ı Zurafa, Ali Emirî Ef. (Millet Ktp.), n. 762, s.107-109; Arif Hikmet, Tezkiret'uş-Şuarâ, Ali Emirî Ef. (Millet Ktp), No. 41, s. 31.

² Müstakim-zâde, Mecelletü'n-Nisab, s. 628.

³ A.g.m.

⁴ A.g.m.

⁵ A.g.m.

tir. Divan şiirinin genel kurallarını iyi bilmektedir. Onun geniş hayallerini ve kültürünü şiirlerinde işlediği konulardan anlamak mümkündür.

Üç dil bilen şâir, Arapça ve Farsçayı bu dillerle şiir yazacak kadar iyi bilmektedir. Divânında 11 Farsça gazel vardır. Bu da onun bu dili kullanmaktaki başarısını gösterir. Türkçe şiirlerinde de Arapça ve Farsça kelime ve terkipleri çok sık kullanmış, sanatlı bir üslûpla yazmıştır. Bu yönüyle devrinin en önemli akımı olan Sebk-i Hindî etkisinde kalmış ve akımın dil özelliklerini, hayal zenginliğini ve kapalı anlatımı şiirlerine aksettirmiştir. Şiirlerinde hemen her beyit ikili üçlü uzun tamlamalarla ve yabancı kelimelerle doludur.

Şâir, geniş kültürünü, hayallerini ve mânâ zenginliğini şiirlerine aktarırken uzun manzumeler yazmayı tercih etmiştir. Özellikle gazelleri 7, 9 ve 10 beyitten oluşmuş uzun şiirlerdir.

Bir tarikat erbâbı olması sebebiyle şiirlerinde dînî ve din dışı konuları bir arada işlemiştir. Naat ve bâzı felsefî gazellerinde ve özellikle târih kıt'alarında dînî konuları ve tasavvufî ilgili kelime ve ıstılahları çokça kullanmıştır.

Şâirimiz XVII. yüzyılın üstâdı ve hikemî şiirin temsilcisi Nâbî'nin yolundan gitmiş ve aşk, güzellik, tabiat, ölüm, doğum, sosyal yaşamla ve dinle ilgili konularda manzumeler yazmıştır. Divânında tevhit ve münacat yoktur. Ancak Peygamber Efendimiz için yazılmış iki naat vardır.

Sabîh, XVIII. yüzyılın en önemli şâiri Nedim, Âgehî, Hilâlî vs. şâirlerin adını zikretmesi ve Mustafa Halimî, Râgıb Paşa, Nâşîd, Nakşî Efendi, Lütfî Efendiler'e nazire yazması onların da etkisinde kaldığının bir göstergesidir. Divânındaki manzumelerin bir çoğu adını saydığımız şâirlerin şiirlerine naziredir. Sabîh, Mustafa Halimî'ye beş kaside sunmuş, itsem gerek redifli gazeline nazire yazarak, onun şâirliğini övmüş, devlet adamı olarak takdir etmiştir. "*İtsem gerek*" redifli gazelden birkaç beyit burada vermeyi uygun gördük.

Fass-ı la'lîn zîb-i engüş-i be-beyân itsem gerek

Kasdum ol mâhı müşârün bi'l-benân itsem gerek

*Ol şeh-i nâzun olup dil-beste evc-i hüsnine
Ney gibi âteş-nevâ hem dem figân itsem gerek
Şâh-beyt-i midhat-ı zât-ı Halimîye Sabîh
Mazmunun mısra'larından nerdbân itsem gerek G. 204*

Divan şiiri kurallarına bağlı kalan şâirin, şiir tekniği oldukça sağlamdır. Âhenk unsurunu vezin, kâfiye ve ses tekrarlarıyla sağlamış, aruz veznini ustalıklı kullanmış ve vezin hatâlarına çok nâdir düşmüştür. Kâfiyeli kelime ve redifleri bulmakta zorlanmamıştır. Hatta kâfiyeli kelimelerin kökenlerine bakmadan Arapça, Farsça ve Türkçe kelimeleri bir arada kullanmıştır. Ayrıca, cinaslı kelimelerle de şiirin muhtevasına âhenk zenginliği kazandırmıştır.

Aşağıdaki beyitlerde görüldüğü gibi;

*İtme ta'accüb itse rakibân dırıl dırıl
Eyler gül-âb-ı meslaha elbet hırıl hırıl.
Sîr-âb olur sirişküm ile bustân-ı 'aşk
Akdıkça nâv-dân-ı müjemden şırıl şırıl.
Dem-i şemşir-i emelden kes eli
Cevherün saf ise def it keseli
Eyledüm ben de cünûnum tahkik
Zülfîyle meylümi aklum keseli*

Sabîh, anlamdan ziyâde şekil güzelliğine ve sanatlı söyleyişe önem vermiş, mecaz ve edebî sanatlardan çokça faydalanmıştır. Geniş bir hayal gücüne sâhip olan şâir, köhne mazmunlara îtibar etmediğini, bikri mazmunlar bulmakta mâhir olduğunu belirtmiştir.

*Ebyât-ı pesendîde Sabîh ehl-i kemâle
Etfâl-i mezâmin ile mekteb görünür hep.
Hod-be hod meşk-i sühândan tıflun hâmem Sabîh
Köhne mazmûnlar degül mazmûn-ı nev-peyda murad.*

Eserleri

Sabîh'in tek bir eseri vardır. O da Divânı'dır. Divânı'nda 2'si naat 15 kasîde, 2 terkeb-i bend, 1 terci-i bend, 170 târih, 336 gazel, 9 lugaz, 18 beyit, 3 kıt'a toplam 555 manzume vardır.

Sabîh Divânı'nın dört yazma nüshasını tespit edebildik. Bu nüshalar aşağıdaki kütüphânelerde kayıtlıdır:

- 1- İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi, T. 271.
- 2- Emanet Ktb. (Topkapı Sarayı Müzesi) 1628.
- 3- İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi, T. 2837.
- 4- İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi, T. 312.

Aşağıdaki Sabîh Divânı'ndan seçtiğimiz gazeller onun şiirleri hakkında az da olsa fikir vermektedir.

Şiirleri

Gazel

*Olur âh-ı seheri nâme-ber inşâ'-Allah
Getirür ol gül-i terden haber inşâ'-Allah
Ni'met-i bâliga-i rahmetini rezzâkun
Eylerüz tûşe-i hân-ı sefer inşâ'-Allah
Oluruz vâsıl-ı ser-menzil-i râh-ı maksûd
Hızr-ı tevîk olup râhber inşâ'-Allah
Açılur 'ukde-i dilden nice gül gonce-i kâm
Feyz-i eser bâd-ı 'inâyet eser inşâ'-Allah
Seng-dildür diyü gam çekme Sabîhâ o mehe
Bir gün eyler eser âh-ı seher inşâ'-Allah.*

Gazel

Görmedim bir bâde sâki la'l-i nâbundan leziz
Tatmadım şirin-meze telh-i 'ıtabundan leziz
Eyle ey pâlûde-ten çîn-i cebinün bî-dirig
Türş-rû olman bana şirin cevâbundan leziz
Böyle olmazdı tegâfülden nigâhun şûh-ı ter
Nîş-i gamzen olmasa nûşin hâbundan leziz
Yûsuf-ı 'azabü'l-beyân-ı Mısır-ı dil olsak dahi
Kand-ı lutfun bilmezüz şehd-i 'azâbundan leziz
Bezm-i âteş-tâb-ı 'aşkunda gönül pür-yân iken
Sahn-ı 'âlemde muhâl olmak kebâbundan leziz
Bezm-i kevnî câm-veş-i devr-i müdâm itse Sabîh
Neşve görmez sâkiyâ ta'm-ı şarâbundan leziz.

Kıt'a

Menzil-i kurb budur râh-ı yakîn
Gir tarîk-i hâcegâne dinle pend
Her tarikun intihâsıdur Sabîh
İbtidâ-yı şâh-râh-ı Nakşebend

İstanbul Lâlesine

Ekrem KAFTAN

Pembe beyaz bir lâle yürüyor sokaklarda
Sokaklar ki ağlaşır dâima şafaklarda
Asırların ardından süzülen bu sevgili
Yürürken gazel söyler sırlarla yüklü dili
Sokakların gördüğü en güzel lâledir bu
Mehtâbın etrafını süsleyen hâledir bu
Lâleyi gören gözler kutlu çağlara gider
Destânî saraylara, gül otağlara gider
İstanbul lâlesidir lâkin boynu bükülmez
Gözyaşı ondan gayrı kimse için dökülmez

Fevzipaşa'nın Ağaçları*

Yelda İBADI

Dükkânla yaşıt asma kilide anahtarı sokup çevirdi turşucu Nâmık Bey. Babasından yâdigâr olan bu dükkân seksen beş yıllık bir turşucuydu Fevzi Paşa'da. O, ilk gençlik yıllarını bu dükkânda yaşamış, çocuklarını bu dükkândan kazandıklarıyla büyüttmüş ve bu dükkânda düşmüştü ilk ak saçlarına, alnına düşen ilk çizgiyi bu dükkânda fark etmişti. Kulakları tırmalayan bir ses çıkartan kepenkleri kaldırıp besmeleyle kapıyı açtı, sağ ayağıyla içeri girdi. Bir Fâtiha okuyup dükkâna üfledi, elleriyle beyaz sakallarına sıvazlayarak bereket duâsını etti. Bu küçük ve sevimli dükkânda bir renk cümbüşü vardı. Raflardaki kavanozları tertemizdi Nâmık Beyin. Hepsi ılık ılıdı, öyle ki insanın turşuları yiyeceği gelirdi. Mor, turuncu, kırmızı, krem, yeşil ve bunların bütün tonları. Renkler ancak bu kadar güzel parlatabilirdi bir camda. Paltosunu çıkardı, astı, beyaz gömleğini giydi. Sabah işe koyulmanın heyecânı ve telâşi vardı alışılmış hareketlerinde. Yerleri süpürdü yavaşı, paspasladı, kavanozların tozunu aldı, tezgâhı silip, turşuları raflara yerleştirdi. Sonra kovaya uzattı elini. Sıra koca çınara su dökmeye gelmişti. Çeşmeyi açtı, kovayı dolması için suyun altına koydu. Gözleri akan suya baktı, daldı gitti. Yıllar ne de çabuk geçiyordu ve neler alıp götürüyor, yerine neler getiriyordu. Suyun sesi kova-

* Bu hikâye, Fatih Belediyesi tarafından ilçedeki bütün liseler arasında düzenlenen Hikâye-Makale Yarışması'nda birinciliği kazanmıştır. Edebiyat öğretmeni Seval Yardım'ın nezâretinde yarışmaya katılan Yelda İbadi, Sâmîha Ayverdi Anadolu Lisesi öğrencisidir. Ödül töreni 25 Şubat 2006 tarihinde Zübeyde Hanım Kültür Merkezi'nde yapıldı ve öğrencilere ödülleri törenle verildi. Yarışmanın jürisi Prof. Dr. Kâzım Yetiş, Prof. Dr. Abdullah Uçman, Doç. Dr. Mehdi Ergüzel, Muhterem Yüceyılmaz, Ahmet Kekeç ve Mehmet Nuri Yardım'dan oluşuyordu.

nın dolduğuna işâret edince birden irkildi. Âni bir hareketle neredeyse taşacak olan kovayı çeşmenin altından aldı, aldığı gibi de yere bıraktı. Ah! Artık beli de ağrıyordu. Ellerini beline koyarak doğruldu. Sonra tekrar bir hamleyle “Bismillah” deyip kovayı yükledi. Yavaş adımlarla yola yöneldi, karşıya geçti, orta refüjde dükkânının karşısına gelen ağacı sulamaya başladı. Bir taraftan da “Nasılsın? İyi misin? Gece bir vukuat oldu mu?” diye sorup ağaçla konuşuyordu. Aslında bu da onun her sabah yaptığı işlerden bir işti; ama nedense diğer işleri yaparken yaşadığı sıradanlığı bu ağacı sularken unuttur ve hep heyecanlanır mutlu olurdu. Çünkü bu çınar, onun arkadaşı, yoldaşı, misâfiri idi. Bir gün oğlu Hasan’la ağacı sularken Hasan merakla sormuştu: “Baba, ne var bu ağaçta ya... sanki ağaç sulamıyor, bebek okşuyorsun!” Bu cümle onun kendi kendine hissettiklerinin yüzüne karşı söylenmesiydi aslında. Hasan’a bir şey demedi o an. Çünkü suçüstü yakalanmış gibi şaşkındı; ama kendisi biliyordu bu bitmeyen heyecânının kaynağını.

Çınarını suladı, okşadı ve dükkânına geri döndü. Eh! İşlerini bitirmişti, artık oturup sabah çayını içebilirdi. Çaycı Ali bilirdi geleceği saati, vakit de gelmişti.

– Sabah şeriflerin hayrolsun Nâmık Amca!

– Hayırlı sabahlar oğlum, ver bakalım. Ali bu cümleleri Nâmık Amcadan öğrenmişti. O günden beri de turşucu dükkânına her gelişinde böyle selam verirdi. Çayı verdi ve “hadi eyvallah” diyerek kapıyı çekti çıktı. Aslında Nâmık Beyin işleri öğleden sonra açılırdı, herkes yemek telaşına düşüp evlerine dönerken. Bu kadar erken saatte kim turşu almaya gelsin. Ama o, sabahın bereketine inanıp dükkânını erken açanlardandı. Babasından öyle görmüştü. Taburesini dükkânının kapısına yaklaştırdı. Çayından bir yudum aldı. Soğukta işine giden insanları seyrederken zihni uzaklara doğru yol aldı.

Yine böyle bir sabah geldiğinde fark etmişti karşıdaki çınar fidanlarını; bir dizi yukarıya bir dizi aşağıya doğru dikilmiş genç fidanları. Seyrek yaşlı ağaçlar vardı caddede, ama onların gölgesi yetmiyordu

bu koca caddeye. Ne zamandır cılız, çıplak, kupkuru idi Fevzipaşa. Halbuki Nâmık Bey çocukken öyle miydi. Babası elinden tutup berâber yürüdüklerinde Fevzipaşa'daki ağaçların gölgesi bir koridor olurdu. O şemsiyenin altında yürümek gün günden taşlaşıp kuruyan bu şehirde bütün Fâtihliler için bir nimet sayılırdı. Ama sonra yok yol yapılacak, yok refüj daraltılacak derken kıymışlardı dilberim yaşlı çınarlara. Günlerce temmuzun yakıcı sıcağında kökleri dışarıda kalmıştı ağaçların. Fâtihliler ağlamışlardı çınarlarının ardından. Babası günlerce dükkânın önünde dizine vurup "Gitti, bizim gölgelikler" diye dövünmüştü. İşte bu seyrek yaşlı çınarlar o günlerden ayakta kalabilenlerdi. Bugün onların gölgesine gelmeyecek mesâfede dikilmiş genç çınar fidanları vardı. Sevinmişti Nâmık Bey! Keşke ölmeden babası da görseydi. O da ne sevinirdi kim bilir! Koca çınarlar kesildikten sonra babası hep yenilerinin dikileceği günü beklemişti. Ama nedense yıllar geçmiş kimse gelip bir şey yapmamıştı. Halbuki ne demişti babası ona, "Oğlum, dedelerimiz bir şehri fethettiklerinde oranın meydanına bir çeşme yaptırır, yanına da bir çınar dikerlerdi. Sonra da orası alınırken şehit olan bir askerin türbesini oraya yaparlar ve böylece oraya damgalarını vururlardı. Bu, bütün Türk şehirlerinin vazgeçilmez mîmârisidir. Ama, artık kimse şehre ağaç dikmiyor, dikmeyi bırak olanı da beton yığınları için kesiyorlar." Nâmık Bey babasının bu sözlerini düşünürken, dükkânın kapısı açılmış, içeriye bir kadın girmişti. İnce, zarif, uzun boylu hanımın derin, bakıldığında insanda hem heyecan hem de saygı uyandıran su yeşili gözleri bu gün gibi aklındaydı. Nasıl da birden eli ayağına karışmıştı. Sonra sanki bu dünyâya âit değilmiş gibi gelen o derin, incecik sesle dikkat kesilmişti: "Size bir misâfir gelse, bir bardak su istese ne yaparsınız?" diye sordu hanım. Nâmık Bey kendinden emin ama şaşkınlıktan kekeleyen bir ifâdeyle:

– El.., el.., elbette su ikram ederiz, deyivermişti.

– O halde, demişti hanım, bu ağaçlar size misâfir geldi ve su istiyorlar! Onları iki sene sularsanız kendilerini kurtarırlar.

Ardından bütün zerafetiyle teşekkür edip gitmişti. Dili tutulup arkasından bakakaldı. Bu hanımın adını, kim olduğunu sonradan öğrendi, dükkan komşularından. Meğer, biraz ileride oturan Sâmîha Hanım-mış, bu hanım, bir yazarmış, öbür dükkânlara da uğramış, böyle Nâmık Bey'e uğradığı gibi, onlardan da rica etmiş böyle Nâmık Bey'den rica ettiği gibi!

İşte o günden sonra bilmem şu kadar yıldır Nâmık Bey, bu ağaçlara tanrı misâfiri gibi bakmıştı. Aslında diğer komşuları da bakıyorlardı; ancak kimsenin fidanı Nâmık Beyin baktığı fidan gibi hızla gürleşmiyordu. Hatta dükkânlar arasında espri mevzuu bile olmuştu, kimin fidanı çabuk büyüyor diye! Herkes onun dükkânının karşısındaki fidanı kıskanıyordu. O da gülüp geçiyordu bu sözlere. Çünkü belki de kimse ağaçlara onu gibi aşkla bakmıyordu. Tabii, kimsenin Nâmık Bey gibi bir babası olmamıştı. Aslında, Sâmîha Hanımın sözlerinin, Turşucu Nâmık Bey'e bu kadar tesir etmesi de bu yüzdendi. O günlerde yanındaki tuhafiyede konuşurlarken duymuştu. Bu ağaçları geceleri, Fâtih'te oturan dört-beş genç dikmişlerdi. Meğer onlar da Sâmîha Hanımın tanıdığı gençlermiş. O söylediği için böyle bir işe kalkışmışlar. İşte, Sâmîha Hanımın ağaçları sâhiplenerek dükkân dükkân sırayla gezmesi bundanmış!

Bu ağaçlardan bir de Koyunbaba türbesinin etrafına dikmişler. Onlara, karşı apartmanın bekçisi bakıyormuş, öyle duymuştu. Arada tuhaf şeyler de oluyordu. Gündüzleri bâzı adamlar geliyor, fidanları söküyordu. Cadde esnafı sesini çıkaramıyordu. Nâmık Bey o günlerde dükkâna turşu almaya gelen Râmiz Abi ile konuşurken söylemişti, çok üzüldüğünü, fakat komşularının ve kendisinin bu adamlara müdahale edemediklerini. O da "Sen merak etme Nâmık abi." demişti. "Sâmîha Ablam, başladığı işin peşini bırakmaz. Geçen gün, bizim evin karşısına denk gelen fidanları sökmeye kalktılar. Görmüş, hemen bana seslendi, koştum aşağıya. 'Ya birader, durun ne yapıyorsunuz!' dedim. 'Söküyoruz.' dediler. 'Ya kardeşim neden yapıyorsunuz, yazık değil mi!' dedim. O

sırada Sâmiha Ablam da aşağıya inmiş. Adamlara nazikçe, ‘Dikmiyor-sunuz, neden söküyorsunuz?’ dedi, onlar da ‘Kuralına uygun dikilme-miş.’ dediler. O da ‘Bunları vatandaş dikiyor, siz dikin, kuralına uygun dikin.’ dedi. Ablam evde konuşurken bana, ‘Râmiz, izin alsak belki daha iyi olacaktı. Ama bunlar bu kadar senedir neden hiçbir şey yapmıyorlar? İnsan vazife yaptığı yere bu kadar mı duyarsız olur! Demek ki, hırpani bir dilenci gibi ondan bundan sadaka isteyen o güzelim toprak parçasına vatandaşın hamiyet elinin uzanması gururlarına dokunmuş ve tuhaf bir çalımla, söz sâhibi biziz demeye getiriyorlar.’ dedi. Ben de ‘Ablacığım, siz üzülmeyin, hayrolsun!’ dedim.” diye anlatmıştı.

Sökülen fidanların yerine yenisini dikmekten usanmadı gençler! Sâmiha Hanım da resmî makamlarla görüşmeyi bırakmadı herhalde ki, bir zaman sonra ağaçlar sökülmez oldu. Ah, kaç yıl geçti aradan! Nâmık Beyin baktığı fidan büyüdü, dal budak saldı. Diğer ağaçlar da onun gibi büyüdüler. Fevzipaşa’nın o hep kupkuru sönük görüntüsü şenlendi. Belki, çocukluğundaki gibi olmadı; ama yine de yeşillendi her yer. Hele Koyunbaba! Koyunbaba’ya kol kanat geren çınarların gölgesinde çocuklar oynuyordu, insanlar gelip geçiyordu! Yazları iğne atsan yere düşmüyordu! Ama acaba kaç kişi, bu semte Sâmiha Hanım gibi sâhip çıkıyordu; oraya yeşillikler içinde bir cadde ve bir park hediye ediyordu .

Nâmık Bey, çayından bir yudum daha almak için bardağını ağzına götürdü, ama bardağın içi boştu. Meğer çayı bitmişti de farkına varmamıştı. Tıpkı, yılların geçip de farkına varmadığı gibi. Yerinden kalktı, tabureyi tezgâhın arkasına götürdü. Yavaş yavaş turşuların sularını ayarlama, hazırlıklara başlama vakti gelmişti! Dükkânın arkasına doğru yöneldi, boş kavanozları taşımaya koyuldu. O sırada babasının ona ta çocuk yaşlarında, oyuncak rüşvetiyle ezberlettiği şu mısralar geldi aklına!

*Sâhipsiz olan memleketin batması haktır
Sen sâhip çıkarsan bu vatan batmayacaktır!*

Okuduklarım-Gördüklerim-Duyduklarım

Kemâl Y. AREN

CENNET-CEHENNEM ve KREDİ KARTLARI:

Bir hikâyecik:

*“TV’nin ünlü magazin programı yapımcısı ölmüş. Ne hikmetse cennete gitmiş. Yemyeşil çimenler üzerinde tek başına dolaşmaya başlamış. Kuşlar ötüşüyor, ırmaklar çağlıyor, yediği önünde, yemediği ar-
dında, her ne isterse emrine âmâde... Cennet işte... Ama yine de canı sıkılmış. Meleklerle söylemiş. “Bir de cehennemî görsem,” demiş. Bir me-
lek, yapımcıyı cehennemin kapısına kadar götürmüştü. Adamın kapıdan
gördüğü manzara cennetin aynı. Ağaçlar, çiçekler, kuşlar... Fazla olarak
yemyeşil çimenler üzerinde dans eden çıplak kızlar, ellerinde içki ka-
dehleriyle gülen, şarkı söyleyen, dans eden erkekler. Gözlerine inana-
mamış. Mihmandarı olan meleğe, cehennemde kalmak istediğini söy-
lemiş. Melek, iyi düşünmesini, kararından dönme şansının olmadığını,
kendisine uygun görülen cennette kalma şansını kullanmasını, üstüne
basa basa hatırlatmış. Ama, cehennemin kapısından gördüklerinin ken-
di yaşamının devâmı olduğuna inanan yapımcı kararında direnmiş. Bu-
nun üzerine melek gereken işlemleri tamamlamış ve yapımcının ce-
hennemin kapısından içeri girmesine izin vermiş.*

*Fakaaat, o ne?.. Ne müzik, ne çıplak dans eden kızlar, ne de elinde
içki bardakları gülen, şarkı söyleyen, oynayan erkekler!.. Onların yeri-
ne fokur fokur kaynayan büyük bir kazanın içine batıp çıkan, bağırıp
çağırarak, feryatları göklere yükselen milyonlarca insan ve onları denet-
leyen binlerce zebânî...”*

Yapımcı büyük bir korku ve panik içinde kendisini cehenneme ge-
tiren meleğe sormuş:

- *Bu da ne?*

Melek cevap vermiş:

- *İŞTE CEHENNEM!.. Senin seçimin.*

Yapımcı:

- *Ya, demin gördüklerim neydi?..*

Melek:

- *Ha o görüntüler mi? Onlar cehennemin reklâmıydı. Siz az önce reklâmları izlediniz...¹*

Kredi kartı kullanıcılarına ve bankalarla güreş tutmaya yeltenen saf kalpli kişilere ithaf olunur.

AH 20. YÜZYIL!.. AH!.. KADINLARA NE YAPTIN?..

Ah bu 20. yüzyıl!..

Asr-ı azîz mi desem,

Asr-ı sefil mi?

Ya da asr-ı zâlim mi? Nasıl vasıflandırsam, bilmem ki?..

Ama ne olursa olsun, ben 20. yüzyılı affetmeyeceğim, kadınlara ettiği zulüm yüzünden.

Onları önce aldı göklere yükseltti -ki, ziyâdesiyle lâyıktılar-

Ne ki, bu yükseltmede nefsânî duygularını semirtip ‘*Ben neymişim!..*’ dedirtti.

Sonra da,

O yüce gurur tepelerinden tepesi üstü bırakıverdi... Adetâ evc-i bâlâdan esfel-i sâfilîne attı.

Zulmetti kadınlara 20. yüzyıl, zulmetti. Hem de ne zulüm!..

Bunları kelimelere getirip yazıya döksem ciltler dolusu kitap olur da yine de tam anlatılmış olmaz.

Hadi ben o kadar uzun uzadıya anlatmayayım da sözü Can DÜNDAR’a bırakayım! – Bakın, o bile kesik kesik cümlelerle neler söylüyor:-

“Bu devirde kadın olmak, yarı hâmile olmak gibi bir şey!

Hem erkeklerle aynı okullarda okumak, hatta onlardan çok daha iyi olmak; hem de işe girebilmek için patronlara 30’una kadar evlenme-

¹ 2000’li Yılları Algılamak-Prof. Dr. Özcan KÖKNEL

me ve çocuk yapmama sözü vermek!”²

Ya, öyle işte!..

“İyisin, hoşsun, kabiliyetlisin, tamam, ama benim işimde çalışmak istiyorsan 30’una kadar evlenmeyeceksin ve de çocuk-mocuk yok!..”

Patronlar akıllı adamlar!. Onlar da biliyorlar ki insanın en verimli çağı 25-35 arası... Bu altın çağı hanım personelinin “**evlilikti, çocuktu, v.s. gibi**” zâtî meşgalelerle heder etmesine izin veremezler!.. Yine onlar biliyorlar ki, 30’una kadar evlenmeyen kadın, 30’undan sonra zor evlenir... Hele hele çocuk yapmaktan tamamen sarf-ı nazar ederler. Zira hep bilirsiniz, kadınların hamilelik dönemlerinde nasıl olduklarını!.. “**Pembe tenleri solar, ince ipek gibi ciltlerine kara kara lekeler basar, parlak gözlerinin ferî kaçır, endamlarının aldığı biçimi ise hiç sormayın!**”³

Elbette patronlar, hanım personelin o muhteşem endamlarıyla ofislerde gezinmelerine rıza gösteremezler!..

“**Erkek gibi çalışmak!.. İşinde mantıklı olmak. Atik, yırtıcı, tuttuğunu koparan olmak!..**

Ve, akşam evine dönünce hassas, nârin, şefkatli olmak!..”

Elektronik cihazlarla donatılmış robot olsa bir halden ötekine bu kadar sür’atle geçemez. Geçse bile inandırıcı olamaz. Artist olsa bunu başaramaz.

“**Bu devirde kadın olmak, ardı ardına değişimler geçirmek, bitmek tükenmek bilmeyen şizofreniler yaşamak, demek!..**”

Hay kalemine sağlık Can DÜNDAR!

Bunları ben söylesem, o anlı şanlı ve de çok çok başarılı iş kadınlarımız “**aldırma, yaş yetmiş, falan, ne anlar kadınların hazlarından, mutluluklarından, söylenip duruyor işte!**” derler.

Ama bunları sen söyleyince her halde başka oluyor!..

² 11.12.05 Can Dündar. MSN Hotmail

³ ‘Panorama’ – Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU. 3. Baskı. s. 440

Doğrusu bir gerçek bu kadar veciz anlatılır...

20. yüzyılı suçlamam boşuna değil!. Kendisi çekti gitti ama arkasından bir yığın çözülemez problemler bıraktı.

Bir de şunu dinleyin lütfen!.. – Bu defa Hürriyet’in meşhur feminist yazarı Ayşe ARMAN’dan alıntı-

“Biz hep kadınların söz sahibi olmasını bir medeniyet göstergesi olarak algılamışızdır, ama değil.

Madagaskar’da medeniyet yok fakat âileden tutun da iş hayatına kadar her yerde kadınlar egemen. Son sözü kadınlar söylüyor.” diyor, yıllardır Madagaskar’da yaşayan Zafer Yazgan.⁴

Bu yazıyı da **“Kadınız, haklıyız”** diye çırpınan feministlerimize ithaf ediyorum.

*

HAMAK MI, SIÇRAMA TAHTASI MI?..

“Nerde o yiğitler ki, gür sesleri ülkeyi bürür,
Yürü! dese, dağlar yürür
Dur! dese, kalpler dururdu.”

“Zembereğini kuran
Onlarmış bu dünyânın.”

“Ve, zaferler getiren atların

Nalları altındanmış.”⁵

“Tarih bir bilimdir, bir disiplindir. Bir ideoloji değildir. Tarihimizin üzerine odaklanmaktan amacımız, geçmişimizden alacağımız ışıkla geleceğimizi görmeye çalışmaktır.”

“Tarihi incelerken insanı atalete sevkeden oldukça tehlikeli ‘Meğer

⁴ 4 Şubat 06 Hürriyet Pazar, Ayşe ARMAN.

⁵ Mısrâlar, Arif Nihat Asya’nın “Destan” ve “Onlar” adlı şiirlerinden alınmıştır.

*biz neymişiz..’ kasılmasına, kibrine kapılmadan târihimizden devşireceğimiz güzellikleri, faydaları ve birikimleri geleceğe nasıl taşıyabiliriz, bugünkü imkânlarımızla nasıl dirilebiliriz, diye düşünmeliyiz.”*⁶

Bunları bana hatırlatan, İbrahim Refik Bey’in *Ulu Çınarın Gölgesinde* adlı eserinde okuduğum:

Yâd et ol günleri kim merci-i gayret biz idik

Mert idik, âdem idik, rûh-i hamiyet biz idik

Beyti oldu.

Evet, bütün bunların hepsi, hatta daha daha pek çokları, biz idik. Tamam. Bir diyeceğim yok. Öyle bir devletimiz vardı ki donanmasını yelkenleri atlastan, halatları ibrişimden gemilerle düzebilirdi. Doğru, dünyânın zembereğini biz kuruyorduk. İnsanımız mert idi, adam gibi adam idi. Tamen bunların hepsi biz idik. Ve, Kemal Tâhir de “*Biz târihi çalınmış bir milletin çocuklarıyız.*” diyor. Bu da doğru. Hem de ne kadar!..

Ama bugün, gölgelere yumruk sallayan kahramanlarla avunuyoruz.

Ve, nüfûsu bizim Konya vilâyetimiz kadar bile olmayan ülkeler, benim insanıma vize koyuyor. Sınır kapılarında sırf kendi millî egolarını tatmin etmek için saatlerce bekletiyor. Ve, daha neler neler...

Bütün bunlara bakarak ben de diyorum ki, eğer o çalınmış târihimizi bir yerlerde bulur da geri alırsak, onu, üzerine uzanılıp yatılacak bir hamak değil, çağdaş uygarlığın ötesine sıçranacak bir güç kaynağı yapalım.

Bu yazımı da ‘*Biz neymişiz!..*’ rehavetiyle hâlâ uyuklayanlara ithaf ediyorum.

⁶ “*Ulu Çınarın Gölgesinde*” – İbrahim Refik. Albatros Yay. Şubat 2004 s. 35-37